

УКРАЇНСЬКА ПРИЗМА: ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА 2016

УДК 327(477)"2016"(048.83)
ББК 66.4(4Укр)
І-У45

Редакційна колегія: Максак Г. (загальна редакція), к.політ.н. Шелест Г., Коваль Н., Коваль М.

Консультанти: посол, д.фіз-мат.н. Корсунський С.В.; посол, к.політ.н. Веселовський А.І.

Українська призма: Зовнішня політика 2016. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. – Київ, 2017. – 204 с.

ISBN 978-617-7157-38-9

Аналітичне дослідження є системним та комплексним аналізом зовнішньої політики України за 2016 р. Проаналізовано понад чотири десятки напрямів – від співпраці з ключовими партнерами та міжнародними організаціями до публічної дипломатії. Застосовано п'ять критеріїв оцінки - індикаторів, які базуються на новій моделі методології дослідження. Широким колом експертів досліджено і проаналізовано діяльність МЗС України, Комітету у закордонних справах Верховної Ради України та інших інституцій, задіяних у формуванні та реалізації зовнішньої політики нашої держави.

За повного або часткового відтворення тексту аналітичного дослідження посилання на автора і видання обов'язкове.

Зміст

Вступ	5
Методологія дослідження	6
Зовнішня політика в 2016 році	14
1. Співпраця з країнами «Великої сімки»	
Велика Британія	23
Італія	26
Канада	29
Німеччина	33
США.....	36
Франція	39
Японія	43
2. Європейська інтеграція	
Європейський Союз.....	47
<i>Політичний діалог</i>	48
<i>Економічна співпраця</i>	50
<i>Безвізовий діалог</i>	52
Східне партнерство	55
Вишеградська четвірка	58
Європейське енергетичне співтовариство	62
3. Євроатлантична інтеграція (НАТО)	65
4. Формування міжнародної підтримки проти російської агресії	68
5. Двосторонні відносини	
Білорусь	73
Грузія	76
Ізраїль	79
Іран	83
Китай.....	87
Литва	90
Молдова	93
Польща	96
Румунія	99
Словаччина.....	102
Туреччина	105
Угорщина	108
Російська Федерація	111
<i>Політичні відносини</i>	112
<i>Економічна відносини</i>	114
<i>Енергетичні відносини</i>	116

6. Економічна дипломатія	118
7. Регіональна співпраця	
АТР	123
Близький Схід	126
Західні Балкани	130
Країни Балтії	133
Країни Північної Європи.....	136
Латинська Америка	139
Південна Азія	143
Субсахарська Африка	147
Центральна Азія	151
Чорноморський регіон	155
8. Міжнародні організації	
ОБСЄ	160
ООН	163
Рада Європи	167
9. Ініціативи багатостороннього характеру	
Захист прав людини	171
Зміна клімату	175
Нерозповсюдження ядерної зброї.....	179
Питання міжнародної безпеки	183
10. Публічна дипломатія	186
Зведена таблиця оцінки реалізації напрямків зовнішньої політики в 2016 році	190
Порядок денний зовнішньої політики України у 2017 році	194
Автори	199
Про Раду зовнішньої політики «Українська призма»	202
Про Фонд ім. Фрідріха Еберта	203

Дорогі друзі,

Раді представити вашій увазі другий випуск щорічної аналітичної доповіді «Українська призма: зовнішня політика 2016» - системної оцінки зовнішньополітичної сфери України. Експерти Ради зовнішньої політики «Українська призма» у партнерстві з Регіональним представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні проаналізували реалізацію зовнішньої політики України протягом минулого року з урахуванням комплексного підходу та базових принципів демократичного урядування.

Цього року методологія була доопрацьована з урахуванням минулорічних експертних обговорень, а також за результатами численних презентацій продукту в аналітичних та академічних закладах в Україні та за кордоном. Ви можете побачити збільшення кількості географічних та функціональних напрямків зовнішньої політики України, які були проаналізовані.

Зважаючи на той факт, що відлік вимірування почався з 2015 року як «базового рівня», в 2016 році показники дещо погіршились, на що вплинули низка чинників внутрішнього та зовнішнього характеру. Якщо серед зовнішніх факторів можна виділити глобальні та регіональні політичні трансформації, то серед внутрішніх факторів експерти відзначили зменшення рівня координації у виробленні та реалізації зовнішньополітичних рішень, а також відсутність стратегічного підходу до їх формування.

Переважна більшість рекомендацій, напрацьованих в рамках попереднього дослідження, не знайшли належного відображення у намірах та діях українських можновладців, що вказує на необхідність посилення адвокаційної діяльності з боку експертного середовища.

Сподіваємось, що вказаний аналітичний продукт представлятиме практичний інтерес для експертів, дипломатів, державних та громадських діячів, які цікавляться зовнішньою політикою України.

*Геннадій Максак,
голова Ради зовнішньої політики «Українська призма»,
керівник проекту «Українська призма: зовнішня політика 2016»*

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

При розробці методології оцінки зовнішньої політики України, робоча група «Української призми» уважно вивчила досвід оцінювання зовнішньої політики окремих країн та міжнародних інституцій іншими закордонними аналітичними центрами. Було приділено особливу увагу проектам Європейської ради з міжнародних відносин (European Council on Foreign Relations, ECFR) та чеської Асоціації міжнародних справ (Asociace pro mezinárodní otázky, АМО). Жодна з цих методологій не має універсального застосування, а її принципи прямо залежать від особливостей досліджуваного об'єкта. Вони відображають чи то особливості функціонування окремих держав-членів у зовнішній політиці ЄС (ECFR), чи то внутрішні особливості врядування Чеської республіки (АМО). Тому після проведення методологічних консультацій з експертами Європейської ради з міжнародних відносин, було вирішено розробити власну модель з врахуванням українських реалій та окремих елементів вже існуючого методологічного доробку західних колег.

Дана методологія дослідження зовнішньої політики України бере до уваги наявні зовнішньополітичні обставини, недоліки та переваги конституційного розподілу повноважень в частині реалізації зовнішньополітичного курсу, усталені політичні та інституційні практики у сфері міжнародних відносин, документи стратегічного та операційного характеру в сфері зовнішньої політики та безпеки України, офіційні аналітичні матеріали, які лягають в основу зовнішньополітичної позиції вищих посадових осіб, офіційні звіти, а також відображення зовнішньополітичних пріоритетів в релевантних матеріалах ЗМІ.

Представлене дослідження охоплює період 2016 року у розділах щодо політичного інтересу, міжінституціонального співробітництва, діяльності та результатів по кожному напрямку. Оцінка стратегічного бачення базується на всьому загалі відповідних документів, які є дійсними на момент оцінки. Крім того, представлені порівняння загальної оцінки кожного напрямку з результатом 2015 року.

Напрямки зовнішньої політики України

Для оцінювання в 2016 році було обрано 45 напрямів зовнішньої політики України, розділивши їх на тематичні блоки:

- Співпраця з країнами «Великої сімки» (США, Канада, Японія, Великобританія, Німеччина, Франція, Італія);
- Європейська інтеграція (співпраця з ЄС, Східне партнерство, Вишеградська четвірка, Європейське енергетичне співтовариство);
- Євроатлантична інтеграція;
- Двосторонні відносини (Російська Федерація, КНР, Польща, Румунія, Туреччина, Грузія, Молдова, Іран, Білорусь, Ізраїль, Угорщина, Литва, Словаччина);

- Регіональна співпраця (Чорноморський регіон, АТР, Близький Схід, країни Балтії, країни Північної Європи, Центральна Азія, Латинська Америка, Субсахарська Африка, Західні Балкани, Південна Азія);
- Міжнародні організації (ООН, Рада Європи, ОБСЄ);
- Ініціативи багатостороннього характеру (міжнародна безпека, нерозповсюдження ядерної зброї, зміна клімату, захист прав людини);
- Економічна дипломатія;
- Публічна дипломатія
- Формування міжнародної підтримки протидії російській агресії.

Індикатори оцінки зовнішньої політики України за окремими напрямками:

Враховуючи вищенаведене, були розроблені 5 індикаторів оцінювання стану реалізації зовнішньої політики за кожним з вказаних напрямків:

- (1) Політичний інтерес або ж залученість акторів до певного напрямку зовнішньої політики України.
- (2) Ефективність взаємодії та координації між українськими інституціями у сфері зовнішньої політики.
- (3) Стратегічне бачення реалізації окремо взятого напрямку.
- (4) Конкретна діяльність за вказаним напрямком протягом року, який оцінюється.
- (5) Результати та досягнення за напрямком протягом року, який оцінюється.

Кожен з 5-ти основних індикаторів оцінюється за п'ятибальною шкалою, де 1 бал – це мінімальна, а 5 балів – максимально можлива оцінка. Кожен бал в оцінюванні напрямку за конкретним індикатором прив'язано до наявності чи відсутності певного стану, який можна зафіксувати. Для кожного індикатора визначено необхідну для формування оцінки нормативну та фактологічну базу.

1. Політичний інтерес/залученість

База для аналізу: програми політичних партій, представлених у Верховній Раді, передвиборчі програми парламентських партій, у разі якщо вибори проходять в рік оцінки, заяви фракцій, заяви лідерів політичних партій, Коаліційна угода, Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України

до Верховної Ради України, заяви Глави уряду, інтерв'ю голів фракцій, голови ВРУ, Президента України, передвиборчі програми кандидатів в президенти, у разі якщо вибори проходять в рік оцінки, Порядок денний Комітету у зовнішніх справах ВРУ та наявні парламентські слухання за тематикою, слухання відповідних комітетів ВРУ.

Бали:

- 1 бал – відсутність згадування відповідного напрямку зовнішньої політики в офіційних або неофіційних заявах, політичних документах та маніфестах головних політичних суб'єктів.
- 2 бали – згадування у неофіційній формі зовнішньополітичного напрямку, яке не набуло форми політичної позиції, інтерв'ю, блоги чи статті в ЗМІ на відповідні теми.
- 3 бали – наявність офіційних заяв щодо подій чи окремих аспектів діяльності у досліджуваному напрямку у деяких політичних партій, згадування в Щорічному посланні Президента.
- 4 бали – наявність офіційних позицій різних політичних суб'єктів, представлених у вищих органах влади, але не узгоджених між собою, включення до порядку денного комітету у зовнішніх справах ВРУ або інших відповідних комітетів за напрямком, проведення комітетських слухань та круглих столів.
- 5 балів – наявність політичного консенсусу щодо діяльності України в обраному зовнішньополітичному напрямку, спільні офіційні заяви (зокрема, заяви більшості, міжфракційні заяви, заяви парламентських делегацій при парламентських асамблеях міжнародних організацій, постанови та звернення ВРУ), проведення парламентських слухань.

2. Інституційна співпраця

База для аналізу: заяви та рішення голови Верховної Ради України, керівників парламентських комітетів, керівників фракцій, рішення Президента України, РНБО України, Кабінету Міністрів України, МЗС України, та інших міністерств у разі залучення до виконання певного напрямку, прес-релізи за результатами розробки чи проведення спільних ініціатив.

Бали:

- 1 бал – зафіксовані факти протидії одних інституцій іншим під час вироблення політики, чи конфлікти між українськими органами влади або різними гілками влади під час здійснення політики у певному зовнішньополітичному напрямку, зрив роботи координаційних органів;

- 2 бали – відсутність співробітництва, координації між окремими органами влади, які залучені до реалізації зовнішньої політики у певному напрямку, але без проявів конкуренції чи конфліктів.
- 3 бали – поодинокі факти несистемної співпраці, яка не базується на наявності узгоджених позицій, координаційних документах та відбувається поза межами координаційних структур.
- 4 бали – наявність задекларованих узгоджених позицій суб'єктів реалізації зовнішньої політики щодо дій у визначеному напрямку, створення спеціальних координаційних органів, прийняття відповідних документів з метою координації роботи;
- 5 балів – повне узгодження діяльності профільних інституцій, створення та функціонування спеціальних координаційних органів з метою реалізації зовнішньої політики у певному напрямку.

3. Стратегічне бачення

База для аналізу: Закон України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, Стратегія Україна-2020, Енергетична Стратегія 2035, двосторонні угоди стратегічного характеру, плани дій, операційні плани на виконання вказаних, інші концепції та стратегії, які можуть бути прийняті.

Бали:

- 1 бал – повна відсутність згадок зовнішньополітичного напрямку у стратегічних документах, які чинні на момент проведення дослідження, та двосторонніх програм співробітництва.
- 2 бали – згадки наявні, але вже не відповідають зовнішньополітичному курсу країни, або не враховують нові умови міжнародного середовища.
- 3 бали – згадки відповідають поточним інтересам та завданням, які стоять перед суб'єктами реалізації зовнішньої політики України, але сформульовані в загальних рисах, у переліку із іншими пріоритетами, що не дозволяє виділити відповідний напрямок як пріоритетний.
- 4 бали – наявність деталізованих незастарілих або оновлених під час періоду дослідження двосторонніх (багатосторонніх) документів середньострокового характеру.
- 5 балів – наявність згадок у загальних стратегічних документах поряд з наявністю актуальних двосторонніх (багатосторонніх) документів середньострокового характеру, які мають між собою угоджений характер та відповідають поточним інтересам.

4. Діяльність

База для аналізу: звіти МЗС України та інших міністерств залучених до виконання завдань по напрямку, заяви та прес-релізи Адміністрації Президента України, Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, Верховної Ради України, двосторонніх комітетів та робочих груп, інформація про діяльність дипломатичних установ України за кордоном.

Бали:

- 1 бал – фактична відсутність роботи, пов'язаної з реалізацією відповідного напрямку зовнішньої політики, відсутність інших форм співпраці чи офіційних контактів;
- 2 бали – поодинокі несистемні види активності, які не базуються на наявних стратегічних чи операційних документах в сфері реалізації відповідного напрямку зовнішньої політики, підтримання діалогу виключно через наявні ЗДУ, відсутність посла України у відповідній країні протягом більше ніж півроку.
- 3 бали – поряд з підтриманням дипломатичних, торгово-економічних відносин, відбувались зустрічі в рамках багатосторонніх форматів або «на полях», реакційність у реалізації відповідного напрямку зовнішньої політики;
- 4 бали – візити рівня керівництва МЗС, голови парламенту, Прем'єр-міністра України або іноземних представників в Україну, робота міжвідомчих та інших комісій та робочих груп відповідно до планів дій, дорожніх карт двостороннього (багатостороннього) характеру на середньострокову перспективу; спільні військові навчання, співробітництво на міжвідомчому рівні.
- 5 балів – спільні міжнародні ініціативи, візити на рівні президентів та голів міжнародних організацій, укладення міжнародних угод, головування в міжнародних організаціях чи ініціативах, проведення спільних двосторонніх або багатосторонніх форумів.

5. Результати

База для аналізу: міжнародні угоди та меморандуми, укладені за відповідним напрямком зовнішньої політики, інформація щодо діяльності Кабінету Міністрів України, Адміністрації Президента України, МЗС України, та інших відповідних міністерств та відомств, Верховної Ради України, статистика торгівельно-економічних відносин, інформаційні та аналітичні матеріали за результатами зустрічей, засідань тощо.

Бали:

- 1 бал – розрив дипломатичних відносин, вихід з міжнародної організації, припинення співпраці в рамках ініціативи, відкрита військова агресія чи офіційна підтримка агресора, торгіві, енергетичні війни проти України.
- 2 бали – зниження рівня дипломатичного представництва, чи наявність дискримінаційної політики в торгівельній сфері, відсутність значних спільних проєктів економічного, енергетичного характеру, відсутність динаміки в політичному діалозі.
- 3 бали – незначна позитивна динаміка на рівні політичного діалогу, економічних контактів, наявність співпраці на міжвідомчому, недержавному та транскордонному рівні, підписання планів дій щодо співробітництва на міжвідомчому рівні.
- 4 бали – активний політичний діалог, часткова підтримка позиції України, підписання двосторонніх та багатосторонніх угод, імплементація рішень, прийнятих під час попередніх візитів на вищому рівні.
- 5 балів – повна підтримка позиції України, збільшення товарообороту, відповідність результатів наявним стратегічним та операційним, програмним документам щодо реалізації відповідного напрямку зовнішньої політики, державні та офіційні візити Президента України, наявність масштабних проєктів в економічній, енергетичній, воєнній сфері.

Загальна оцінка за окремим зовнішньополітичним напрямком (рейтинг напрямку)

Після виставлення балів за усіма індикаторами вираховується загальна оцінка напрямку шляхом визначення середньоарифметичного показника. Загальна оцінка (рейтинг) потім зазначається у формі латинських літер (A, B, C, D, E) з арифметичними знаками дії (+/-) в залежності від значення отриманого показника.

Рейтингова оцінка	Значення показника
A	5
A -	4,6-4,9
B +	4,1-4,5
B	4
B -	3,6-3,9
C +	3,1-3,5
C	3
C -	2,6-2,9
D +	2,1-2,5
D	2
D -	1,6-1,9
E+	1,1-1,5
E	1

Загальна оцінка успішності зовнішньої політики України протягом року (загальний рейтинг реалізації зовнішньої політики України за відповідний рік)

Загальна оцінка успішності реалізації визначається шляхом отримання середньоарифметичного показника від загальних оцінок по всім напрямкам зовнішньої політики, які досліджувались. Загальний рейтинг виставляється за обрахунками, аналогічним до оцінки окремих напрямків зовнішньої політики.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У 2016 РОЦІ

C+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3+	3+
Інституційна співпраця	4-	3+
Стратегічне бачення	3+	3
Діяльність	4-	4+
Результати	4-	3+
Загальна оцінка	B-	C+

Політична залученість

В 2016 році інтерес до зовнішньої політики з боку головних політичних суб'єктів зосереджувався переважно на питаннях, пов'язаних з консолідацією міжнародної підтримки щодо протидії російській агресії, окремих аспектах здійснення міжнародної торгівлі та зовнішньоекономічної діяльності, реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, виконання вимог безвізового діалогу, співпраці з НАТО та ключовими іноземними державами.

Як і в попередні роки, основним документом, який визначає позицію президента України щодо пріоритетних напрямків зовнішньої політики залишається Щорічне послання Президента до Верховної Ради України (вересень 2016). Цього року, тези послання були доповнені виступом президента під час XII Наради керівників закордонних дипломатичних представництв України в серпні 2016 р. Зокрема, Президент П. Порошенко в обох позиційних виступах зазначив наступні важливі напрямки реалізації зовнішньої політики України: співпраця з країнами НАТО, консолідація міжнародних зусиль з протидії агресії РФ в Україні, посилення санкційного тиску на неї з боку партнерів, визволення українських політичних в'язнів на території Росії та окупованому Криму. Як пріоритет відмічена співпраця з ЄС в оборонній, економічній сфері, успішне завершення безвізового діалогу, підтримка реформ.

В урядових планах дій основні завдання в зовнішньополітичній та зовнішньоекономічній сферах зосереджувались на тих самих пріоритетах, що і були відзначені в президентському порядку денному. В урядовому плані дій на 2016 р. А. Яценюка було відмічене близько 20 пунктів плану, які відносились певним чином до питань зовнішньої політики, які вказували на пошук міжнародної підтримки у протидії російській агресії та проведенні реформ, просування українських економічних та іміджевих інтересів у світі, співпрацю з НАТО та ЄС тощо. Крім того, згадувались такі напрямки, як проведення реформи дипломатичної служби та розвиток публічної дипломатії. План пріоритетних дій Уряду на 2016 р. В. Гройсмана містить 5 основних напрямків: оновлення підходів до інтеграції з НАТО, розвиток та підтримка експорту, активізація і залучення інвестицій, популяризація України у світі, модернізація консульської служби. Окремим магістральним напрямком можна вказати протидію російській агресії.

Більш менш консолідована позиція Верховної Ради України у вигляді звернень чи заяв також стосувалась тем, пов'язаних з вищезазначеними пріоритетними напрямками зовнішньої політики країни. Зокрема в 2016 р. ВРУ зверталася до міжнародного співтовариства, окремих міжнародних організацій щодо відсічі збройній агресії РФ та подолання її наслідків, порушень прав кримськотатарського народу, створення міжнародного трибуналу для розслідування катастрофи літака рейсу МН17, щодо загрози життю українських заручників на території ОРДЛО. Серед іншого, Верховна Рада України у своїх постановою наполягала на запровадженні безвізового режиму з ЄС, а також недопущенню будівництва політично мотивованих газогонів в обхід України. Спільно з Сеймом Польщі була

також прийнята Декларація пам'яті та солідарності як відповідь на політично інспіровані заяви обох палат польського парламенту. Найбільш активними у виголошенні позицій від імені законодавчого органу країни були представники парламентських фракцій БПП та «Народний фронт».

Втім, необхідно відмітити, певну вибірковість в питаннях зовнішньої політики України з боку основних політичних суб'єктів. Жодна політична сила на рівні офіційних заяв чи програм не пропонувала системного підходу до зовнішньої політики, офіційного закріплення стратегічних пріоритетів, стратегій щодо окремих напрямків зовнішньої політики. Відчувалась певна реактивність, зосередження виключно на нагальних питаннях, що потребують часом кризового менеджменту.

Узагальнений рівень політичного інтересу може бути оцінений на «3+».

Інституційна співпраця

Як і в питанні політичного інтересу, в 2016 році інституційна співпраця в реалізації зовнішньої політики України будувалась здебільшого за пріоритетними напрямками, часом на основі діючих координаційних механізмів, часом в форматі проблемно-орієнтованих засідань чи робочих груп. Однак протягом досліджуваного періоду загальна експертна оцінка рівня скоординованості дій суб'єктів зменшилась.

Якщо в попередній період (2015 рік) всі міністерства розробляли публічний план заходів щодо реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Коаліційної угоди і проводили за ним звітування на щоквартальній основі, то в 2016 році була запроваджена нова система планування і звітування (уряд В. Гройсмана), яка носила більш загальний характер, який не дає повної картини про рівень міжінституційної взаємодії.

В 2016 р. найбільш скоординованими напрямками можна вважати європейську і євроатлантичну інтеграцію, протидію російській агресії. Позитивно на подальшу інституціоналізацію європейського та євроатлантичного напрямку зовнішньої політики вплинуло створення посади віце-прем'єра з питань європейської і євроатлантичної інтеграції та призначення на посаду І. Климпуш-Тіцинадзе. В липні 2016 було створено Комісію з питань координації євроатлантичної інтеграції при Президентові України. У вересні урядом було розширено штат та повноваження Урядового офісу з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Оголошено про запровадження Механізму координації реалізації трансграничних фондів НАТО. Серед негативів можна відмітити, що в середині 2016 р. Урядовий офіс протягом декількох місяців перебував фактично без керівництва через реструктуризацію та зміну управлінської команди.

Необхідно відмітити і співпрацю українських інституцій в рамках формування міжнародної підтримки протидії російській агресії. Незважаючи на той факт, що

формат і рівень координації зусиль не є в повному обсязі відкритою інформацією, співпраця Президента України, Кабінету Міністрів України, МЗС України, окремих ЗДУ, Верховної Ради, парламентських делегацій в ПАРЄ, ПА НАТО, ПА ОБСЄ дозволило досягти певних результатів щодо пролонгації санкцій проти Росії з боку США, ЄС, Канади та інших партнерів, реагування на порушення прав людини в Криму, подання позовів проти РФ до міжнародних інстанцій, побудови системи боротьби з дезінформацією, визволення українських заручників.

Проведення в серпні XII Наради керівників закордонних дипломатичних установ України за участі Президента України, Прем'єр-міністра України, голів профільних комітетів Верховної Ради України можна вважати позитивним прикладом звірення позицій різних суб'єктів реалізації зовнішньої політики. В той же час дивує не запрошення на цю зустріч генеральних консулів України, беручи до уваги один з трьох пріоритетів, оголошених на цій зустрічі - захист громадян України за кордоном. Викликає питання неспроможність зовнішньополітичного відомства налаштувати внутрішню систему роботи, зважаючи на незаповнені посади заступників міністра та низки посад голів закордонних дипломатичних представництв. Неофіційно така негативна практика пояснюється у різний спосіб: від відсутності фінансування та браку досвідчених кадрів до затягування на рівні погодження з АПУ.

Позитивні приклади співпраці МЗС України, Міністерства культури України, окремих закордонних дипломатичних установ були відчутні при реалізації проектів культурної дипломатії. Менш успішним в 2016 р. з точки зору координації досягнення поставлених задач був напрямок економічної дипломатії, хоча розробка Європейською Комісією та розгляд в Європейському парламенті проекту Регламенту щодо надання Україні додаткових торговельних преференцій супроводжувалась міжінституційною співпрацею МЗС, Мінекономіки, Мінагрополітики та ВРУ.

Однак значного негативу в розрізі інтегральної оцінки міжінституційної співпраці внесла розбалансованість дій Президента України, КМУ та ВРУ в ході виконання зобов'язань в рамках безвізового діалогу щодо прийняття відповідних законів та створення спеціальних інституцій в сфері боротьби з корупцією. Особливо можна відзначити повільний темп голосування парламентом за законопроекти, що мають першочергове значення для імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. На кінець року неприйнятих «євроінтеграційних» законопроектів, які перебували у ВРУ, налічувалось 46.

Якщо вести мову не тільки про пріоритетні вектори, а загалом про системну координаційну роботу по всіх напрямках зовнішньої політики України, то ситуація виглядає менш оптимістичною. Щодо окремих напрямків, переважно щодо регіонів та конкретних напрямів двосторонніх відносин, інформація про міжінституційну співпрацю відсутня чи рівень координації недостатній для успішної реалізації українських інтересів.

Узагальнений рівень інституційної співпраці може бути оцінений на «3+».

Стратегічне бачення

Головна проблема, яка не дає комплексно підійти до визначення задач та результатів зовнішньої політики України, - це відсутність єдиного структурованого стратегічного документу, який би визначав пріоритети зовнішньополітичного курсу держави на середньострокову перспективу, а також завдання та ресурси, які необхідні для їх реалізації. Як результат, більшість напрямків зовнішньої політики України залишаються поза належною увагою, в свою чергу, роблячи реалізацію українських інтересів не достатньо ефективною.

Наразі пріоритети, які поставлені перед суб'єктами реалізації зовнішньої політики України, в своїй більшості не закріплені в існуючих стратегічних документах. Вони частково артикульовані в позиційних (Щорічне послання Президента до Верховної Ради України) та операційних документах (План пріоритетних дій уряду на 2016 рік).

В той же час, в досліджуваному періоді не продовжилась позитивна практика щодо розробки урядового плану дій з виконання Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», як це було у 2015 р.

В сфері європейської інтеграції головним документом продовжує бути Угода про Асоціацію між Україною та ЄС, зі вступом в силу частини про ГВЗВТ з 1 січня 2016 року, та відповідний план уряду з її імплементації на 2014-2017 рр. Однак, зважаючи на несприятливі зовнішні обставини, в досліджуваному періоді не виправдалися сподівання на повну ратифікацію Угоди про Асоціацію.

В 2016 році було прийнято низку документів стратегічного характеру, які доповнюють вже існуючі документи за окремими напрямками, переважно в сфері безпеки та оборони. Тут доречно вказати про схвалення Стратегічного оборонного бюлетеня та Концепції Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020 р., які передбачають адаптацію до стандартів НАТО та посилення співпраці з країнами-членами Альянсу.

Схвалено Концепцію популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, в той же час, план дій з його реалізації має формуватися лише в 2017 році.

Не вдалося в 2016 році завершити роботу над Національною експортною стратегією. Більшість географічних напрямків роботи залишились без чіткого визначення українського бачення та відповідних планів дій.

Узагальнений рівень інституційної співпраці може бути оцінений на «3».

Діяльність

У порівнянні з попереднім періодом саме цей вимір зовнішньополітичної активності отримав найбільш високу оцінку. Це пояснюється, по-перше, продовженням роботи за пріоритетними напрямками, де Україна вже мала певні напрацювання. По-друге, традиційно, продовжувалась зовнішньополітична робота, яка не характеризувалась високим рівнем стратегічного бачення чи міжінституційної залученості, а відбувалась на основі внутрішньовідомчих чи інституційних планів.

Найбільш активно українська сторона будувала відносини та здійснювала зовнішньополітичні кроки за напрямками євроатлантичної інтеграції, співпраці з міжнародними організаціями та країнами «Великої сімки».

В співпраці з НАТО були вжиті додаткові заходи щодо посилення координації та програмування спільної роботи. В кінці 2016 році указом Президента було запропоновано новий порядок підготовки Річної Національної Програми співробітництва з НАТО, що враховує нові принципи реалізації та наповнення. Також розроблений проект державної програми інформування громадськості щодо євроатлантичної інтеграції.

У співпраці з країнами «Великої сімки», а також сусідніми державами Україна отримала додаткову допомогу в боротьбі проти російської гібридної агресії. На двосторонньому рівні домінували угоди про взаємодію у військовій, безпековій та торговій сферах (США, Великобританія, Канада, Німеччина, Польща, Білорусь).

Широкий спектр активності було розгорнуто українською владою у напрямку розвитку економічної дипломатії, міжнародної торгівлі. Україною було введено в дію ГВЗВТ України з ЄС, ініційовано Регламент ЄК щодо надання Україні додаткових торгівельних преференцій. З метою розширення міжнародної торгівлі підписано ЗВТ з Канадою, продовжено переговори про створення ЗВТ з Туреччиною та Ізраїлем, проведено низку бізнес-форумів в провідних країнах, створено торгово-промислові палати.

Значно активізувалась робота голів закордонних дипломатичних представництв з пояснення позиції Української держави відносно візитів іноземних політиків до окупованого Криму, необхідності утримання та посилення санкцій проти Росії, реагування на відповідні провокації (посольства України в Італії, Німеччині, Польщі, США, Франції, представництва при НАТО та РЄ).

Можна позитивно оцінити роботу українських делегацій в рамках ПАРЄ, ПА НАТО, ПА ОБСЄ, де українська позиція активно доводилась до міжнародної спільноти. Українська делегація в ПАРЄ неодноразово зривала плани проросійського керівництва цієї інституції щодо повернення делегації Росії. Знаковою також є жовтнева резолюція ПАРЄ, яка поклала на Росію повну відповідальність за

дотримання або порушення прав людини як у Криму, так і на Донбасі. Особливої уваги заслуговує активна діяльність Постійного представництва України в ООН та робота української делегації в Раді Безпеки ООН.

Узагальнений рівень діяльності може бути оцінений на «4+».

Результати

Найбільш відчутним результатом для України на тлі зміни міжнародного політичного контексту стало збереження єдиної трансатлантичної позиції щодо продовження тиску на Росію. Консолідація міжнародної підтримки протидії російській агресії стала одним з найбільш відчутних досягнень української дипломатії.

Зокрема, протягом 2016 року були подовжені та посилені санкції з боку Європейського Союзу, Сполучених Штатів, Канади та ін. Це можна вважати результатом спільних зусиль глави держави, очільників уряду, парламентарів та дипломатів з використанням різного інструментарію впливу.

Головування Німеччини в ОБСЄ не принесло прориву в реалізації Мінських домовленостей. Не отримала достатнього розвитку й ідея створення поліцейської (озброєної) місії ОБСЄ. В той же час, важливим досягненням 2016 року в рамках протидії російській агресії стало визволення українських бранців та політичних заручників, які утримувалися на території Росії. Найбільш відомими та публічними були процеси визволення Н. Савченко та Г. Афанас'єва, до яких долучилися різні українські інституції.

Робота Постійного представництва при ООН також принесла свої позитивні результати, коли під кінець року була прийнята резолюція ГА ООН «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь (Україна)».

В контексті дій Російської Федерації також необхідно вказати на роботу української сторони з міжнародними судовими інстанціями в 2016 році, зокрема з Європейським Судом з прав людини та Міжнародним трибуналом ООН з морського права, а також активну роботу Генеральної прокуратури України щодо повернення активів та співпраці з відповідними європейськими та міжнародними структурами.

Важливим результатом співробітництва в євроатлантичному напрямку можна вважати виділення під час Варшавського саміту НАТО у липні 2016 р. Комплексного пакету допомоги Україні з 13 галузями та 40 цільовими напрямками та значна увага, яка була приділена Україні в Заключній декларації. Запуск чи посилення 8 трастових фондів НАТО також дало змогу значно розширити рівень співпраці з країнами Альянсу, в тому числі і поза військовим виміром. Керівництво НАТО неодноразово виступало за відновлення територіальної цілісності України.

В європейській інтеграції успіхи не були настільки однозначні, як очікувалося на початку року. Результати референдуму в Нідерландах в квітні 2016 року не дозволили завершити процес ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, в той час як внутрішньополітичні виклики всередині ЄС не дозволили отримати безвізовий режим з Україною до кінця року, як це неодноразово анонсувалося вищим керівництвом української держави. При цьому, позитивним моментом є створення внутрішньодержавних процедур та інституцій в рамках виконання ПДВЛ, що сприяють антикорупційній діяльності. Непростий двосторонній діалог неодноразово мав результатом перенос дати Саміту Україна-ЄС, а також ставив під питання виділення чергових траншів макрофінансової допомоги Україні. Однак, Європейський Союз залишався одним з найбільших партнерів з фінансової допомоги для проведення українських реформ, в т.ч. і щодо реформи місцевого самоврядування та державної служби. В цілому, в кінці року ЄК оприлюднила звіт, де вказала на позитивну оцінку реалізації українських реформ, зокрема в рамках УА. Проведено засідання спільних органів на рівні урядових, парламентських та громадських інституцій в рамках Угоди про Асоціацію.

Український експорт по більшості напрямків продовжив падіння у порівнянні з 2015 роком. До інших проблем додалося запровадження Росією ембарго на українські товари, а також ускладнення транзиту через російську територію до третіх країн. Втім, консолідувалась домінуюча роль Європейського Союзу як головного торгового партнера. Серед країн-членів ЄС Україна найбільше експортувала до сусідніх Угорщини, Румунії та Польщі. Поза ЄС найбільшими торговельними партнерами в експорті української продукції стали Єгипет, Туреччина, Китай, Індія, Білорусь, Саудівська Аравія.

Найменш результативними, на думку авторів дослідження, були відносини України з Росією, країнами Центральної Азії, Китаєм, Іраном, Молдовою. Незадовільно спрацювала українська сторона також в питаннях участі в Європейському енергетичному співтоваристві та в питаннях зміни клімату, навіть незважаючи на ратифікацію Паризької кліматичної угоди.

Узагальнений рівень результативності зовнішньої політики - «3+».

Загальний показник успішності зовнішньої політики України в 2016 році «С+»

СПІВПРАЦЯ З КРАЇНАМИ «ВЕЛИКОЇ СІМКИ»

Велика Британія

Італія

Канада

Німеччина

США

Франція

Японія

Загальна оцінка

B+

B-

B+

B+

A-

C+

B-

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ

V+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	5
Інституційна співпраця	3	4
Стратегічне бачення	2	3
Діяльність	5	5
Результати	4	4
Загальна оцінка	B-	B+

У 2016 р. стосунки з Великою Британією були на високому рівні завдяки активній підтримці Великою Британією України в конфлікті з Росією, участі в безпековій та оборонній співпраці та постійній залученості до процесів внутрішнього реформування. Курс Великої Британії на вихід із ЄС обмежує вплив цієї держави на загальноєвропейські процеси й політику, зокрема й стосовно збереження санкцій та перспектив європейської інтеграції України, а отже, знову ставить питання щодо необхідності визначення стратегічних меж двосторонніх відносин.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес визначався послідовною підтримкою Великою Британією України, її реформ та європейської інтеграції. Позитивно сприймається і коментується активна участь Великої Британії в розбудові української армії. Активна міжпарламентська співпраця сприяє доволі широкій зацікавленості українських законодавців, однак у партійних документах та програмах такий інтерес не оформлено.

Інституційна співпраця

Із початку 2016 р. посол Н. Галібаренко регулярно зустрічалась із великобританськими посадовцями, що спрощувало координацію зусиль та давало змогу утримувати постійні канали комунікації з Києвом. Контакти на найвищому рівні доповнювалися міжвідомчими, насамперед із боку МО, апарату МЗС та Генерального прокурора, а також міжпарламентською співпрацею (відбулося чотири візиту делегацій українських депутатів до Лондона і один візит великобританських парламентарів до України). Міжінституційних конфліктів, які б негативно впливали на розвиток двосторонніх стосунків, у 2016 р. не спостерігалось.

Стратегічне бачення

Основні стратегічні документи України не містять посилань на Велику Британію, відсилаючись лише до європейської та євроатлантичної інтеграції загалом. Проте курс на вихід Великої Британії з ЄС спонукає переглянути цей підхід та оновити базові документи двосторонньої співпраці, які діють ще з початку 90-х років. Винятком стало підписання Меморандуму про співпрацю у сфері оборони (17 березня), що розрахований на наступні 15 років.

Діяльність

Попри кризу, пов'язану з голосуванням за Brexit, та зміну уряду, вдалося утримати високий рівень співпраці та двосторонніх візитів. 10–11 лютого відбувся робочий візит МЗС П. Клімкіна до Лондона, а 14–15 вересня — робочий візит Державного секретаря у закордонних справах Б. Джонсона до Києва. Активними були контакти на багатосторонніх форумах: 8–9 липня 2016 р. під час Варшавського саміту НАТО відбулися робочі зустрічі Президента України П. Порошенка та Прем'єр-міністра Великої Британії Д. Кемерона, міністрів закордонних справ та оборони; на зустрічі міністрів закордонних справ країн-членів ОБСЄ відбулася робоча зустріч П. Клімкіна з новим Держсекретарем Б. Джонсоном (1 вересня); Міністр оборони С. Полторак провів низку зустрічей під час робочої поїздки до Лондона 7–8 вересня. У межах активної міжпарламентської співпраці відбулося кілька візитів груп народних депутатів до Лондона. 16–19 жовтня в Україні перебували члени Парламентського комітету в закордонних справах Великої Британії. Щодо контак-

тів Президента України з новим Прем'єр-міністром Великої Британії Т. Мей, то очільники обмежилися телефонним спілкуванням (1 серпня).

У сфері протистояння російській агресії українська сторона намагалася здобути великобританську підтримку щодо активізації Будапештського меморандуму в міжнародному форматі та створення міжнародного майданчика для обговорення проблеми Криму, моніторингу порушення прав людини в Криму та деокупації Криму.

Щодо сфери безпеки, 21–24 лютого в Лондоні відбулися українсько-британські воєнно-політичні консультації, що завершилися підписанням Плану співробітництва між МО на 2016 р., зросла кількість інструкторів та обсягів тренувань. У сфері реформ у 2016 р. Велика Британія надавала допомогу в реформуванні боротьби з корупцією, дипломатичної служби, судочинства, податкової системи, митної служби, розвитку парламентаризму.

Окрім систематичної співпраці з великобританськими посадовцями, посол активно діяв в інформаційній площині, беручи участь у публічних заходах, звертаючись із відкритими листами до великобританських ЗМІ щодо контраверсійних публікацій, а також до великобританської влади щодо припинення пропагандистської діяльності Г. Філіпса.

Результати

Україна залишається одним із зовнішньополітичних пріоритетів Великої Британії в Європі. Велика Британія виступає на захист суверенітету та територіальної цілісності України включно з Кримом, утримує жорстку позицію щодо збереження санкцій та підтримує європейську інтеграцію України, відстоює жорстку позицію щодо Росії в міжнародних організаціях та форумах (НАТО, G7, співпраця з Україною в РБ ООН).

Ініціативи з тренування, реформування та допомоги ЗСУ поглиблюються і розширюються, Велика Британія залишається другим після США контрибутором до СММ ОБСЄ. Основним підписаним у 2016 р. документом став Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо співробітництва у сфері оборони (17 березня). Розширення співпраці в безпековій сфері передбачає подвоєння допомоги МО, додатковий грант на 2 млн фунтів стерлінгів у межах проекту з розмінування на Сході, розширення зобов'язань щодо тренувань українських військових до наступного березня, посилення співпраці генеральних штабів. Досягненням є розширення підтримки Великою Британією процесу реформ: розширення більш ніж удвічі програми технічної допомоги Україні у 2016 р. (до 12 млн фунтів стерлінгів); аносовано нову допомогу для реформування судової та митної служби. Утім продовжують скорочуватися обсяги двосторонньої торгівлі товарами й послугами, хоча інвестиції з Великої Британії дещо зросли.

ІТАЛІЯ

В-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	3
Інституційна співпраця	н/д	3
Стратегічне бачення	н/д	4
Діяльність	н/д	4
Результати	н/д	4
Загальна оцінка	н/д	В-

У 2016 р. Україна та Італія посилили політичну співпрацю і дещо зменшили економічні відносини. Уряд Італії продовжує підтримувати загальноєвропейську політику щодо України. Водночас посилюється і двостороння співпраця, зокрема в безпековій та військово-медичній сферах. Сьогодні керівництво Італії — надійний партнер України, який підтримує наші євроінтеграційні ініціативи.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес до Італії з боку українського уряду вочевидь був пов'язаний із тим, аби традиційно добрі стосунки Рима й Москви не створювали перешкод для євроінтеграції України.

Помітними українськими політичними акторами, які виявляли свій інтерес до Італії, були Президент України (і МЗС) та депутати Верховної Ради України. Тематика зустрічей Президента України П. Порошенка і Прем'єр-міністра Італії М. Ренці, а також зустрічей на рівні МЗС стосувалася того, аби активізувати співпрацю двох країн у сфері безпеки, збереження санкційного режиму проти РФ, економічної взаємодії двох країн та євроінтеграції України. Ті групи депутатів (фракції БПП, НФ та «Самопоміч»), що демонстрували активність в італійському напрямі, просували інтереси економічного характеру та підтримку Рима щодо територіальної цілісності України. Для обох акторів характерна реактивна позиція щодо зовнішніх ініціатив. Їхнім спільним пріоритетом був розвиток двосторонніх зв'язків між урядами та парламентами заради підтримки України з боку Італії як члена ЄС та «Великої сімки» щодо територіальної цілісності України.

Інституційна співпраця

Діяльність українського МЗС на італійському напрямі була не тільки активною, а й результативною. Так, Києву вдалося неодноразово домогтися того, аби уряд протидіяв ініціативам окремих проросійськи налаштованих депутатів центрального та місцевих парламентів із визнання анексії Криму. Також Рим підтримував українське зовнішньополітичне відомство у євроінтеграційних намірах.

Також варто відзначити підготовку меморандумів та реалізацію спільних програм між міністерствами оборони та міністерствами охорони здоров'я. Ці програми мали дуже обмежену взаємодію, однак сприяли появі міжінституційної взаємодії між двома країнами.

Стратегічне бачення

Стратегічне бачення взаємодії України та Італії виражено в Дорожній карті співробітництва між Україною та Італією на 2016–2017 рр. Елементи стратегічної взаємодії наявні й у проекті Меморандуму про взаєморозуміння між Палатою депутатів Італійської Республіки та Верховною Радою України (укладений у 2016 р., однак досі не затверджений). Якщо цей документ стане чинним, Київ та Рим посилять діалог на рівні політичних партій, що може мати позитивні наслідки для подальшої євроінтеграції України.

Діяльність

Інституційна співпраця України та Італії обмежена, однак має позитивну динаміку. У 2016 р. було помітно поживлення міжпарламентських зв'язків між двома країнами, а також двосторонньої взаємодії між зовнішньополітичними відомствами, міністерствами оборони та міністерствами охорони здоров'я. Хоч виконання Дорожньої карти співробітництва між Україною та Італією і не активне, спільні дії Києва й Рима були досить помітними. Передусім варто зазначити поживлення міжпарламентських зв'язків між двома країнами. У рамках цього процесу відбувся візит офіційної делегації українського парламенту до Рима в травні 2016 р., що призвів до укладення проекту Меморандуму про взаєморозуміння між Палатою депутатів Італійської Республіки та Верховною Радою України.

Президент України П. Порошенко двічі зустрічався з Прем'єр-міністром Італії М. Ренці впродовж року (у березні та липні 2016 р.). Щоразу темами обговорень двох лідерів були співпраця двох країн у сфері безпеки, збереження санкційного режиму проти РФ, економічна взаємодія двох країн та євроінтеграція України.

Окремо варто згадати про посилення двосторонньої взаємодії між міністерствами охорони здоров'я. Меморандум про співпрацю між МОЗами інтенсифікував взаємодію країн у сфері дитячої та військової медицини, а Державна служба з питань ветеранів війни та учасників АТО України почала програму, за якою італійські ортопедичні компанії надають свої послуги українським ветеранам.

Результати

Зовнішня політика України щодо Італії була не надто активна, але мала очевидну позитивну динаміку. Уряд Італії залишався послідовним європейським партнером України, який підтримував спільну політику ЄС щодо територіальної цілісності України та санкційного режиму проти Росії.

Цього року не без впливу Києва владні еліти Італії досягли певного консенсусу щодо підтримки суверенітету й територіальної цілісності України. Про це свідчать і неодноразові заяви та дії Прем'єр-міністра Італії М. Ренці, а також заяви речників Палати депутатів Італії; крім того, італійський парламент не підтримав скасування санкцій проти Росії 2016 р.

Серед негативних наслідків цього року варто зазначити продовження падіння економічних зв'язків та спорадичні спроби регіональних парламентів Італії підтримати анексію Криму та скасувати санкційний режим проти Росії. У 2016 р. тривала минулорічна тенденція зі скорочення товарообігу між країнами.

КАНАДА

B+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	4
Інституційна співпраця	4	5
Стратегічне бачення	3	3
Діяльність	5	5
Результати	5	5
Загальна оцінка	B+	B+

Українсько-канадські відносини 2016 р. характеризувалися значною активізацією політичного діалогу на високому та вищому рівнях, що пояснювалося значною підтримкою з боку нового канадського уряду процесу реформ сектора безпеки і оборони в Україні, активного розвитку економічної співпраці. Підписана Угода про вільну торгівлю між Канадою та Україною, підготовано низку двосторонніх міжвідомчих угод.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес до Канади 2016 р. був на високому рівні. Основними політичними меседжами з української сторони були питання підтримки Канадою українських реформ, обороноспроможності, посилення торгово-економічної та інвестиційної співпраці, візової лібералізації, а також протидія російській агресії.

Неодноразово на рівні очільників уряду в заявах йшлося про стратегічний характер двосторонніх відносин. План пріоритетних дій Уряду на 2016 р. містив згадування про Канаду в контексті здійснення заходів з оптимізації консульської присутності України за кордоном (створення консульської установи України у м. Ванкувер).

Інституційна співпраця

Можна вказати на злагоджений урядовий підхід у 2015–2016 рр. до підготовки до підписання Угоди про зону вільної торгівлі, а також проведення Канадсько-українського бізнес-форуму в м. Торонто в червні 2016 р. Окремою міжінституційною роботою АПУ, КМУ та ВРУ вимагала організація офіційного візиту Голови канадського уряду Дж. Трюдо до України в липні 2016 р. Протягом 2016 р. неодноразово українські урядові делегації до Канади очолювалися Віце-прем'єр-міністрами С. Кубівим та І. Климпуш-Цинцадзе, що вказує на підвищену увагу до діалогу з української сторони.

Восени Президент України та Віце-прем'єр-міністр України під час своїх контактів з канадською стороною неодноразово пропонували синхронно ратифікувати угоду про зону вільної торгівлі, що вказує на скоординованість позицій глави держави і уряду з ВРУ в цьому питанні.

Позитивно на співпраці відзначилося призначення Послом України в Канаді Андрія Шевченка наприкінці 2015 р. Посольство та його очільник активно займалися проведенням зустрічей та заходів із канадською стороною, у тому числі і з участю українських віце-прем'єрів.

Стратегічне бачення

Незважаючи на заяви політиків про стратегічність відносин, наявні довгострокові документи не приділяють достатню увагу Канаді (Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, Стратегічний оборонний бюлетень України та ін.) Водночас у цих документах можна віднести Канаду до узагальнених згадок про «поглиблену співпрацю з державами-членами НАТО» та «консультативно-дорадчу, інформаційну та матеріальну підтримку сил оборони з боку держав-партнерів». На цій основі велася робота над двосторонніми угодами на рівні оборонних відомств.

Угоду про зону вільної торгівлі з Канадою можна вважати стратегічним документом в економічній царині, утім на кінець 2016 р. вона ще не була ратифікована обома парламентами.

Діяльність

Рік характеризувався активними контактами на вищому рівні, зокрема, під час офіційного візиту до України Прем'єр-міністра Канади в липні та під час телефонної розмови П. Порошенка і Дж. Трюдо в жовтні 2016 р.

На міжурядовому рівні необхідно відмітити інтенсивну взаємодію, яка була спрямована на підготовку та підписання Угоди про зону вільної торгівлі з Канадою, а також на реалізацію низки проектів двосторонньої горизонтальної співпраці окремих міністерств. Зокрема, був підписаний Меморандум про співпрацю у сфері геології та надр між Україною та Канадою; підготована Угода про співробітництво між міністерствами оборони України і Канади.

У червні було проведено Канадсько-український бізнес-форум у м. Торонто, на якому українська сторона була представлена делегацією на чолі з Першим віце-прем'єр-міністром України С. Кубівим, а з канадської — Прем'єр-міністром Канади Дж. Трюдо. У липні в Києві відбулася зустріч глав двох урядів, у присутності яких була підписана Угода про зону вільної торгівлі.

На початку 2016 р. відбувся візит на той час Першого заступника Голови Верховної Ради України А. Парубія до Канади, а також створена група дружби з Україною в парламенті Канади, друга за розміром із-поміж наявних.

Окрема увага з української сторони приділялася контактам з українською діаспорою в Канаді. У жовтні українські урядовці взяли участь у XXV Конгресі українців Канади.

Результати

Канада повністю підтримувала українську позицію в конфлікті з Росією, про що можуть свідчити численні заяви глави канадського уряду Дж. Трюдо та Міністра закордонних справ С. Діона. У 2016 р. було посилено санкції проти Росії. Однак важливі політичні заяви уряду, МЗС на користь України завжди приймаються під тиском активної проукраїнської парламентської групи, долаючи опір бюрократичного апарату лібералів, що відрізняється від безапеляційної підтримки попереднього уряду консерваторів С. Харпера.

Дипломатичним досягненням можна вважати організацію офіційного візиту до України Дж. Трюдо, а також підписання Угоди про ЗВТ, яка до кінця 2016 р. ще не була ратифікована обома сторонами.

Окремо заслуговує на увагу матеріальна підтримка з боку Канади, розпочата ще в 2014 р. У лютому отримав старт 5-річний проєкт CUTIS (13,5 млн канадських доларів) щодо збільшення експорту з України до Канади та інвестицій із Канади до України. У жовтні уряд Канади запланував виділити 8,1 млн канадських доларів на продовження фінансування проєктів реформування органів внутрішніх справ України.

Позитивно оцінюється робота канадської тренувальної місії Unifire, у рамках якої 200 канадських військовослужбовців навчають українських військових на Яворівському полігоні і в Кам'янець-Подільському тренувальному центрі.

НІМЕЧЧИНА

B+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	4
Інституційна співпраця	4	4
Стратегічне бачення	3	4
Діяльність	5	5
Результати	4	4
Загальна оцінка	B	B+

У 2016 р. спостерігалось продовження активного політичного діалогу між Україною та Німеччиною за ініціативи обох сторін. Традиційно жвавим залишився діалог у Нормандському форматі, а також економічна співпраця. Обидві держави підтримали Мінські домовленості як єдиний можливий варіант вирішення конфлікту на сході України, однак упродовж 2016 р. висловлювались дещо різні позиції урядів щодо послідовності імплементації цих домовленостей.

Політичний інтерес/залученість

Політичний інтерес різних політичних суб'єктів до стосунків та співпраці з Німеччиною залишився у 2016 р. на одному з найвищих рівнів порівняно з іншими державами-членами ЄС. Президент України та виконавчі органи влади поділяють думку, що Німеччина є надійним та стратегічно важливим партнером, особливо в контексті головування Німеччини в ОБСЄ. Україна суттєву увагу приділяє необхідності звільнення українських заручників, підтримці санкцій проти Росії, протидії російській інформаційній пропаганді. У цьому контексті варто також відзначити активність та високий рівень проведених зустрічей групи з міжпарламентських зв'язків із ФРН. Деякі різні позиції щодо Мінських домовленостей як одного з ключових питань порядку денного висловлюють політичні партії. Водночас Головою ВРУ А. Парубієм було висловлено думку, що «є незгодні з позицією Німеччини, але немає таких, хто її недооцінює».

Інституційна співпраця

З погляду узгодженості політичних позицій, і Президент України, і МЗС України та інші суб'єкти реалізації зовнішньої політики працювали над посиленням українсько-німецьких стосунків. Зокрема, на виконання плану пріоритетних дій уряду на 2016 р. у жовтні було проведено II Українсько-німецький економічний форум та форум «Перспективи українсько-німецького торговельного та інвестиційного співробітництва у сфері електронної комерції». Упродовж року відбувалися засідання комітету ВРУ з європейської інтеграції спільно з представниками Мінекономрозвитку і торгівлі України щодо посилення торговельних відносин. Водночас варто відзначити нескоординованість та повільність України у використанні незв'язаного фінансового кредиту розміром 500 млн євро.

Стратегічне бачення

Загальні стратегічні документи не містять окремих положень щодо Німеччини. Водночас в Енергетичній стратегії України на період до 2035 р. зазначається про план входження України в європейський енергетичний ринок шляхом реалізації проектів газових інтерконекторів, зокрема з Німеччиною, а також заплановано підготовку до придбання газу на віртуальних торговельних пунктах (ВТП) країн ЄС, у тому числі Німеччини. Двосторонніх комплексних угод у 2016 р. прийнято не було, але окремо варто відзначити, що в березні 2016 р. ратифіковано міжурядову Угоду про заснування Німецько-української промислово-торговельної палати.

Діяльність

Діалог Україна–Німеччина активно відбувався як на вищому політичному, так і на міжвідомчому рівнях. Це стосується і перемовин у Нормандському форматі, і робочих візитів Президента України, представників міністерств, депутатів. Не-

одноразово в Берліні перебував Міністр закордонних справ України П. Клімкін для обговорення ключових аспектів імплементації Мінських домовленостей та «дорожньої карти» безвізового діалогу. Навесні 2016 р. Прем'єр-міністр України В. Гройсман під час свого візиту до Берліна обговорив перспективи співпраці в економічній площині. Такий візит був передусім спрямований на представлення програми дій нового уряду та залучення німецького бізнесу до інвестування в Україну. Особливо варто відзначити 9-е засідання Українсько-німецької групи високого рівня з економічної співпраці. Крім того, активна робота з німецькими політиками та громадськістю із просування українських інтересів була здійснена Послом України А. Мельником.

Результати

За результатами роботи у 2016 р. Україна залишалася в центрі уваги зовнішньої політики Німеччини в Східній Європі. У тому числі завдяки постійній та наполегливій роботі суб'єктів здійснення зовнішньої політики в Україні Німеччина дотримується думки, що повне виконання Мінських домовленостей залишається передумовою для скасування санкцій для Росії, а процвітаюча, стабільна Україна — передумовою стабільного безпечного середовища в Європі і важливим засобом тиску на Росію. У 2016 р. запрацювала спільна промислово-торговельна палата, реалізуються численні проекти технічної допомоги у сфері сталого економічного розвитку, енергоефективності, децентралізації, розбудови демократії. Протоколи про співпрацю або спільні наміри були підписані з Німеччиною Мінрегіоном (імплементація положень Лейпцизької хартії «Міста Європи на шляху сталого розвитку»), Міністерством освіти і науки (порядок взаємодії та процедури й терміни відбору спільних наукових проектів). Крім того, у листопаді 2016 р. Німеччина виділила 72 млн євро на другу фазу проекту з модернізації трансформаторних підстанцій, а також реалізацію проектів із посилення місцевого самоуправління та будівництва і реконструкцію житлових приміщень для ВПО. За результатами 9-го засідання Українсько-німецької групи високого рівня німецький банк KfW виділив Україні фінансування на модернізацію чотирьох підстанцій на сході України.

США

A-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	5
Інституційна співпраця	5	5
Стратегічне бачення	5	5
Діяльність	5	4
Результати	4	4
Загальна оцінка	A-	A-

У 2016 р. Україна сприймала США як свого основного стратегічного партнера, координувала з ними питання як зовнішньої, так і внутрішньої політики. Відбувалися інтенсивні міждержавні та міжвідомчі контакти, була розширена договірна база взаємовідносин. Завдяки позиції США Україна спиралась на потужну підтримку міжнародної спільноти у питаннях безпеки та відсічі російській агресії. Утім вибори 45-го президента США привнесли значний елемент невизначеності у двосторонні відносини.

Політичний інтерес/залученість

Останніми роками орієнтація на стратегічний характер відносин із США є незмінною рисою зовнішньої політики України. Значні сподівання української сторони покладалися саме на 2016 р. як останній рік адміністрації Б. Обами в Білому домі. Під час двосторонніх зустрічей керівництво України намагалося заручитися ще більшою підтримкою США в питанні безпеки та відсічі російській агресії. У заявах українських політиків особливий наголос робився на зміцненні трансатлантичної єдності для збереження консолідованої позиції Заходу щодо санкцій проти Росії у зв'язку з продовженням агресії останньої на Донбасі та окупацією Криму. Силами МЗС та посольства України в США проводилась помітна інформаційна та дипломатична кампанія, аби ці питання залишалися серед пріоритетів американської адміністрації. Під час Вашингтонського саміту з ядерної безпеки Президент України П. Порошенко закликав до запровадження ефективних гарантій із боку ядерних держав країнам, які не мають подібного арсеналу.

Інституційна співпраця

США відіграють провідну роль у протидії російській агресії на міжнародній арені, підтримці внутрішніх реформ в Україні, військово-технічній співпраці. Це передбачає інтенсивні міждержавні та міжвідомчі контакти та широке використання консультативно-дорадчої допомоги з боку США. Питання зміцнення відносин із США є одним з найбільш консолідувальних факторів взаємодії між інституціями України.

Стратегічне бачення

У 2016 р. корпус документів Україна–США був доповнений «Концепцією розвитку партнерства між Міністерством оборони України та Міністерством оборони США на п'ятирічний період» та Стратегічним оборонним бюлетенем — обидва є основоположними документами в перебудові сектора оборони й безпеки відповідно до стандартів НАТО. Ухвалення цих документів відповідає курсу на розвиток двосторонніх відносин, зафіксованому «Хартією Україна–США про стратегічне партнерство» у 2008 р.

Діяльність

Протягом 2016 р. інтенсивно відбувався діалог на найвищому політичному рівні. Під час візитів П. Порошенка на вже згаданий саміт з ядерної безпеки та чергову сесію ГА ООН він мав зустрічі з Президентом США Б. Обамою, Віце-президентом Дж. Байденом, Держсекретарем Дж. Керрі, низкою інших високопосадовців, а також одним із кандидатів у президенти США — Г. Клінтон. Постійними темами переговорів були реалізація домовленостей у рамках Мінського процесу, ситуація на Донбасі, проведення внутрішніх реформ, зокрема, боротьба з ко-

рупцією. Завданню усунення розбіжностей у двосторонніх відносинах слугував поступ реформ в Україні, покликаний продемонструвати, що українська влада з повною відповідальністю розглядає американські заклики до внутрішніх змін. Варто відзначити два негативні моменти у взаємовідносинах на найвищому політичному рівні: у свій останній рік у Білому домі Б. Обама не здійснив візит до України, а під час передвиборчої кампанії в США українське керівництво не утримало позицію нейтральності, більше проявивши схильність до кандидата від демократів.

У 2016 р. також відбувався інтенсивний діалог українського уряду з Держдепартаментом, Міністерством торгівлі, Міністерством оборони США. На початку року надання подальшої допомоги з боку США було поставлено у залежність від подолання кризи формування уряду в Україні і особливо ситуації, що склалася із призначенням нового Генерального прокурора України. Цей негативний фактор було усунуто з призначенням Прем'єр-міністра В. Гройсмана, після чого новий голова уряду здійснив візит до США, де мав численні зустрічі з представниками виконавчої влади США. З української сторони кілька разів було озвучено бажання посилити двосторонній діалог і спрямувати зусилля в бік укладання всеохоплюючого двостороннього договору про безпеку. Однак у Вашингтоні основний акцент робився передусім на процесі внутрішніх перетворень в Україні. У 2016 р. було призначено нового Посла США — М. Йованович.

Результати

США були активно залучені до внутрішнього життя в Україні — від підтримки реформ до надання допомоги у вузькоспеціалізованих справах, як-то розслідування вбивства журналіста П. Шеремета. 2016 р. став роком надання рекордно високої фінансової допомоги США Україні (658 млн дол. США). Найбільші обсяги підтримки припадають на Міністерство оборони — на реформування Збройних сил України (335 млн дол. США у 2016 р.), поставки спорядження й техніки, проведення спільних навчань і тренінгів. Важливим напрямом співпраці була також координація позицій України та США на міжнародній арені, зокрема, в ООН, ОБСЄ, Великій сімці. Протягом 2016 р. відбулося подальше розширення санкційних списків США щодо Росії. Україна спромоглася заручитися підтримкою США в міжнародних фінансових інститутах — у виділенні чергового траншу МВФ, а також наданні чергових кредитних гарантій із боку США обсягом 1 млрд дол. США. У сфері регулювання торгівлі було укладено Угоду про взаємну допомогу між митними адміністраціями. Із січня 2016 р. вступила в силу Угода про відкрите небо. Отже, попри те, що політику Б. Обама щодо України характеризують як «стратегічну стриманість», у двосторонніх відносинах вдалося досягнути відчутних позитивних результатів.

ФРАНЦІЯ

C+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	4
Інституційна співпраця	5	4
Стратегічне бачення	3	2
Діяльність	5	4
Результати	4	3
Загальна оцінка	B+	C+

Після довгоочікуваної нормалізації 2015 р. двосторонні стосунки Франції та України стабілізувалися, а їхній зміст практично повністю визначався потребами Нормандського формату та Мінського процесу та зазнав впливу наближення президентських виборів. Певна активність розвивалася в економічному плані, однак для прориву потрібні суттєві успіхи з покращення інвестиційного клімату.

Політичний інтерес/залученість

Політичний та суспільний інтерес до відносин із Францією продовжував утримуватися на високому рівні завдяки Нормандському процесу та проєвропейській політиці, однак негативних реакцій у цьому році побільшало, зокрема в площині тиску Франції щодо конституційних змін і проведення виборів на окупованих територіях, голосувань у Національній Асамблеї та Сенаті щодо санкцій проти Росії, проблем із наданням віз українцям перед чемпіонатом Євро-2016 та гальмуванням безвізового режиму, діяльністю проросійського лобі. В українських ЗМІ широко висвітлювалася французька передвиборча кампанія з акцентом на можливих наслідках для України.

Інституційна співпраця

Як і у 2015 р., у 2016 р. у стосунках з Францією домінував тандем Президента та МЗС, який доповнювали контакти на нижчих рівнях (заступники МЗС О. Зеркаль та А. Дезір), візит 18–19 січня спеціального посланця Ж. Одібера, зустрічі заступника МЗС С. Кислиці з послом Франції (1 березня, 6 травня). Однак спостерігався певний провал співпраці між парламентами. Попри наявність груп дружби та офіційне звернення ВРУ, обидві палати французького парламенту прийняли постанови щодо скасування санкцій проти Росії (28 квітня — Національні збори, 8 — червня Сенат), а делегація французьких депутатів поїхала до окупованого Криму у розширеному складі (29–31 липня). Глибину непорозумінь підкреслює те, що за резолюцію в Сенаті проголосували 10 членів групи дружби Україна–Франція. Анонсований на 2016 р. початок роботи Змішаної українсько-французької міжурядової комісії з економічного співробітництва відкладено на 2017 р. Активно працювало посольство та організації діаспори (1-й Форум українських та франко-українських асоціацій та ініціатив, 23 січня), конференції до 30-х роковин Чорнобильської катастрофи (Сенат, 27 квітня) та «Україна поза війною» (Національні збори, 28 червня).

Стратегічне бачення

У стратегічних документах не розглядаються окремо двосторонні відносини України з Францією. Основними рамками розвитку двосторонніх відносин продовжує залишатися підписана 22 квітня 2015 р. Декларація глав держав, що визначала лише короткострокові пріоритети співпраці.

Діяльність

Останні два роки показують високу інтенсивність українсько-французьких взаємин із домінуванням питань, пов'язаних із діяльністю у Нормандському форматі. «Нормандські» зустрічі відбувалися ледве не щомісяця (на рівні МЗС — 3 березня, 11 травня; на рівні президентів — 15 квітня, 16 серпня, 13 жовтня), а

19 жовтня після річної перерви відбувся саміт Нормандської четвірки. При цьому розходження української (пріоритетність безпеки, необхідність місії ОБСЄ, ООН чи ЄС) та французької (прийняття Україною змін до Конституції, законодавства щодо виборів та виборчого календаря) вдалося подолати лише наприкінці другого півріччя.

Поza «нормандським» напрямом відбулося кілька робочих візитів української (П. Клімкін 24 травня, П. Порошенко 21 червня, В. Гройсман 27–28 жовтня) та французької сторін (Ж.-М. Еро 23 лютого, представники Національних зборів Д. Оруа та Р. Повро 1–2 грудня), де порушувалися питання безвізового режиму України з ЄС, інтенсифікації економічної співпраці та прогресу реформ в Україні.

Важливою складовою діяльності української дипломатії стало реагування на негативні явища: прохання посольства скасувати показ пропагандистського фільму «Україна, маски революції» (31 січня, безрезультатно); лист посла до мера Ніцци, що приймав делегацію з окупованого Криму (березень); коментар Посольства щодо заяви сенаторки Н. Гуле про існування в Україні тренувального табору ІДІЛ (31 березня); звернення ВРУ до Сенату з проханням не приймати рекомендацію щодо скасування санкцій (31 травня); коментарі посольства та заяви МЗС щодо голосувань за зняття санкцій на Національних зборах та в Сенаті (28 квітня та 9 червня); нота МЗС до Посольства Франції, звернення до посла нардепа І. Герашенко, звернення П. Порошенка до Ф. Олланда в контексті проблем із видачею віз українським уболівальникам на Євро-2016 (червень); заява МЗС у зв'язку з початком візиту французьких депутатів до окупованого Криму (29 липня) тощо. МЗС також відреагувало заявою щодо теракту в Ніцці (15 липня).

Залучення Франції у процеси реформ залишалося порівняно невисоким, обмежившись деякими ініціативами у сферах децентралізації та реформами державної служби. Прагнення інтенсифікації економічної діяльності відобразилося у франко-українському бізнес-форумі 28 жовтня, активність в оборонній галузі показали українсько-французькі консультації в галузі оборонного планування та воєнної політики (17–19 березня), успішними були деякі ініціативи у сфері освіти.

Результати

Хоча Україна стала для Франції одним із зовнішньополітичних пріоритетів 2016 р., ці відносини залишалися похідними від активного залучення Франції і особисто Президента Франції Ф. Олланда до врегулювання конфлікту в рамках Нормандського формату / Мінського процесу. Перейти до нового рівня співпраці чи подолати межі первинності франко-російських взаємин у 2016 р. не вдалося, а численні непорозуміння й демарші з боку різних французьких акторів погіршили клімат двосторонніх відносин. Попри прийняте запрошення, візит Президента Франції Ф. Олланда в Україну так і не відбувся. Однак українській дипломатії вдалося втримати підтримку Франції щодо збереження санкцій, Угоди про Асоціацію, звільнення заручників, а також дещо послабити тиск щодо

впровадження змін до Конституції та термінової підготовки до виборів. Попри проведення точкових заходів, інформаційна політика у Франції залишається надто слабкою, аби перешкоджати російським впливам. Не сталося прориву в інвестуванні чи приватизації, однак суттєво зріс експорт із Франції завдяки ЗВТ (до 50 %). Із підписаних двосторонніх угод вирізняються угода між компанією Engie і ПАТ «Укртрансгаз» щодо можливості для першої зберігати газ в українських підземних сховищах (28 жовтня) та План двостороннього співробітництва між МО, ГШ ЗСУ та МО і штабом ЗС Французької Республіки на 2017 рік (16 листопада). Хорошим результатом стало насування над 4-им реактором Чорнобильської станції арки, збудованої французькими компаніями з фінансовою участю Франції (другим за величиною контриб'ютором).

ЯПОНІЯ

В-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	3
Інституційна співпраця	н/д	3
Стратегічне бачення	н/д	3
Діяльність	н/д	5
Результати	н/д	5
Загальна оцінка	н/д	В-

За майже 25 років українсько-японських відносин 2016 р. можна назвати одним із найплідніших, що відобразилось у поживленні активності, як на рівні Президента, так й на урядовому рівні, та привело до підписання низки важливих документів. Українська сторона вважає перспективними напрямками для японських інвестицій енергоефективні проекти, використання відновлюваних джерел енергії, транспортну інфраструктуру, переробку сміття, водоочищення і забезпечення якісною питною водою, розвиток медичної сфери і забезпечення якісних медичних послуг та докладає значних зусиль для збільшення інвестиційної привабливості.

Політичний інтерес/залученість

2016 р. відзначився поживаленням політичного інтересу з боку України щодо Японії як до країни-донора, що, зокрема, відобразилось в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України. Мова йде про надання фінансової допомоги для підтримки процесів демократизації в Україні, гуманітарні цілі та потреби тимчасово переміщених осіб, реконструкцію Бортницької станції аерації тощо. Однак у Плані пріоритетних дій Уряду на 2016 р. згадується лише необхідність створення японської версії сайта Укрінформ. Протягом року регулярно з'являлися заяви Прем'єр-міністра України (як А. Яценюка, так і В. Гройсмана) та різних міністрів щодо сталого характеру співробітництва між Україною та Японією, а також готовності до його подальшого розширення.

Інституційна співпраця

Профільні інституції проводять узгоджену роботу в рамках реалізації японського напряму зовнішньої політики України. На підтвердження цього служить ратифікація у лютому 2016 р. прийнятої в грудні 2015 р. Угоди (у формі обміну нотами) між Урядом України та Урядом Японії щодо Кредитної угоди про Другу позику на політику розвитку та здійснення економічних реформ між Кабінетом Міністрів України та Японським агентством міжнародного співробітництва.

Стратегічне бачення

Здається дивною відсутність Японії в стратегічних документах за винятком поодиноких випадків: необхідність урахування уроків аварії на АЕС «Фукусіма-Даїчі» в Японії (Енергетична стратегія України на період до 2030 р.). Основні напрями, форми та механізми взаємодії з широкого кола двосторонніх та міжнародних питань окреслюються у Спільних заявах України та Японії ще 1995 та 2005 рр., а також Спільній заяві Президента України і Прем'єр-міністра Японії щодо українсько-японського глобального партнерства (18 січня 2011 р.). Ці документи визначають пріоритети співробітництва між Україною та Японією, окреслюють програму реалізації першочергових завдань на найближчу та середньострокову перспективу, але потребують оновлення.

Діяльність

2016 р. виявився досить насиченим на різноманітні візити на рівні міністерств та відомств, а також керівництва державою. Серед них найзначущими є: офіційний візит Президента України П. Порошенка до Японії (4–7 квітня 2016 р.); зустріч із японською делегацією Міністра енергетики та вугільної промисловості України І. Насалика щодо пілотного проекту із заміни парової турбіни на Трипільській ТЕС (21 червня 2016 р., Київ); участь Міністра економічного розвитку і торгівлі

України у Шостому засіданні Координаційної ради з економічного співробітництва з Японією та Комітеті ділового співробітництва з Україною Японської федерації бізнесу «Кейданрен» (22 жовтня 2016 р., Токіо) із презентацією ключових реформ в Україні; зустріч Голови Комітету ВРУ у закордонних справах Г. Гопко з Головою Комітету Палати радників Парламенту Японії із закордонних справ та оборони М. Сато (22 лютого 2016 р., Токіо) з приводу подальшої активізації двостороннього співробітництва, у тому числі на міжпарламентському рівні.

Крім того, відбувалися постійні зустрічі на рівні міністерств та Посольства Японії в Україні та регулярні консультації з приводу імплементації попередньо узгоджених проектів.

Результати

За підсумками поточного року відбулася ратифікація Угоди (у формі обміну нотами) між Урядом України та Урядом Японії щодо надання Україні позики на політику розвитку для здійснення економічних реформ, що надає фінансову допомогу Україні в сумі 36,969 млрд японських єн (близько 300 млн дол. США) як фінансування спільного зі Світовим банком проекту. Під час офіційного візиту Президента України П. Порошенка до Японії (4–7 квітня 2016 р.) підписано Меморандум про співробітництво між Міністерством молоді та спорту України та Міністерством освіти, культури, спорту, науки та технологій Японії, що став першим двостороннім документом про співпрацю в цих сферах між Україною та Японією за роки незалежності України.

Задля реалізації проектів демонстрації японських технологій була прийнята постановою Уряду України щодо ввезення енергозберігаючих матеріалів, устаткування, комплектуючих виробів (№ 293, від 30 березня 2016 р.).

Варто зазначити про активну позицію японської сторони та бажання поглиблювати співпрацю.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ

СПІВПРАЦЯ З ЄС

B+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	5	5
Інституційна співпраця	4	4+
Стратегічне бачення	5	5-
Діяльність	4	5-
Результати	5	4
Загальна оцінка	A-	B+

	Загальна оцінка	Політичний інтерес/ залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
Політичний діалог	A-	5	4	5	5	4
Економічна співпраця	A-	5	5	5	5	4
Безвізовий діалог	B+	5	4	4	4	4

ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ

На заваді реалізації амбітного порядку денного між ЄС та Україною у 2016 р. стала низка факторів внутрішнього та зовнішнього характеру. На фоні складного економічного становища більш помітним став процес гальмування реформ, потрібних для створення євроінтеграційних передумов. Затримки із виконанням ЄС взятих на себе зобов'язань щодо ратифікації УА та надання конкретної підтримки суверенітету та територіальної цілісності України також дещо затьмарили загальний консенсус щодо необхідності зближення стосунків України та ЄС.

Політичний інтерес/залученість

У 2016 р. євроінтеграційний курс України третій рік поспіль був позначений безапеляційним консенсусом серед усіх гілок влади, хоча з огляду на низку відцентрових процесів всередині самого об'єднання в Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента до ВРУ сказано: «Після британського референдуму питання членства в ЄС як кінцевої мети європейської інтеграції втрачає роль безумовної цінності. Натомість інструментальні аспекти співпраці України з ЄС із метою проведення внутрішніх реформ та модернізації значно підвищують свою вагу».

Найбільш вагому роль у просуванні діалогу Україна–ЄС відігравали Президент та Міністр закордонних справ. Активною залишалась позиція ВРУ у питанні адаптації українського законодавства до норм та стандартів ЄС, а також поглибленні діалогу з європейськими партнерами. Попри загальну проєвропейську налаштованість законодавчої гілки, особливо на рівні керівництва, непоодинокими протягом року були випадки блокування прийняття законодавчих актів; спроб внесення поправок у законопроекти у другому читанні для їхнього «знецінення» з позиції євроінтеграційної користі; деструктивної критики окремими депутатами як євроінтеграційного курсу загалом, так і дій української влади у цьому напрямі зокрема.

Через надзвичайний інтерес європейської спільноти до процесу реформ в Україні як передумови інтеграції до структур та ринків ЄС КМУ теж відводилась неабияка роль. З огляду на перехід В. Гройсмана з позиції Голови ВРУ на посаду Прем'єр-міністра, а також зміну посади А. Парубія із Секретаря РНБО на Голову ВРУ протягом кількомісячного перехідного періоду у заявах найвищого керівництва щодо ЄС спостерігалось певне розмиття повноважень.

Однак станом на кінець року можна констатувати збалансування мандатів серед українського керівництва щодо ролі, місця, політичного інтересу та залучення в євроінтеграційний процес.

Інституційна співпраця

Інституційно євроінтеграційний напрям був посилений за рахунок нарощення потужностей наявних структур, зокрема, законодавчої гілки влади, після підписання відповідної угоди з Європейським Парламентом та розгортання нових форм співпраці. У складі нового уряду з'явилася посада Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, налагодження роботи офісу якого подекуди триває і досі паралельно з болісним процесом розформування Урядового офісу з питань європейської інтеграції.

Реорганізовано Національну раду реформ. Створено Стратегічну дорадчу групу підтримки українських реформ при Президентові та Прем'єрові, а також Групи підтримки реформ із залученням закордонних радників, у тому числі європейських. Це своєю чергою має стати підґрунтям для створення координаційного Офісу впровадження реформ за активної підтримки ЄС та ЄБРР.

Стратегічне бачення

Відповідно до стратегічних документів, «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір із метою набуття членства в ЄС» є однією з ключових засад зовнішньої політики України, а УА – це інструмент і водночас дороговказ, що дає нашій державі можливість надалі стати повноцінним членом Євросоюзу. Попри чітке закріплення як самого євроінтеграційного вектора, так і інструментарію досягнення цієї мети в програмних документах, поступ у напрямі набуття Україною членства в ЄС на основі Плану дії імплементації УА та Порядку денного Асоціації відбувався протягом 2016 р. досить повільно. На заваді стали як внутрішньополітична криза, що привела до зміни уряду, та складна економічна ситуація, так і низка зовнішньополітичних факторів.

Діяльність

Навесні, після більш як піврічної відсутності до виконання повноважень Посла узявся новопризначений Представник України при ЄС М. Точицький, який водночас є Послом України в Бельгії.

Інтенсивність контактів на високому та найвищому політичних рівнях під час візитів, регулярних телефонних розмов та в рамках міжнародних форумів свідчить про безпрецедентну увагу українського керівництва до ЄС. Лише Президент відвідував Брюссель протягом 2016 р. 4 рази, не говорячи вже про керівників профільних відомств, міністрів, заступників міністрів із питань європейської інтеграції та нардепів України. Щоправда, не обійшлося без непередбачуваних поворотів подій та розчарувань. Так, досить «скромними» виявилися результати проведеного 18-го саміту Україна–ЄС, перенесеного до того ж із весни на осінь за обопільною згодою сторін через брак конкретних результатів політичного діалогу. У грудні на засіданні Ради Асоціації замість Прем'єр-міністра делегацію очолив перший Віце-прем'єр-міністр.

Результати

Щодо внутрішніх євроінтеграційних зобов'язань, кроки в правильному напрямі були зроблені у сфері реформи державного управління, судочинства, енергетики, децентралізації, державних закупівель та системи цивільної безпеки.

Що стосується зовнішніх аспектів, на жаль, станом на початок грудня Україні не вдалося закрити ані питання щодо остаточної ратифікації Нідерландами УА, ані визначення формату поліцейської місії чи надання суттєвої військової допомоги для протистояння російській агресії, ані створення міжнародної коаліції з питання деокупації Криму. Справжнім успіхом можна вважати збереження консенсусу щодо продовження санкцій проти РФ, яке, утім, було більше підживлено діями Росії у Сирії та результатами розслідування щодо збиття літака МН-17, а також надання Україні цільових дешевих кредитів і безповоротної допомоги на транскордонні інфраструктурні програми та реформування державної служби.

ЕКОНОМІЧНА СПІВПРАЦЯ

2016 р. став роком збереження попередніх тенденцій у сфері економічного співробітництва України та ЄС. Головними пунктами порядку денного для України залишаються отримання допомоги від ЄС, продовження режиму санкцій відносно РФ та повноцінне застосування ГВЗВТ. Імплементация положень ГВЗВТ належить до завдань внутрішньодержавних перетворень, але безпосередньо впливає на загальне підґрунтя двостороннього співробітництва. Згадані завдання реалізовані з перемінним успіхом, основною перешкодою для досягнення вищого рівня у відносинах залишається темп упровадження реформ в Україні.

Політичний інтерес/залученість

У 2016 р. наявний політичний консенсус та всі ознаки пріоритетності співпраці України з ЄС серед питань зовнішньоекономічного порядку денного. Головна увага акторів зосереджувалась на питаннях ГВЗВТ, але не обмежувалась ними. Проголошувані офіційні позиції охоплюють широкий спектр економічних відносин із ЄС (малий та середній бізнес, фінансові послуги, цифрову економіку, транспорт, транскордонне співробітництво, соціальну політику тощо). Консолідаційним фактором зовнішньополітичних зусиль є забезпечення підтримки з боку ЄС санкційної економічної політики щодо РФ та надання фінансової допомоги Україні.

Інституційна співпраця

У поточному році зберігається однаковість позицій органів влади щодо економічної співпраці з ЄС, яка базується на домовленостях, досягнутих у попередні роки. Міжінституційна співпраця забезпечується такими форматами, як Рада з

просування експорту та Офіс зі сприяння експорту, налагоджений діалог органів влади з ПГС Україна–ЄС, важливу роль відіграють асоціації та об'єднання підприємств, ТПП тощо. Проблемні питання прогресу впровадження ГВЗВТ, щодо яких в українських органах влади виникали розбіжності позицій, належать до внутрішнього порядку денного, але не можуть не впливати на загальний контекст зовнішньоекономічних відносин із ЄС. На двосторонньому рівні продовжується співробітництво з Групою ЄК із підтримки України.

Стратегічне бачення

Стратегічне бачення економічної співпраці з ЄС ґрунтується, насамперед, на положеннях УА в частині ГВЗВТ, головним імплементаційним документом щодо якої є План заходів КМУ на 2014–2017 рр. План пріоритетних дій уряду на 2016 р. у цій сфері концентрується на завданнях, які мають бути виконані всередині країни. Загалом рік ознаменувався відсутністю ухвалених стратегічних документів за напрямом економічної співпраці з ЄС, на стадії консультацій залишається також процес створення Національної експортної стратегії. Показовим у цьому контексті є введення Україною ембарго на експорт деревини та збільшення мит на експорт металобрухту, що негативно сприймається ЄС через невідповідність таких дій УА.

Діяльність

2016 р. охарактеризувався продовженням діалогу органів влади України та ЄС на різних майданчиках — від Саміту Україна–ЄС та Ради асоціації до робочих зустрічей на міністерському та експертному рівнях. Діяльність в економічній царині на європейському напрямі стосувалась протидії агресії з боку РФ і, крім заходів, спрямованих на продовження режиму санкцій, охоплювала лобіювання надання з боку ЄС додаткових торговельних преференцій та підтримки проведенню економічних реформ в Україні, а також використання європейських програм, спрямованих на стимулювання економічного розвитку. У контексті ГВЗВТ головна увага була зорієнтована на питання тарифної лібералізації для українських товарів, розширення квот, використання географічних зазначень ЄС, митні питання. Було подано заявку на приєднання до Регіональної конвенції про преференційні правила походження товарів Пан-Євро-Мед та започатковано діалог щодо укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів.

Результати

Головною подією у сфері економічної співпраці з ЄС стало тимчасове застосування з 1-го січня УА в частині ГВЗВТ з одночасним припиненням дії режиму автономних торговельних преференцій ЄС для України. Цей процес має бути завершений рішенням із ратифікації УА урядом Нідерландів за негативними наслідками проведеного референдуму. Український експорт до ЄС у 2016 р. демонстрував зростання. Важливим досягненням української дипломатії на «економічному фронті» є рішення ЄС, яким продовжено санкції проти РФ до березня 2017 р.

Внутрішній контекст повільного впровадження економічних реформ та адаптації економічних положень УА не мав вирішального негативного впливу на двосторонні відносини. Україна офіційно долучилася до європейської програми підтримки малого та середнього бізнесу COSME, водночас залишилась непідписаною Угода про Спільний авіаційний простір. Фінансова, технічна допомога та секторальна бюджетна підтримка з боку ЄС в рамках укладених раніше програм зберігається, проте Україна не отримала другий транш макрофінансової допомоги в розмірі 600 млн євро.

БЕЗВІЗОВИЙ ДІАЛОГ

Безвізовий діалог у 2016 був однією з найбільш чутливих та значимих для українського суспільства сфер взаємодії України з ЄС, отримавши високе місце в політичному порядку денному та суспільній увазі. Водночас результат виконання критеріїв діалогу для отримання безвізового режиму був досягнутий великими зусиллями, значно пізніше, ніж очікувалось, та більшою мірою зумовлений постійним тиском та здійсненням моніторингу виконання реформ громадянським суспільством, міжнародними партнерами, ЄС тощо. З іншого боку, чи не вперше Україна за визнанням ЄС виконала домашнє завдання, і тепер очікує виконання своїх зобов'язань з боку ЄС.

Політичний інтерес\залученість

Безвізовий діалог у 2016 був серед ключових тем взаємодії України з ЄС. Завдання отримання безвізового режиму постійно було в полі уваги суспільства, та серед пріоритетів політичного порядку денного. Це сприяло високій залученості усіх внутрішньополітичних суб'єктів, а також мобілізації політичної волі для здійснення відповідних реформ – передовсім шляхом включення відповідних питань до порядку денного органів державної влади та Верховної Ради. Характерною рисою високої залученості політичних і суспільних сил до безвізових реформ було фактичне існування кількох груп акторів - окремих про-реформаторських акторів (урядовців, депутатів парламенту, НУО тощо), які також намагались використати важіль безвізового режиму для досягнення якісних реформ у відповідних секторах, а також тих акторів, яких передовсім цікавила безпосередня мета, без врахування позитивного впливу проведених реформ для країни загалом і акторів, які відстоювали мінімальний набір критеріїв в рамках ПДВЛ.

Інституційна співпраця

Попри формально координуючу роль МЗС, яка була виконана достатньо успішно, мали місце проблеми в контексті узгодженої взаємодії органів влади України з ЄС. Певним чином, можна відмітити неузгодженість деяких дій органів влади

України, був помітний брак довіри (наприклад з боку парламенту до виконавчої влади, а часто навіть всередині виконавчої влади). Недостатньо уваги приділялось налагодженню рутинних механізмів виконання критеріїв ПДВЛ. Часто впадала в око недооцінка змісту та обсягу завдань, формальне розуміння критеріїв. Загалом можна говорити про недооцінку українською владою змісту реформ, що вимагалися ПДВЛ, або більш формальний підхід до їх впровадження.

Стратегічне бачення

В Україні безвіз розглядався передовсім як вагомий політичний дивідент для його «творців», відірваний від ширшого контексту реформ. Про це свідчить, наприклад, те, що реформи у секторах ПДВЛ здійснювались передовсім через безвіз, натомість не було розвинуто стратегічного бачення відповідних реформ у контексті Угоди про асоціацію, розділи II та III якої також містять завдання у сфері політичних реформ та юстиції, свободи і безпеки. Водночас Україна трактувала безвіз як важливе завдання загалом. Про це наприклад можуть свідчити успішні зусилля закріпити політичне зобов'язання щодо надання безвізу за умови виконання ПДВЛ в Угоді про асоціацію.

Діяльність

Діяльність на виконання ПДВЛ протягом 2016 року була активною, однак не завжди відповідала поставленим завданням. Такі завдання були відображені в шостому, останньому, звіті ЄК щодо виконання ПДВЛ. Основні зусилля стосувались проблеми боротьби з корупцією та спрощування сприйняття України в окремих країнах ЄС як джерела постачання нелегальної міграції та шукачів притулку. Недостатньо активно впроваджувалися заходи з інформування громадян щодо того, що на практиці означитиме лібералізація візового режиму з ЄС, змісту і мети впроваджених реформ в рамках Плану дій. Ці питання залишаються і надалі актуальними.

Результат

Україна успішно виконала домашнє завдання щодо безвізу, про що може свідчити запуск законодавчої ініціативи щодо запровадження безвізового режиму з Україною Європейською Комісією в квітні 2016 року, а також подальші попередурні кроки європейських інституцій. Водночас досягнутий великими зусиллями результат був отриманий значно пізніше, ніж очікувалось з початку цього процесу, а також пізніше, ніж неодноразово заявляли українські офіційні особи, передовсім Президент. Активність вищого керівництва держави в адвокатуванні питання надання Україні безвізового режиму супроводжувалась постійним та систематичним завищенням очікувань громадян шляхом озвучування необ'єктивних та передчасних дат запровадження безвізового режиму.

Процес реалізації зобов'язань ПДВЛ у 2016 році став дієвим інструментом проведення необхідних внутрішніх реформ у сферах безпеки документів, управління міграцією, громадського порядку та безпеки, та забезпечення базових прав і свобод людини. Було запроваджено важливі зміни у системі боротьби з корупцією – створено антикорупційні органи та запроваджено систему електронного декларування. Слід зауважити, що в процесі виконання зобов'язань має значення не тільки їх цілковите виконання, але й вчасність. Якби Україна не затягувала із імплементацією Плану дій, вона б ймовірно не стала заручником несприятливих внутрішньополітичних обставин в ЄС. Таким чином, частка відповідальності за «несприятливий збіг обставин» лежить і на Україні. Проте це не знімає аргументу, що тепер надання безвізового режиму Україні є питанням спроможності ЄС виконувати політичні зобов'язання.

СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО

C+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	2
Інституційна співпраця	3	4
Стратегічне бачення	3	2
Діяльність	3,5	4
Результати	4	4
Загальна оцінка	C+	C+

Східне партнерство як складник Європейської політики сусідства представлене в Україні через загальну призму європейської інтеграції та конкретні можливості з одночасним уникненням їх прив'язки саме до Східного партнерства. Діяльність та результати в рамках Східного партнерства для України 2016 р. є переважно позитивними. Проте стратегічне бачення з українського боку щодо подальшого розвитку політики та її формату практично відсутнє і базується на позиціях, представлених ЄС.

Політичний інтерес/залученість

Щодо СхП як частини ЄПС складається досить нетипова ситуація, коли основні суб'єкти формування і реалізації зовнішньої політики України згадують про неї досить обмежено. Натомість євроінтеграційний мейнстрим будується в основному на можливостях, які передбачені саме рамками двостороннього виміру СхП, як наприклад: УА, ГВЗВТ, Енергетичне співтовариство, Спільна політика безпеки і оборони, безвізовий режим тощо. Щодо багатостороннього виміру СхП також превають доміанти двосторонніх відносин із країнами-партнерами над «парасольковими» ініціативами.

Інституційна співпраця

У трикутнику «Президент — парламент — уряд» 2016 р. спостерігалися випадки протистояння під час реалізації необхідних кроків для використання можливостей СхП (наприклад, щодо прийняття антикорупційних законів у рамках плану дій щодо лібералізації візового режиму). Інституційна співпраця на урядовому рівні реалізована через координаційний механізм Урядового офісу з питань європейської та євроатлантичної інтеграції і заступників міністрів з питань європейської інтеграції, а також МЗС. Зусилля органів влади здебільшого спрямовувалися на внутрішні перетворення для отримання переваг, пропонувані СхП, але не на виникнення нових. У зовнішньому вимірі залишилися незмінними формати неформальних міністерських діалогів (один з яких відбувся в Києві), зустрічей у рамках тематичних платформ та їх панелей, EURONEST, CORLEAP, співпраці з Форумом громадянського суспільства (у тому числі Українською національною платформою).

Стратегічне бачення

Бачення розвитку відносин з ЄС та країнами-партнерами в рамках СхП не представлено окремою стратегією на кшталт запропонованого ЄК та ЄСЗС спільного робочого документа «Східне партнерство — зосередження уваги на ключових пріоритетах і результатах». У 2016 р. за підсумками перегляду ЄПС не відбулося значних позитивних зрушень щодо перспектив використання нових інструментів та механізмів. До стратегічних можна віднести пропозицію Міністра закордонних справ про створення Єдиного економічного простору СхП, яка втім не знайшла підтримки в інших країн-учасниць політики. Позиція України продовжує мати вигляд реакційної та зводиться до тактичного використання можливостей СхП, основним лейтмотивом якого залишається імплементація УА, у тому числі ГВЗВТ, та отримання безвізового режиму.

Діяльність

У 2016 р. діяльність у рамках СхП як відбувалась на рівні політичного діалогу, так і мала конкретні обриси в рамках різного роду інструментів. У двосторонньому вимірі діяльність оберталася навколо долучення до впровадження рішень Ризького саміту, зокрема, щодо безпекових питань, реалізації флагманських ініціатив, економічного співробітництва, нелегальної міграції. У багатосторонньому вимірі успішними ініціативами 2016 р. стали Програми територіального співробітництва СхП «Молдова — Україна» та «Білорусь — Україна», а також чотири Програми транскордонного співробітництва з країнами ЄС. Співробітництво з країнами регіону СхП стосувалося переважно вирішення питань, що входять до двостороннього порядку денного. Таким прикладом може слугувати зняття торгових обмежень із Молдовою та Білоруссю.

Результати

Основні досягнення в рамках СхП стосуються двостороннього виміру. Із 1 січня почалося тимчасове застосування УА в частині ГВЗВТ з одночасним припиненням дії режиму автономних торговельних преференцій. Україна офіційно долучилася до європейської програми підтримки малого та середнього бізнесу COSME. У транспортній сфері ухвалено рішення щодо поширення Транс'європейської транспортної мережі на Україну, водночас не підписаною залишилась угода про Спільний авіаційний простір. Із боку ЄС зберігається допомога в рамках попередніх програм, позитивом є розвиток транскордонного співробітництва, просування флагманських ініціатив, у тому числі через виділену ЄС підтримку чотирьом пріоритетним напрямам: зміцнення інститутів і ефективного управління; ринкові можливості; мобільність; взаємозв'язки. У рамках багатостороннього виміру 2016 р. в Україні не було реалізовано фундаментальних проектів під егідою СхП.

ВИШЕГРАДСЬКА ГРУПА

В

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	4
Інституційна співпраця	4	3
Стратегічне бачення	4	5
Діяльність	4	4
Результати	4	4
Загальна оцінка	В	В

Відносини між Україною та країнами Вишеградської групи 2016 р. продовжують демонструвати взаємну зацікавленість. Про це свідчать і інституційна співпраця між Україною і цими державами в усіх сферах суспільного життя, яка вже оформлена нормативно-правовою базою, і конкретні приклади співпраці у регіоні. Країни В-4 активно діють на європейському просторі та у відносинах з Україною. Вони продовжують надавати допомогу з реформування різних сфер української держави, проте Україна залишається досить пасивним отримувачем зовнішньої допомоги.

Політичний інтерес/залученість

Країни Вишеградської групи (В-4) розглядаються як успішний приклад на шляху євроінтеграції і є беззаперечним орієнтиром для України. Це відзначається у виступах та інтерв'ю українських політиків щодо бажаного для України рівня економічного та соціального розвитку. Також країни В-4 згадуються і в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 р.». Підкреслюється, що «поглиблене партнерство з країнами Вишеградської групи (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина) сприятливо позначається на розвитку енергетичного співробітництва України з ЄС за рахунок диверсифікації джерел постачання енергоносіїв. ...На часі — повноцінна інтеграція газотранспортної системи України до центральноєвропейської трубопровідної мережі». Водночас очікуваною є розбудова Балто-Чорноморської системи співробітництва, в основі якого буде співпраця з країнами В-4.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця щодо країн В-4 в цілому є досить незначною. Дієвим напрямом у співпраці виступає євроінтеграційний курс України, у рамках якого державні органи здійснюють скоординовану діяльність щодо відповідності державної політики Угоді про асоціацію України і ЄС. Має місце співпраця для забезпечення візитів вищих посадових осіб обох держав. Більш інтенсивно відбувається інституційна співпраця у відповідь на ініціативи В-4, зокрема «Вишеград для України». У рамках цієї ініціативи в Україні відбулося дві зустрічі на рівні заступників міністрів / державних секретарів В-4 + Україна: 25 лютого 2016 р. в м. Львів із питанням енергоефективності та 12 квітня 2016 р. в м. Вінниця з метою сприяння розвитку малого та середнього підприємництва.

Стратегічне бачення

В офіційних документах стратегічного характеру продовжують згадуватися країни Вишеградської групи щодо галузей, важливих для України: соціальної, оборонної, безпекової та енергетичної. Так, у Стратегії національної безпеки України підкреслюється, що для забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері на субрегіональному рівні Україна продовжуватиме співробітництво з В-4, а також для забезпечення економічної безпеки за необхідним вказується потреба наблизити українські соціальні стандарти до рівня держав Центральної та Східної Європи. У Концепції розвитку сектора безпеки і оборони України від 14 березня 2016 р. згадуються країни-сусіди, серед них і країни В-4, з якими необхідно організувати спільну оперативну охорону державного кордону. Ще однією стратегічно важливою галуззю співробітництва є енергетика. Так, у Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» та Енергетичній стратегії України на період до 2035 р. вказується на необхідність інтеграції енергосистем України в Європейську мережу системних операторів передачі газу (ENTSOG), до якої входять наші безпосередні сусіди з В-4.

Діяльність

Зовнішня політика щодо країн Вишеградської групи відбувається на всіх рівнях і у різних форматах. Домінуючим є формат активних двосторонніх відносин, значна робота із забезпечення якого виконується українськими посольствами у столицях країн В-4. За 2016 р. відбулася значна кількість зустрічей вищих посадових осіб нашої держави з посадовцями країн В-4. Крім цього, були телефонні розмови на вищому рівні, двосторонні консультації та контакти. У форматі В-4 + відносини менш інтенсивні. Проте відбулася низка заходів, найважливішими з них стали: 3–4 травня 2016 р. Міністр закордонних справ України П. Клімкін узяв участь у конференції міністрів закордонних справ у форматі «В-4 + СхП» (м. Прага); 10 червня 2016 р. начальник ГШ ЗС України В. Муженко взяв участь у заході начальників генеральних штабів у форматі «В4 + Україна»; 6–8 вересня 2016 р. відбувся 26 Економічний форум в м. Криниця-Здруй, де Прем'єр-міністри країн В-4 та України мали змогу провести переговори як у форматі спільної зустрічі, так і у форматі окремих зустрічей.

У Верховній Раді України діють Депутатські групи з міжнародних зв'язків з кожною з країн В-4, також діє Міжпарламентська асамблея України та Республіки Польщі, до якої входять по 21 представнику від кожної із країн. Відбуваються зустрічі українських депутатів із партнерами з країн В-4. Мала місце ініціатива польської сторони щодо створення міжпарламентської асамблеї країн так званої «Карпатської стратегії» — В-4 + Україна + Румунія. А також можливий статус «спостерігача» для України при В-4.

Результати

Зовнішня політика щодо країн Вишеградської групи 2016 р. достатньо результативна, але має серйозні резерви для зростання. Країни В-4, незважаючи на величезний тиск з боку Росії та проросійських лобі в середині самих країн, залишаються важливими політичними та економічними партнерами України. Залежність України від постачання газу з РФ скоротилася. Євроінтеграційні зусилля України повністю підтримуються з боку В-4, саме вони виступали за постійними вимогами щодо надання Україні безвізового режиму, а також вимагали протидії побудові газопроводу «Північний потік-2» як політично вмотивованого проєкту РФ.

Україна поглиблює співпрацю у безпековій сфері — у першому півріччі 2016 р. українські військові спільно з військовими країн В-4 брали участь в оперативному чергуванні групи ЄС «Хелброк» і В-4. 6 червня 2015 р. підписано Ноту про приєднання МО України до Технічної угоди між оборонними відомствами країн В-4 щодо співпраці в рамках бойової тактичної групи ЄС, сформованої В-4. 6–8 вересня 2016 р. відбувся 26 Економічний форум, який мав не лише політичні, а й економічні наслідки — українські підприємці мали змогу налагодити контакти зі своїми «вишеградськими» колегами. А також країни В-4 протягом 2016 р. на-

дали значну гуманітарну допомогу Україні, здійснюється лікування поранених українських бійців, а також оздоровлення дітей постраждалих від бойових дій на сході України за рахунок приймаючих країн.

Із негативних наслідків — товарообіг між країнами залишається низьким. Невирішеними залишаються питання етнополітичного (русинський рух та автономний статус угорців у Закарпатті) та історичного характеру (негативна оцінка польською стороною діяльності українських націоналістів під час Другої світової війни). А також занепокоєння викликає те, що більшість ініціатив надходить із боку наших партнерів і за їхньої фінансової допомоги Україна зосереджена на вирішенні внутрішніх проблем та інертно реагує на зовнішні виклики.

ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЕНЕРГЕТИЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО

C-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3	3
Інституційна співпраця	4	3
Стратегічне бачення	4	3
Діяльність	4	3
Результати	3	2
Загальна оцінка	C+	C-

2016 р. відзначився значним падінням прогресу у реформах енергетичного сектору України стосовно співпраці та обов'язків як члена Енергетичного співтовариства. Цьому сприяли як незалежні від держави фактори, наприклад, Стокгольмське арбітражне провадження, так і зростання популізму політичних сил в Україні. Закон про національного регулятора в енергетичному секторі став єдиним вагомим успіхом, натомість закони про ринок електричної енергії, врегулювання обліку енергоресурсів, стимулювання енергозбереження вкотре були провалені. Залишився нерегульованим ринок нафти і нафтопродуктів, майже не відчув реформ вугільний сектор, дуже повільно просувається підготовка нової Енергетичної стратегії, державні програми з підтримки енергоефективності та енергозбереження для населення почали скорочуватися.

У 2017 рік переходять більшість проблем енергетичного сектору, а саме рішення Стокгольмського арбітражу, розділення НАК «Нафтогаз України», реформування ринку електроенергії та вугільного сектору, монетизація та скорочення субсидування, запуск нових програм із енергозбереження, подальше вирівнювання цін на енергоносії для всіх категорій споживачів.

Політичний інтерес/залученість

У зв'язку з відсутністю масштабних виборів політичний інтерес до енергетичного сектору не зазнав змін на рівні програм політичних партій, але став одним із ключових елементів політичних дискусій та медійних баталій із високим ступенем популізму у трактуваннях та оцінках. У ВРУ оформилася група депутатів із різних політичних сил, які під егідою профільного комітету проводять значну роботу з просування положень європейського енергетичного законодавства у національне, при цьому лише постійний контроль з боку громадськості та експертів Енергетичного співтовариства дає змогу зберігати дієздатність нових законопроектів, але не завжди гарантує їхнє проходження через парламент, як, наприклад, законодавства, що стосується енергоефективності та енергозбереження. І це щодо визначення його ключовим напрямом для посилення енергетичної безпеки держави багатьма міжнародними інституціями та експертами. У вирішенні важливих енергетичних питань активно втручався Президент, хоча це не входить до його компетенції.

Інституційна співпраця

Слабкий рівень координації діяльності ЦОВВ України між собою залишив на достатньо посередньому рівні ефективність співпраці з Енергетичним співтовариством; підготовлені проекти документів, зазвичай, знову відправлялися на погодження й доопрацювання або на рівні уряду або згодом у парламенті із загрозою їхньої суттєвої корекції на гірше. Профільні міністерства (Міненерго, Мінрегіонбуд) та агентства (ДАЕЕ, Держгеонадра) конкурують між собою за сфери впливу на державну політику й фактичний стан справ в енергетичному секторі, але не мають експертного потенціалу й не поспішають використовувати допомогу ЄС (Association4U) і напрацювання НУО під час підготовки законопроектів та їхньої реалізації.

Стратегічне бачення

Станом на початок грудня 2016 р. Україна не сформувала стратегічного бачення розвитку енергетичного сектору, яке враховувало би секторальні та часові зобов'язання в рамках членства в Енергетичному співтоваристві та Паризькій кліматичній угоді. Закулісний характер розробки нової Енергетичної стратегії залишає високу ймовірність неузгодженості та дисгармонії у розвитку енергетичного сектору, а збереження впливу олігархів знижує привабливість України як партнера та потенційного ринку для європейських компаній.

Діяльність

Протягом року очільники українських профільних міністерств та відомств брали участь у засіданнях Енергетичного співтовариства, де розглядалися нове законодавство ЄС для енергетичного сектору, стан та особливості імплементації зобов'язань кожною з країн, динаміка розвитку енергетичного ринку в ЄС і країнах-членах Енергетичного співтовариства тощо.

Результати

24 листопада 2016 р. Україною та ЄС було напрацьовано й підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо стратегічного енергетичного партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським співтовариством з атомної енергії. Це відповідає умовам Угоди про асоціацію щодо розвитку співпраці, однак не покладає конкретних зобов'язань на жодну зі сторін.

Прийнятий закон про національного регулятора у сфері енергетики став важким компромісом між реформаторськими силами та представниками олігархату і в сукупності із неухваленням законів про ринок електричної енергії, комерційний облік комунальних послуг, енергетичну ефективність будівель, ветуванням екологічних законів робить дуже посередніми результати річної діяльності державних органів влади.

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ (НАТО)

A-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	4
Інституційна співпраця	3	5
Стратегічне бачення	5	5
Діяльність	5	5
Результати	5	5
Загальна оцінка	B+	A-

Питання співробітництва України та НАТО залишалось ключовим для зовнішньої та безпекової політики України у 2016 р. Незважаючи на різні підходи окремих політичних партій до питання подальшої інтеграції, співробітництво між НАТО та Україною лише поглиблювалося та відбувалося на всіх рівнях — президентському, парламентському, виконавчій влади. Створення посади та активна координаційна діяльність Віце-прем'єра з європейської та євроатлантичної інтеграції, а також рішення, ухвалені під час Варшавського саміту НАТО, дають змогу високо оцінити відповідний напрям.

Політичний інтерес/залученість

Питання співробітництва України з НАТО є одним із ключових зовнішньополітичних питань порядку денного. План пріоритетних дій Уряду на 2016 рік, щорічне Послання Президента України до ВРУ, порядок денний Комітету у закордонних справах мають численні звернення до питання євроатлантичної інтеграції України та реформування сектору безпеки відповідно до норм НАТО. У Верховній Раді було створено Міжфракційне об'єднання депутатів «Україні — Євроатлантичний простір!» (квітень 2016 р.). Початок розробки Національної програми співробітництва з НАТО підкреслює високий рівень політичного інтересу до цього напрямку. Водночас оцінка «4» зумовлена кардинальною відмінністю у баченні питання майбутнього членства в НАТО та відповідними заявами лідерів окремих політичних партій, які виступають проти членства України (О. Ляшко, Опозиційний блок).

Інституційна співпраця

У 2016 р. покращилась оцінка інституційної співпраці, насамперед, через запровадження посади Віце-прем'єр міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, створення Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції та оголошення про запровадження Механізму координації реалізації трастових фондів НАТО, який буде функціонувати в системі Урядового офісу з європейської та євроатлантичної інтеграції.

Відбувалось співробітництво та спільні заходи на рівні комітетів ВРУ, зокрема, у закордонних справах, із питань європейської інтеграції та з питань національної безпеки.

Стратегічне бачення

НАТО отримало значне місце у стратегічних документах України, де основна увага присвячена питанням реформування Збройних сил України відповідно до стандартів НАТО та посилення військово-політичного співробітництва з його країнами-членами. Значну увагу питанню НАТО було приділено в Стратегії національної безпеки та Воєнній доктрині, які були прийняті у попередні роки; до документів стратегічного характеру, які деталізували та поглибили бачення євроатлантичного курсу держави 2016 р., варто зарахувати Концепцію Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2020 р. та Стратегічний оборонний бюлетень України.

Діяльність

Участь України у Варшавському саміті НАТО стала головною подією року. Діяльність України щодо співробітництва з НАТО відбувалась активними темпами на всіх рівнях — президентському, парламентському, МО, МЗС тощо. Регулярні візити, спільні навчання, підготовка до підписання дорожніх карт та інших документів, діяльність радників НАТО в Україні — все це формувало порядок денний співпраці. Причому діяльність не обмежувалась питаннями оборонного співробітництва. Так, Україна вперше була представлена на щорічній Конференції Комітету НАТО з гендерних перспектив (червень 2016 р.). Народні депутати активно брали участь у засіданнях ПА НАТО, мали зустрічі з представниками НАТО як в Україні, так і під час візитів до Брюсселя.

Регулярно відбувалися засідання Спільної робочої групи Україна–НАТО з оборонно-технічного співробітництва, відбулося засідання Україна–НАТО на рівні начальників генеральних штабів (травень 2016 р.), делегація України взяла участь у 50-му засіданні Конференції національних директорів з озброєння НАТО. Неодноразово відбувалися переговори Президента України П. Порошенка з Генеральним секретарем НАТО Є. Столтенбергом. Сім разів відбувалися засідання Комісії Україна–НАТО, зокрема на рівні глав держав та урядів.

Продовжується участь українських миротворців у складі місії НАТО в Косово та Афганістані. Крім того, за допомогою іноземних інструкторів підготовлено п'ять українських батальйонів за стандартами НАТО.

Незважаючи на активне співробітництво та діяльність Місії України при НАТО, потрібно відзначити відсутність Голови місії протягом півтора року, що негативно впливає на рівень комунікації.

Результати

Серед основних результатів, які дають змогу поставити найбільший бал, варто назвати погодження Цілей партнерства в рамках програми Альянсу «Процес планування та оцінки сил» (березень 2016 р.), Спільну заяву Комісії Україна–НАТО на рівні глав держав та урядів під час Варшавського саміту НАТО (липень 2016 р.) та рішення, ухвалені під час нього, зокрема, новий Комплексний пакет допомоги для України для реформування оборонного сектору.

Крім того, потрібно відзначити затвердження низки документів, які мають внутрішній характер, але сприяють євроатлантичній інтеграції, зокрема, Указ Президента України щодо нового порядку розробки річних національних програм співробітництва України з НАТО, Рішення щодо створення Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України як допоміжний орган при Президентові, затвердження Стратегічного оборонного бюлетеня тощо.

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

B+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	5
Інституційна співпраця	н/д	4
Стратегічне бачення	н/д	5
Діяльність	н/д	4
Результати	н/д	4
Загальна оцінка	н/д	B+

2016 р. продемонстрував, що міжнародна підтримка територіальної цілісності України зберігається. Попри істотні зусилля РФ щодо зняття та стримування обмежувальних санкцій у відповідь на її військову агресію проти України санкції не лише збережено, а й розширено. Водночас з огляду на низку політичних змін та електоральних процесів у західних державах-партнерах України існує доволі високий ризик зменшення міжнародної підтримки України в питаннях протидії російській агресії вже в найближчій перспективі.

Політичний інтерес/залученість

Загалом питання міжнародної підтримки протидії російській агресії є ключовим з огляду на неможливість самостійного протистояння України РФ. Збільшення та поглиблення міжнародної підтримки України є стратегічним завданням, що стоїть перед дипломатичною службою країни. В Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України 2016 р. окремим розділом виділено національні пріоритети зовнішньої політики, реалізація яких розглядається через пошук нових союзників, реалізацію відносин стратегічного партнерства та диверсифікацію зовнішньополітичних зв'язків, що, безумовно, повинно створювати зовнішньополітичну інфраструктуру міжнародної підтримки України в її протидії російській агресії. Щодо необхідності протидії російській агресії зазначалося у програмах дій обох урядів у 2016 році та в зверненнях та заявах ВРУ, груп депутатів та парламентських делегацій до міжнародних організацій.

Інституційна співпраця

Протягом 2016 продовжувалася активна співпраця українських органів влади щодо консолідації міжнародної підтримки в протидії російській агресії. Позитивними прикладами інституційної співпраці стали скоординовані дії на підтримку звільнення українських політичних в'язнів (Н. Савченко і т.д.), адвокація продовження санкцій проти Росії, враховуючи майданчики міжнародних організацій. Особливо варто відмітити підтримку громадського сектора (як всередині країни, так і в українських діаспорах). Попри певну налаштованість західних партнерів на можливе збільшення міжнародної допомоги Україні (у тому числі й військової), зростання цієї допомоги/підтримки стримується надвисоким рівнем корупції у вітчизняних владних та державних інститутах, невпевненістю західних партнерів щодо можливості України ефективно прийняти та абсорбувати більш значний рівень допомоги та підтримки.

Стратегічне бачення

В умовах зовнішньої військової агресії з боку «ядерної» держави Україна повинна ефективно вибудовувати зовнішньополітичні стратегії та інструменти створення/отримання міжнародної підтримки. Загалом стратегічний напрям отримання цієї підтримки нинішньою владою обрано правильно, адже за межами Заходу українська держава сьогодні не має стратегічних союзників (і, найімовірніше, не матиме). У стратегічно-нормативному пакеті (Закон України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, Стратегія «Україна-2020», Стратегічний оборонний бюлетень України) сформульовано конкретні напрями взаємодії та стратегічної інтеграції України з ключовими безпековими та політичними системами сучасного світу, які наразі, по суті, й виступають міжнародними донорами існування української держави.

Діяльність

Важливою у завданні формування міжнародної підтримки протидії Україні російській військовій агресії стала перша після Революції Гідності (22–24 серпня 2016 р.) нарада послів. У рамках наради українські послы зустрілися з Президентом України П. Порошенком, Головою Верховної Ради А. Парубієм, Прем'єр-міністром В. Гройсманом, Віце-прем'єр-міністром із питань європейської та євроатлантичної інтеграції І. Климпуш-Цинцадзе, керівництвом МЗС, очільниками інших державних інститутів, членами Світового Конгресу Українців, фахівцями медіаринку та експертами у сфері культурної дипломатії. Під час наради були визначені основні напрями роботи з міжнародною спільнотою для: 1) консолідованої протидії агресії Росії на Донбасі та в окупованому Криму; 2) неухильного дотримання політики невизнання анексії Криму та деокупації півострова й Донбасу; 3) збереження політичного та санкційного тиску на агресора. Окремим важливим моментом цієї наради була присутність на ній Президента Польщі А. Дуди.

Водночас на тлі військової агресії в істотній кількості європейських країн послы залишаються непризначеними (посольства очолюють «виконуючі обов'язки»), що є поганим сигналом нашим європейським партнерам. Серед призначених послів є певна частка «політичних призначень», що не покращує як рівень дипломатичної роботи в цих країнах, так і української дипломатичної служби загалом. Так само місія України при НАТО залишається очолюваною виконуючим обов'язки глави — Є. Божком, що не сприяє розвитку відносин із ключовим інститутом безпеки в сучасному світі з огляду на задекларовані євроатлантичні прагнення України.

Результати

2016 р. став роком продовження міжнародної підтримки України в протидії російській агресії: персональні та секторальні обмежувальні санкції проти Росії наразі пролонговані усіма міжнародними партнерами, що раніше вже долучилися до протидії військовій агресії РФ. Так само західними партнерами не було визнано легітимність виборів та їхніх результатів в окупованому Росією Криму. Важливими досягненнями української дипломатії є також: 1) резолюція Європарламенту від 4 лютого 2016 р., яка засуджує «безпрецедентний рівень порушень прав людини, скоєних проти жителів Криму і, передусім, кримських татар — корінного населення, і жорсткі обмеження на свободу висловлення думок і мирних зібрань»; 2) резолюція ПАРЄ від 12 жовтня 2016 р., що поклала на Росію повну відповідальність за дотримання або порушення прав людини як у Криму, так і на Донбасі. У цій резолюції поза іншим було зазначено, що «міжнародний тиск, включно з санкціями, має зберігатися доти, доки не припиниться російська агресія та не буде повністю відновлено суверенітет та територіальну цілісність України у її міжнародно визнаних кордонах»; 3) позитивне голосування за проектом резолюції про порушення прав людини в окуповано-

му Криму в Третньому комітеті Генеральної Асамблеї ООН, де підтверджується територіальна цілісність України й невизнання російської анексії Криму та прийняття на засіданні Генеральної Асамблеї ООН від 19 грудня 2016 р. цієї резолюції про права людини в Криму.

Водночас низка електорально-політичних подій у державах-партнерах України, що приводять до ротації політичних еліт, створює певну невизначеність щодо рівня та ефективності міжнародної підтримки України в її протистоянні російській агресії в майбутньому році.

ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ

	Загальна оцінка
Білорусь	B-
Грузія	C-
Ізраїль	C
Іран	C-
Китай	C-
Литва	B
Молдова	C-
Польща	B+
Румунія	C+
Словаччина	B-
Туреччина	A-
Угорщина	C+
Російська Федерація	C-

БІЛОРУСЬ

В-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	3
Інституційна співпраця	н/д	4
Стратегічне бачення	н/д	4
Діяльність	н/д	4
Результати	н/д	3
Загальна оцінка	н/д	В-

Українсько-білоруські відносини традиційно перебували 2016 р. у фарватері сильної військово-політичної залежності офіційного Мінська від Росії. У відносинах із сусідньою державою Україна намагалася знайти підтримку в безпековій сфері та активно розвивати торгово-економічні відносини. Утім низка дій білоруської сторони, як наприклад, голосування в ГА ООН у грудні 2016 р. вказує на збереження значних розбіжностей у зовнішньополітичних орієнтирах обох країн.

Політичний інтерес/залученість

У 2016 р. згадки про Білорусь мали реактивний характер, який був пов'язаний із окремими діями білоруської сторони. Так, на парламентському рівні увагу українських депутатів привертали факти недопуску на територію Білорусі народних депутатів І. Гузя та І. Геращенко, голосування проти резолюції ГА ООН, ініційованої Україною, загрози безпеці. Найбільше уваги до РБ серед народних депутатів приділяли Перший заступник Голови ВРУ І. Геращенко та Голова комітету у закордонних справах Г. Гопко, депутати від БПП І. Фриз, а також Д. Тимчук та І. Гузь від «Народного фронту».

Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України містить згадки про Білорусь як важливого партнера у військово-технічному співробітництві, у розвитку Балто-Чорноморського співробітництва, посередника в торгівлі в умовах російських санкцій. Також відзначається її важлива роль в організації Мінського процесу.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця в білоруському напрямі була значно посилена 2016 р., що було зумовлено, по-перше, необхідністю вирішення двосторонніх торгових обмежень, а також пошук відповідей на російські санкції по Україні в економічній сфері. Діяльність 2015–2016 рр. Робочої групи високого рівня на чолі з Торговим представником України Н. Микольскою з української сторони дало змогу скоординувати діяльність урядового економічного блоку. По-друге, 2016 р. йшла підготовка до підписання «дорожньої карти» економічного співробітництва. У жовтні проведена координаційна нарада української частини міждержавної комісії з участю профільних міністерств. По-третє, безпекові реалії змушували також звертатися до координації зусиль українських відомств. Утім у питаннях демаркації українсько-білоруського кордону така співпраця не завжди характеризувалася позитивно. Так, через затримку фінансування демаркаційних робіт Держгеокадастром України виникла диспропорція в обсягах зробленого між українською та білоруською стороною. Ця ситуація навіть стала передумовою для включення українських парламентарів до пошуку шляхів вирішення цієї проблеми.

Стратегічне бачення

Окремі стратегічні довгострокові документи України (Воєнна доктрина України) містять згадки про загрози, які можуть йти з Білорусі. Утім такі згадки не відповідають системному баченню «привілейованого партнерства» із сусідньою країною, як про це говориться в Аналітичній доповіді. Традиційними для двосторонніх відносин є середньострокові операційні «дорожні карти», які визначають напрями економічної кооперації. У листопаді 2016 р. була прийнята чергова Дорожня карта розвитку двостороннього співробітництва на 2017–2020 рр., яка прийшла на зміну документу, прийнятому ще 2013 р. в уряді М. Азарова.

Діяльність

У 2016 р. Україну вже традиційно відвідав Міністр закордонних справ РБ В. Макей. Під час зустрічей з Президентом України урядовцями були підняті питання активізації торгово-економічної співпраці. У вересні білоруська сторона провела ротацію голови дипломатичного представництва РБ в Україні, призначивши І. Сокола.

З участю комітету ВРУ у закордонних справах було проведено низку закритих і публічних заходів, які були присвячені безпековим питанням у відносинах із Білоруссю. Утім зустрічі з білоруським послом та політичні заклики з боку керівництва Верховної Ради і профільного комітету щодо підтримки української резолюції в ООН у листопаді–грудні не привели до бажаної мети.

У листопаді в Мінську відбулося 24-те засідання Міжурядової білорусько-української змішаної комісії з питань торговельно-економічного співробітництва під співголюванням Віце-прем'єр-міністра Г. Зубка та Заступника Прем'єр-міністра Республіки Білорусь В. Семашка.

Йшла активна співпраця на рівні прикордонних служб двох держав на основі прийнятого 2015 р. Плану співпраці на 2015–2016 рр., працювала демаркаційна комісія. У лютому завершено ратифікаційний процес міжурядової угоди по прикордонних уповноважених, проведено першу зустріч.

Результати

Незважаючи на той факт, що Білорусь відіграє важливу роль у фасилітації роботи Тристоронньої контактної групи, її офіційна позиція щодо питань територіальної цілісності та суверенітету України перебуває під впливом РФ, що в публічному просторі приводить до кроків, які українською стороною трактуються як недружні. Українська сторона 2016 р. не мала впливу на її формування, а також не завжди вдало використовувала дипломатичні канали для мінімізації негативу від дій білоруської влади. Негативно впливає на політичний діалог довготривала відсутність Посла України в Білорусі.

У відносинах залишився акцент на економічному складнику. Підготована Дорожня карта на 2017–2020 рр. містить напрями посилення співпраці перш за все у сфері машинобудування. Україна традиційно стратегічно залежна від поставчань білоруського палива на вітчизняний ринок. За 8 місяців 2016 р. товарообіг сягнув відмітки 2,3 млрд доларів США, що є більше на 9 % від відповідного минулорічного показника, утім зі збереженням для України негативного сальдо в майже 1 млрд доларів.

ГРУЗІЯ

C-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	2
Інституційна співпраця	н/д	3
Стратегічне бачення	н/д	3
Діяльність	н/д	3
Результати	н/д	3
Загальна оцінка	н/д	C-

У 2016 р. динаміка українсько-грузинських відносин не відповідала наявному потенціалу та раніше декларованому політичному інтересу до розвитку співробітництва через певне «потепління» у грузинсько-російських відносинах та залучення представників колишнього грузинського уряду до управління Україною. Єдиним позитивним аспектом можна вважати активізацію взаємодії в транспортній сфері, яка сприятиме комплексній реалізації транзитних можливостей двох країн.

Політичний інтерес/залученість

Рівень політичного інтересу до розвитку двосторонньої співпраці з Грузією традиційно вважається високим, що зумовлюється спільними євроінтеграційними спрямуваннями та схожим баченням вирішення регіональних і безпекових питань. Однак останнім часом грузинський напрям зовнішньої політики України не визначається як пріоритетний та майже відсутній у комплексних програмних документах (Послання Президента України до ВРУ, заяви Глави уряду, порядок денний засідань РНБО).

Крім того, перманентні провокаційні заяви колишнього президента Грузії та голови Одеської ОДА М. Саакашвілі відносно діяльності грузинської влади створюють негативний фон для розвитку українсько-грузинських відносин. Зокрема, у жовтні 2016 р. українське посольство отримало ноту протесту грузинського МЗС через втручання у внутрішньополітичні процеси в Грузії М. Саакашвілі.

Інституційна співпраця

У 2016 р. грузинський напрям зовнішньої політики нашої держави не відобразився в планах дій Кабінету Міністрів України, рішеннях Верховної Ради України та РНБО України. Співробітництво між відомствами мало спорадичний характер (наприклад, у діяльності Міністерства інфраструктури та обласних державних адміністрацій).

Стратегічне бачення

У попередні роки Україна та Грузія створили міцну договірно-правову базу для забезпечення ефективного співробітництва на міжурядовому, міжвідомчому та міжрегіональному рівнях. Основними документами є Договір про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу між Україною та Республікою Грузія від 1993 р. та Декларація про розвиток відносин стратегічного характеру між Україною і Грузією 2005 р., яка передбачає формування між Києвом і Тбілісі відносин стратегічного характеру. Водночас нормативна база двосторонньої кооперації між Україною та Грузією суттєво не оновлювалася з 2013 р. Виняток становить підписання 13 вересня 2016 р. Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Грузії про організацію прямого міжнародного залізничного сполучення через порти України та Грузії.

Актуальні стратегічні документи не містять прямих посилань на співробітництво з Грузією, проте Стратегія національної безпеки України передбачає активне використання ГУАМ, членом якої є Грузія, для забезпечення захисту територіальної цілісності та суверенітету держави, реалізації економічних та енергетичних проєктів.

Діяльність

Протягом 2016 р. спостерігалось зниження рівня політичних контактів на найвищому рівні (відсутні двосторонні візити високопосадовців), що суттєво впливає на порядок денний двосторонніх відносин. Українське посольство в Грузії понад півтора роки не має керівника. Як результат, зовнішня політика України стосовно Грузії обмежилася рівнем міністерств та ОДА. Зокрема, необхідно виокремити зустрічі Міністра оборони С. Полторака й начальника Генерального штабу ЗСУ В. Муженка з начальником Генерального штабу ЗС Грузії В. Капанадзе (4 липня) для обговорення перспектив поглиблення військового співробітництва між двома країнами та обміну досвідом протидії російській агресії. Окремої уваги заслуговує візит Міністра інфраструктури України В. Омеляна до Батумі 13–14 вересня для участі в Міжнародному морському форумі 2016.

Водночас Прем'єр-міністр В. Гройсман під час зустрічі з керівниками посольств країн-членів ОДЕР-ГУАМ (5 липня) висловив побажання про відновлення роботи українсько-грузинської міждержавної комісії з питань торговельно-економічного співробітництва, останнє засідання якої було ще у квітні 2013 р.

Результати

Результати українсько-грузинської співпраці є контраверсійними. З одного боку, Київ і Тбілісі вживають заходів із поглиблення військової кооперації та спільної реалізації наявного транзитного потенціалу. Зокрема, у вересні 2016 р. підписано Угоду між КМУ та Урядом Грузії про організацію прямого міжнародного залізничного сполучення через порти України та Грузії, яка сприятиме швидшому створенню надійного транзитного транспортного мосту між Європою та Азією, особливо з урахуванням участі України в реалізації «Економічного поясу Великого шовкового шляху».

З іншого боку, спостерігається відчутне зниження інтересу владних кіл обох країн до підтримки постійних контактів на найвищому рівні та обережна підтримка Грузією української позиції в конфлікті з РФ. Вказані процеси перебігають на тлі поступового скорочення взаємного товарообігу.

ІЗРАЇЛЬ

С

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	3
Інституційна співпраця	н/д	3
Стратегічне бачення	н/д	1
Діяльність	н/д	4
Результати	н/д	4
Загальна оцінка	н/д	С

У 2016 р. політичні лідери України та Ізраїлю не тільки декларативно згадували про глибокі історичні зв'язки між державами, але й виражали значний взаємний інтерес щодо інтенсифікації співробітництва. Відповідно до довгострокових інтересів України щодо Ізраїлю вдалося досягти певних успіхів, зокрема, активізувалась діяльність у напрямі створення ЗВТ, було підписано низку угод у правовій, соціальній та економічній сферах, продовжувався активний політичний діалог. Проте треба зазначити необхідність більш активного використання наявного потенціалу співробітництва та виведення двосторонніх відносин на стратегічний рівень.

Політичний інтерес/залученість

Зацікавленість у співробітництві України та Ізраїлю лунає здебільшого на рівні виступів політичних діячів та має несистемний характер. З огляду на динамічний розвиток Ізраїлю в умовах постійної нестабільності безпекового контексту, його досвід особливо важливий для України, зокрема у сфері оборони, медицини та державного управління. На цьому наголошувала заступник голови ВРУ О. Сиройд під час зустрічі з делегацією Кнесету у вересні цього року в Києві. Про високий рівень взаєморозуміння, позитивні тенденції у відносинах та важливість підтримки Ізраїлем нашої країни на міжнародному рівні говорив Президент України під час офіційного візиту в Ізраїль у вересні 2016 р. та Голова ВРУ А. Парубій під час зустрічі з Послом Ізраїлю в Україні Е. Белоцерковськи (18 липня).

Серед ключових сфер зацікавленості очільники відповідних міністерств відзначають торгівлю, інвестиції, сільське господарство, упровадження високих технологій, екологію, медицину, інфраструктуру. У загальному вигляді в жовтні 2016 р. Прем'єр-міністр України В. Гройсман під час зустрічі з головою Ізраїльської частини Спільної комісії з питань торгівлі та економічного співробітництва З. Єлькінім у Києві вказав на стратегічне значення взаємин між країнами та звернув увагу на високий рівень економічного співробітництва.

В Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради 2016 р. Ізраїлю приділяється незначна увага. Країна згадується в загальному контексті необхідності урізноманітнення напрямів співробітництва, де Ізраїль є елементом близькосхідного вектора. Зазначено, що інтерес зумовлений «можливим сприянням із боку Ізраїлю щодо залучення інвестицій, отримання новітніх технологій та ноу-хау, використання лобістського потенціалу цієї держави».

Інституційна співпраця

Координація дій державних інститутів у 2016 р. була здебільшого спрямована на виконання одного конкретного завдання — створення зони вільної торгівлі. У цьому контексті варто відзначити злагодженість взаємодії у трикутнику «КМУ — ВРУ — Президент». На рівні виконавчої влади необхідність створення ЗВТ з Ізраїлем зазначалась у Плані дій як уряду А. Яценюка, так і уряду В. Гройсмана. Також на рівні виконавчої влади працюють комісії з міжкурядових зв'язків та низка міністерств (а саме МЕРТ, Мінагрополітики, Мінінфраструктури, Міністерство екології та природних ресурсів), що займаються практичною реалізацією поглиблення співробітництва за окремими напрямами. На рівні законодавчої влади ВРУ, зокрема Комітет у закордонних справах, сприяла ратифікації низки двосторонніх угод.

Стратегічне бачення

У стратегічних документах зовнішньої політики України згадок про Ізраїль немає. Основний документ, що регулює відносини між країнами, — Меморандум про взаєморозуміння та основні принципи співробітництва між Україною та Державою Ізраїль від 12 січня 1993 р., що теж не є базою для стратегічного бачення поточного стану відносин.

Діяльність

Цього року діяльність України відносно Ізраїлю здебільшого була спрямована на пошвидшення темпів співробітництва в окремих галузях. Варто відмітити проведення в жовтні Дев'ятого засідання Спільної групи з питань торговельного та економічного співробітництва та візит до Ізраїлю заступника МЕРТ Н. Микольської, під час якого обговорювалась можливість провести в Ізраїлі українську торговельну місію. У березні робочий візит до Держави Ізраїль здійснив Міністр аграрної політики О. Павленко для обговорення спільних науково-дослідних програм в аграрному секторі та налагодження співпраці з Центром розвитку міжнародного співробітництва «МАШАВ». Особливої уваги у 2016 р. заслуговує відзначення 25-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між Ізраїлем та Україною. Із цієї нагоди 21–22 вересня в Тель-Авіві відбулася міжнародна конференція «Invest and Trade in Ukraine». Водночас спостерігається недостатнє використання можливостей військово-технічного співробітництва та взаємодії у сфері державного реформування.

На парламентському рівні заслуговує на увагу візит делегації ВРУ в березні, а також спільне засідання Міжпарламентської групи дружби «Україна — Ізраїль» в Єрусалимі у липні. 24 листопада відбувся перший за 23 роки офіційний візит голови Кнесету Ю. Едельштейна до України для участі у форумі «Україна — Ізраїль-2016» на чолі делегації Кнесету.

Активність на найвищому рівні мала швидше протокольний характер, зокрема, восени 2016 р. Президент Ізраїлю Р. Рівлін здійснив офіційний візит до України з нагоди 75-ї річниці трагедії в Бабиному Яру, під час якого відбувся його виступ у ВРУ, а також зустріч із Президентом України П. Порошенком. Того самого місяця Президент України здійснив візит до Ізраїлю для участі в офіційній церемонії прощання з колишнім Президентом Ізраїлю Ш. Пересом. Водночас варто відмітити негативну реакцію Ізраїлю на голосування України в РБ ООН за резолюцію щодо поселень на окупованих територіях. Внаслідок цього був відмінений попередньо запланований візит Прем'єр-міністра України до Ізраїлю.

Результати

За результатами 2016 р. було укладено низку двосторонніх угод, зокрема відбулося підписання та ратифікація Угоди про тимчасове працевлаштування українських працівників в окремих галузях на ринку праці Держави Ізраїль. Також підписано Угоду про працевлаштування членів родин дипломатів. За результатами Дев'ятого засідання Спільної комісії з питань торгівлі та економічного співробітництва сторони підписали Протокол із зазначенням розвитку ключових сфер співробітництва та рішенням про створення робочої групи з питань навколишнього середовища та управління водними ресурсами. Після зустрічі Генпрокурора України та Міністра юстиції Ізраїлю у серпні було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо правового співробітництва між відомствами. У липні за результатами 3-го раунду переговорів щодо Угоди про ЗВТ було підписано спільну доповідь, де сторони зокрема узгодили розділи з митних процедур, торгівлі та врегулювання суперечок.

За даними Державної служби статистики України, за 9 місяців 2016 р. обсяг торгівлі між Україною та Ізраїлем склав 637,2 млн дол. США та зменшився порівняно з відповідним періодом 2015 р. на 10 %. Проте сальдо зовнішньої торгівлі є позитивним і за зазначений період склало 320 млн дол. США.

ІРАН

C-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	3
Інституційна співпраця	н/д	3
Стратегічне бачення	н/д	1
Діяльність	н/д	4
Результати	н/д	2
Загальна оцінка	н/д	C-

Україна певною мірою скористалася зняттям санкцій з Ірану, досягла в двосторонніх відносинах у 2016 р. певних результатів, незважаючи на відсутність заяв про пріоритетність іранського напрямку для зовнішньої політики нашої держави. Найбільший інтерес для України в Ірані становить закупка іранських енергоресурсів, а Іран особливо зацікавлений у допомозі українських фахівців у побудові атомних і теплових електростанцій та розбудові іранської авіабудівної промисловості.

Політичний інтерес/залученість

Іран не згадується в політичних та передвиборних програмах партій, представлених у ВР України VIII скликання, а також у тексті Коаліційної угоди. В Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до ВРУ Іран згадується неодноразово, зокрема у розділах, присвячених питанням глобальної безпеки (позитивно оцінюється імплементація Іраном Спільного всебічного плану дій; як негативний фактор відзначається загострення відносин Ірану та Саудівської Аравії), а також у контексті двосторонніх відносин, що оцінюються як перспективні і вигідні для нашої держави.

Іран не фігурував у заявах Президента України, Прем'єр-міністра України та Голови ВРУ, але питання співпраці з ним обговорювалося на засіданнях ВР та Комітету в закордонних справах. Крім того, Перший віце-прем'єр-міністр С. Кувбів під час своєї зустрічі з послом Ірану в Україні та Молдови М. Бехешті-Монфаредом у травні 2016 р. зазначив, що «Україна розглядає Іран як один із пріоритетних партнерів України в Близькосхідному регіоні та приділяє особливу увагу розвитку двосторонніх відносин». Постійні представництва України при ООН та МЗС також часто приділяли увагу іранській тематиці.

Інституційна співпраця

Розвитком українсько-іранських відносин займаються МЗС, Міністерство енергетики і вугільної промисловості, МТЕР, Міністерство аграрної політики та продовольства, Парламентський комітет у закордонних справах. Повної узгодженості дій між цими інституціями немає, хоча їхня діяльність координується Міжурядовою українсько-іранською спільною комісією з економічного та торговельного співробітництва. Так, Парламентський комітет неодноразово вимагав від МЗС подати, а від Кабміну погодити зняття санкцій з Ірану одразу після рішення РБ ООН 2015 р., однак лише в липні 2016 р. Україна частково зняла санкції, накладені за розвиток воєнної ядерної програми.

Стратегічне бачення

Хоча у 2016 р. представники одразу кількох українських міністерств демонстрували розуміння необхідності розвитку відносин з Іраном, зокрема в енергетичній галузі, ця країна не згадується в жодному документі стратегічного характеру. Таку відсутність стратегічного бачення щодо Ірану можна пояснити тим, що ключові документи ухвалювалися в 2015 р., коли Іран усе ще перебував під дією міжнародних санкцій, і повномасштабна співпраця України з ним не мала вигляд реальної, а характер українсько-іранських відносин почав різко змінюватися лише з 2016 р.

Діяльність

Зовнішньополітична діяльність України в іранському напрямі в цілому може бути оцінена позитивно. У 2016 р. після дванадцятирічної перерви відновила свою діяльність Міжурядова українсько-іранська спільна комісія з економічного та торговельного співробітництва. У відповідь на зняття Україною санкцій Іран у 2016 р. висловив офіційну підтримку територіальної цілісності України, а також заявив, що жодна третя країна не може впливати на розвиток українсько-іранських відносин.

У 2016 р. було також відновлено двосторонній політичний діалог на високому рівні. 26–27 жовтня 2016 р. у Києві пройшли політичні консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ. Мали місце одразу три офіційних візити українських міністрів до Тегерану: два візити Міністра енергетики та вугільної промисловості та один візит МЗС, під час якого (у травні 2016 р.) іранська сторона висловила готовність прийняти Президента України.

У двосторонніх відносинах з Іраном Україну найбільше цікавить торговельно-економічне співробітництво, особливо в енергетичній сфері. Україна висловлює зацікавленість в імпорті іранських нафти та газу. У зв'язку зі зняттям міжнародних санкцій з Ірану і за результатами переговорів енергетичних відомств було порушено питання двостороннього співробітництва у сфері мирної атомної енергетики та будівництва теплоелектростанцій в Ірані. Сьогодні Україна активно постачає до Ірану сільськогосподарську продукцію, продукцію машинобудування, допомагає розвивати авіабудівну промисловість. Своєю чергою Іран експортує до України фрукти та овочі, а також виявляє зацікавленість у сприянні діяльності в Україні іранської фармацевтичної компанії. Однак загалом відбувається зменшення двостороннього товарообігу. За даними Держслужби статистики України, за перші 6 місяців 2016 р. порівняно з відповідним періодом 2015 р. експорт України до Ірану впав на 35 %, а імпорт — на 6 %.

Результати

2016 рік зрушив із мертвої точки українсько-іранські відносини, зокрема, за результатами Міжурядової українсько-іранської спільної комісії з економічного та торговельного співробітництва було підписано Меморандум про взаєморозуміння, який є дорожньою картою на близьку і середню перспективу. Двосторонні зустрічі на рівні міністерств у 2016 р. були інтенсивнішими та результативнішими, ніж у попередні роки. Головними здобутками України на іранському напрямі є досягнення домовленості про розширення взаємовигідного торговельно-економічного співробітництва з Іраном на різних напрямках. Водночас, попри інтенсивні контакти протягом 2016 р., дві країни так і не підписали жодного контракту.

До того ж позитивний потенціал ірансько-українського співробітництва залишається далеко не реалізованим. Залишається неврегульованим питання банківських розрахунків між українською та іранською сторонами, яке виникло ще під час запровадження санкцій. Крім того, залишається неврегульованим візове питання. Недоопрацьованою також є інформаційна сфера, оскільки іранські ЗМІ досі дають тільки проросійський погляд на Україну. Однак Україна залишається певною мірою потрібною Ірану, і цим українське керівництво має спробувати скористатись у майбутньому. Іран використовує зв'язки з Україною для того, щоб дати якіснішу освіту своїм студентам, покращити відносини з ЄС, а також дати зрозуміти Росії, що Іран не є залежним від неї, і що в переговорах із Тегераном у будь-яких питаннях Москві варто бути готовою до більших поступок.

КИТАЙ

C-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3,5	3
Інституційна співпраця	4	3
Стратегічне бачення	3	2
Діяльність	3,5	3
Результати	4	2
Загальна оцінка	B-	C-

Після певної активізації відносин у 2015 р. політичний та міжвідомчий діалог із Китаєм увійшов у період довготривалої паузи. Від повного «заморожування» відносин їх утримує значний двосторонній інтерес бізнес-середовищ, а також потенційно вагоме місце України в китайському проєкті «Один пояс, один шлях».

Політичний інтерес/залученість

Попри заявлений рівень стратегічних відносин та напрацьовану договірну базу, у 2016 р. керівництво України не демонструвало значного інтересу до інтенсифікації політичного співробітництва з Китаєм. Нормалізація, яка була започаткована у відносинах України та КНР у 2015 р., не отримала відчутного продовження, а політичний діалог залишався спорадичним. Зацікавленість українських політичних діячів Китаєм мала епізодичний та декларативний характер. У Посланні Президента України співробітництво з Китаєм як із геополітичною силою отримало визнання тільки з позиції розвитку економічного співробітництва.

Інституційна співпраця

Депутатська група Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків із Китаєм пишається своєю рекордною чисельністю — вона налічує 237 депутатів, однак на засіданнях Комітету із закордонних справ ВРУ Китаю не приділялося значної уваги. Винятком можна вважати ініціювання у Верховній Раді створення координаційного органу з метою вироблення стратегії приєднання України до проекту «Один пояс, один шлях». Однак, вочевидь, такий рівень координації доцільно було створювати відповідними структурами КМУ. Деякого поштовху відносинам надало призначення нового Посла КНР в Україні Ду Вея. Він відразу встановив відносини з Прем'єр-міністром України В. Гройсманом та Головою Верховної Ради України А. Парубієм. Наприкінці 2016 р. з його участю в Києві відбувся перший форум Шовкового шляху з участю українських високопосадовців.

Стратегічне бачення

У 2013 р. було підписано низку документів стратегічного характеру з Китаєм і відтоді їхня імплементація була поставлена на паузу, із формальної позиції — через зволікання з проведенням чергового засідання Міжурядової комісії зі співробітництва, але насправді — через відсутність політичної волі. Також Україною досі не було затверджено експортну стратегію щодо торговельно-економічних відносин із Китаєм (у рамках проекту Закону України «Про державну фінансову підтримку експорту»), а також не запроваджено лібералізацію візового режиму для громадян КНР.

Діяльність

Окрім короткої зустрічі П. Порошенка та Сі Цзіньпіня, під час Вашингтонського саміту з ядерної безпеки більше контактів на вищому політичному рівні не відбувалося. Попри давно назрілу необхідність, не було проведено чергового засідання двосторонньої Міжурядової комісії зі співробітництва. Китай прагне перевести двосторонні відносини з Україною у суто прагматичну, економічну площину, оминаючи суперечливі політичні питання. Його інтерес до прокладання

безпечних та економічно вигідних транспортних шляхів до Європи зумовлює зацікавленість у підключенні України до ініціативи «Один пояс, один шлях» та створення зони вільної торгівлі з Україною. Для України ці дві ініціативи становлять дуже різний інтерес. Якщо щодо останньої офіційний Київ зайняв досить обережну позицію, то в реалізації міжнародного транспортного коридору він намагається діяти проактивно і навіть вже підготував проект Плану дій Україна–КНР про спільну реалізацію ідеї побудови економічного поясу Великого шовкового шляху («Дорожня карта»). На початку року тестовий поїзд у складі 10 вагонів та 20 контейнерів був відправлений з Іллічівська до Китаю за маршрутом Грузія — Азербайджан — Казахстан — Китай.

Результати

Помітне пожвавлення відносин України із регіональним суперником Китаю — Японією (наприклад, оголошення 2017 року роком Японії в Україні) — було сприйнято Китаєм негативно. Пекін, потрактовуючи позицію України, не спішить із її запрошенням до формату фінансової співпраці КНР із державами Центральної та Східної Європи «16+1».

У попередній період Україні бракувало проактивності, унаслідок чого провідна роль східноєвропейського транспортно-логістичного хабу для китайських товарів була фактично закріплена за Білоруссю. Значними залишаються й ризики зриву підписаних раніше (у 2013 р.) великих контрактів, оскільки вони містять корупційний складник колишнього режиму В. Януковича. Яскравий приклад — скандальна ситуація з Державною продовольчо-зерною корпорацією України.

Вкрай незначне зростання бізнес-відносин із Китаєм є наслідком відсутніх прозорих правил ведення бізнесу та захисту інвестицій у нашій державі. Крім того, торговельні відносини з Китаєм відрізняються крайньою асиметрією: якщо з усіх економічних партнерів України Китай посідає друге місце за обсягом товарообігу (2015 р.), то українська частка в міжнародній торгівлі КНР є меншою за 0,1 %. За дев'ять місяців 2016 р. обсяг товарообігу між країнами склав трохи більше ніж 4,5 млрд дол. США, що вдвічі менше, ніж п'ять років тому. При цьому негативне торговельне сальдо становить 1866 млн дол. США. Китай не приховує прагнення до технологічних розробок України. Ситуація з продажем йому літака Ан-225 «Мрія» засвідчила існування слабких місць у державній системі правової охорони інтелектуальної власності.

ЛИТВА

В

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	4
Інституційна співпраця	н/д	3
Стратегічне бачення	н/д	4
Діяльність	н/д	5
Результати	н/д	4
Загальна оцінка	н/д	В

У 2016 р. Україні вдалося втримати співпрацю з Литвою на належному рівні, незважаючи на певні загрози її послаблення, відображені, зокрема, у критичних зауваженнях литовської сторони щодо корупції в Україні. Частково цьому допомогла 25-та річниця поновлення дипломатичних відносин між державами, у рамках якої підписано низку додаткових двосторонніх угод на рівні міністерств та Дорожню карту розвитку стратегічного партнерства на 2017–2018 рр. Російський фактор продовжує бути стимулом двосторонніх зв'язків та співпраці в оборонній, економічній, енергетичній сферах. Важливу роль Україна відводить також посередництву Литви у питаннях європейської інтеграції (Угода про асоціацію, зона вільної торгівлі та візова лібералізація).

Політичний інтерес/залученість

Інтерес України до співпраці з Литвою відображено у зовнішньополітичних завах основних посадових осіб держави. Частіше від інших політків зустрічається з представниками литовської держави Президент України П. Порошенко та Віце-прем'єр-міністр із питань європейської та євроатлантичної інтеграції України І. Климпуш-Цинцадзе. Позиція щодо Литви чітка: Україна та Литва — стратегічні партнери перед лицем спільних загроз із боку Росії (в умовах збройного протистояння на сході України для стимулювання продовження санкцій ЄС щодо Росії та виконання Мінських домовленостей). Хоча про Литву не йдеться у Щорічному Посланні Президента до Верховної Ради у 2016 році чи ухвалах РНБО, Литві відводиться важливе місце переговорника з ЄС та НАТО щодо поглиблення співпраці (у випадку з ЄС йдеться, насамперед, про ратифікацію та імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, економічну співпрацю в межах ГВЗВТ (DCFTA) та Плану дій із візової лібералізації).

Інституційна співпраця

Наради між українськими та литовськими політиками найчастіше проводять за дзеркальним принципом, коли у зустрічі беруть участь президенти держав, представники аналогічних галузевих міністерств або представники парламентів. Заходом, на якому поряд із президентами були присутні також міністри, став Другий українсько-литовський економічний форум, покликаний сприяти виходу українських виробників на європейський ринок через Литву.

Стратегічне бачення

Відносини з Литвою стратегічно важливі для України, що підтверджують також щодворічні Дорожні карти. Варто відзначити тривалість такого підходу з 2008 р. та інтенсифікацію співпраці з 2014 р. 12 грудня була підписана нова Дорожня карта розвитку стратегічного партнерства на 2017–2018 рр. Україна далі потребує фасилітації Литвою своїх інтересів в ЄС та НАТО для виконання Мінських угод. Проте згадки стратегічної співпраці саме з Литвою в основних документах (Стратегії національної безпеки, Военній доктрині України, Стратегії «Україна-2020» та інших загальних стратегічних документах) відсутні.

Діяльність

Найбільш видима назагал інституційна співпраця між Україною та Литвою, не в останню чергу завдяки увазі медіа, — на рівні президентів двох держав. Окрім щорічних зустрічей Ради Президентів України та Литви, проходять регулярні обміни візитами та офіційні зустрічі під час міжнародних заходів. Менш помітно та все ж регулярно зустрічаються члени Міжпарламентської асамблеї Верховної Ради України, Сейму Литовської Республіки, Сейму і Сенату Республіки Поль-

ща та Постійної Українсько-Литовської комісії з питань європейської інтеграції (з участю Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України та представників МЗС, МЕРТ, Мінагрополітики, Мінфіну, МОН, Мінкультури, МОЗ). Започатковано чимало ініціатив на рівні окремих міністерств: Міністерства культури України та Литовської Республіки реалізують Програму співробітництва на 2016–2020 рр.; три нові двосторонні угоди про співробітництво підписано до 25-ї річниці відновлення дипломатичних стосунків між Україною та Литвою (екологія, охорона здоров'я, трудові ресурси). Продовжена практика залучення Україною консультацій литовських фахівців (зокрема, створена Міжнародна дорадча рада на рівні міжнародних експертів та політиків для проведення реформ). Серед галузевої співпраці найбільш помітною була взаємодія у сфері оборони України (за посередництва Литви періодично відбувалися спільні навчання з військовими НАТО та окремо для литовсько-польсько-української бригади LITPOLUKRBRIG, передача Україні невикористаних боєприпасів), у культурній сфері (реалізовано комплексний двосторонній проект «Литва–Україна: культурне партнерство 2016» та заходи до 25-ліття відновлення дипвідносин) та в економічній співпраці для виходу українських компаній на ринки ЄС (засідання Литовсько-української ділової ради та Другий українсько-литовський економічний форум).

Результати

Литва підтримує українську позицію в ЄС та НАТО. У двосторонніх відносинах протягом 2016 р. відбулося виконання основних завдань, поставлених на Восьмому засіданні Ради Президентів України та Литовської Республіки — від стратегічних сфер європейської та євроатлантичної співпраці до заходів, спрямованих на реабілітацію поранених військовослужбовців, надання гуманітарної допомоги, підтримки ВПО, надання стипендій студентам та школярам. Стабілізувалися показники експорту-імпорту для України та Литви з певним зростанням експорту (до 104,6 % у співвідношенні до 9 місяців 2015 р.) та спаданням рівня імпорту (91,5 %).

МОЛДОВА

C-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	4
Інституційна співпраця	н/д	2
Стратегічне бачення	н/д	3
Діяльність	н/д	3
Результати	н/д	2
Загальна оцінка	н/д	C-

Брак стратегічного бачення двосторонніх відносин, їхня залежність від внутрішньополітичної кон'юнктури не дають змогу високо оцінити молдовський напрям зовнішньої політики України.

Політичний інтерес/залученість

В Аналітичній доповіді до Щорічного послання Президента до ВР Республіка Молдова (РМ) згадана в контексті надання допомоги НАТО для зміцнення військової спроможності суміжних із Росією держав, а також крізь призму координації зусиль задля протидії гібридній війні з боку РФ.

Щодо заяв політиків, спостерігалися заклики врахувати уроки Молдови (квітнева заява на той час Першого віце-спікера А. Парубія щодо необхідності не допустити в Україні «молдовський сценарій»), стриманий інтерес до співпраці (заяви Посла України в РМ І. Гнатишина щодо економічної зони «Рені-Джурджулешти-Галац» для об'єднання потенціалу портів), заяви Прем'єр-міністра щодо необхідності відновити практичну роботу Міжурядової українсько-молдовської змішаної комісії з питань торговельно-економічного співробітництва та заклики стосовно запровадження між державами ГУАМ зони вільної торгівлі. Восени тональність заяв змінилась. Голова Комітету ВР у закордонних справах Г. Гопко заявила, що в разі перемоги проросійського кандидата на виборах Президента РМ Україна може отримати в сусіди джерело російського дестабілізаційного впливу, а народний депутат від «Блоку Петра Порошенка» І. Фриз закликала не визнавати вибори у РМ, оскільки вони були сфальсифікованими. Заступник Глави Адміністрації Президента України К. Єлісєєв зауважив, що «динаміка українсько-молдовських відносин буде залежати від налаштованості нового керівництва РМ розвивати співробітництво на основі поваги до територіальної цілісності України, включно з невизнанням анексії Криму», а Президент України П. Порошенко, коментуючи обрання І. Додона, висловив надію, що політика нового президента буде промолдовською та проєвропейською.

Інституційна співпраця

У плані інституційної співпраці впродовж 2016 р. зафіксовано брак співробітництва, координації між окремими органами влади, які залучені до реалізації зовнішньої політики у певному напрямі. Щоправда, без проявів конкуренції чи конфліктів.

Як і в разі політичної залученості, зрушення окреслилися восени. 2-го листопада в МЗС України відбулась міжвідомча нарада з актуальних питань двосторонніх відносин з участю Посла України в Молдові І. Гнатишина.

Стратегічне бачення

У Законі «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегії національної безпеки України і Стратегії «Україна-2020» згадок про Республіку РМ нема. У Воєнній доктрині РМ згадується в контексті актуальних загроз — «присутність військового контингенту Російської Федерації у Придністровському регіоні РМ,

який може бути використаний для дестабілізації ситуації у південних регіонах України» та воєнно-політичних викликів — «...незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та РМ». В Енергетичній стратегії України на період до 2035 року згадується про необхідність «укладення необхідної договірної бази та реалізації відповідних заходів інтеграції ринків електроенергії між Україною та Молдовою до 2018 р.».

Діяльність

Попри дефіцит інституційної співпраці та стратегічного бачення у відносинах, упродовж 2016 р. була помітною відносно активна діяльність на молдавському напрямі: зустріч Першого віце-спікера А. Парубія та Віце-прем'єр-міністра Молдови В. Осіпова у квітні, візит делегації Комітету ВР у закордонних справах до РМ у травні, зустріч Президента України і Прем'єр-міністра РМ П. Філіпа у жовтні (на прикордонному пункті «Паланка — Маяки — Удобне»), зустріч співголів Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва у листопаді, досягнення згоди щодо надання «зеленого коридору» для виведення російських військ та боєприпасів, що незаконно перебувають на території Придністровського регіону РМ тощо.

Результати

Серед результатів роботи 2016 р.: зустріч співголів Міжурядової комісії з питань торговельно-економічного співробітництва; досягнення згоди про скасування обмеження на ввезення в Молдову деяких груп товарів з України з 1 січня 2017 р.; певний поступ у процесі демаркації державного кордону; підписання Протоколу про співробітництво у сфері освіти до 2020 р.

РМ також зберігає солідарну з Україною позицію щодо цілісності та непорушності державних кордонів України. Водночас турбулентність останнього кварталу, відкликання Посла І. Гнатишина для консультацій наприкінці жовтня 2016 р. є індикатором, що стає на заваді високій оцінці результатів.

ПОЛЬЩА

V+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	5	5
Інституційна співпраця	4	4
Стратегічне бачення	4	3
Діяльність	4	5
Результати	5	4
Загальна оцінка	V+	V+

У 2016 р. активізувалася співпраця в безпековій сфері, сприянні реформам та активне обстоювання спільних інтересів на міжнародних аренах. Факторами вразливості залишаються внутрішньополітична нестабільність, інституційна нестійкість та брак взаємного розуміння в історичних питаннях.

Політичний інтерес/залученість

У 2016 р. політична залученість та інтерес до стосунків із Польщею були високими та визначалися активною співпрацею на європейському та євроатлантичному напрямках, безпековою співпрацею, залученням Польщі до процесу реформ та активними реакціями на події в історичній політиці на різних рівнях влади й суспільства (ВРУ, громадянське суспільство, ЗМІ).

Інституційна співпраця

Спостерігається тенденція до інституціоналізації співпраці на різних рівнях: відбулися засідання Консультаційного Комітету Президентів, польсько-української парламентарної групи Сейму і Сенату РП, Міжпарламентської асамблеї України, Литви і Польщі, Міжурядової координаційної ради з питань міжрегіонального співробітництва. Однак інституції співпраці залишаються вразливими до внутрішньополітичних викликів: основним лобістом ухвали «Про встановлення 11 липня Днем пам'яті поляків, жертв геноциду, вчиненого ОУН-УПА» став голова Польсько-української групи М. Дворчик, а після голосування Б. Тарасюк склав повноваження голови депутатської групи ВРУ з міжпарламентських зв'язків з РП (нових співголів було обрано в жовтні). Спостерігалася відмінність реакції МЗС і ВРУ на вказану ухвалу: тоді як МЗС намагалося згладити наслідки, реакція ВРУ була різкішою. Через відставку Міністра економіки України в березні не змогла зібратися змішана міжурядова комісія з торговельно-економічного розвитку, були перенесені урядові консультації у Варшаві та українсько-польські консультації на рівні керівництв МЗС. Не вдалося відновити засідання Українсько-польського форуму партнерства.

Стратегічне бачення

В Україні немає публічної стратегії розвитку стосунків із Польщею. Це створює ситуацію асиметрії, оскільки у щорічній промові щодо пріоритетів польської зовнішньої політики (січень) та в програмній статті (вересень) Міністр закордонних справ РП В. Вашиковський чітко виокремив основні напрями й принципи польської політики щодо України. Спільна декларація Президента України та Президента Республіки Польща від 24 серпня і Спільна заява Президентів від 2 грудня не можуть замінити відсутній стратегічний документ.

Діяльність

Двосторонні контакти відбувалися на всіх рівнях. Президент РП А. Дуда приїжджав до Києва з нагоди 25-ї річниці незалежності, а в грудні відбувся офіційний візит П. Порошенка до Варшави. Міністр закордонних справ РП В. Вашиковський перебував в Україні з візитом у вересні 2016 р. Численними були зустрічі на багатосторонніх заходах президентів (13 лютого, 1 квітня, 6 липня) та міністрів закордонних справ (18 січня, 13 лютого, 19 березня, 9 грудня). Відбулися

візити спікера ВРУ А. Парубія, Прем'єр-міністра В. Гройсмана, Віце-прем'єра І. Климпуш-Цинцадзе, Голови РНБО О. Турчинова, зустрічі й візити міністрів і посадовців з міністерств оборони, освіти, молоді й спорту, енергетики, інфраструктури, охорони здоров'я, прикордонної служби тощо.

Активною, утім не скоординованою, була взаємодія парламентів, де домінували питання історичної політики. Польський парламент проігнорував пропозицію ВРУ щодо спільної заяви про події на Волині, винісши натомість односторонні ухвали (7 і 22 липня в Сенаті та Сеймі відповідно) — реакцією стала Заява Верховної Ради України. Також 20 жовтня була ухвалена примирювальна Декларація пам'яті та солідарності польського та українського парламентів.

Сприяння процесу реформ відбувалося через пряме залучення участі польських радників та керівників держпідприємств та через консультаційну й технічну підтримку реформ держуправління, боротьби з корупцією, децентралізації і місцевого самоврядування, освіти тощо. Активно обговорювалося облаштування кордону (запровадження спільного контролю, використання кредиту на 100 млн дол. США); робота посольства була активізована питанням імміграції до Польщі (до 1 млн. громадян) та реагуванням на ксенофобські інциденти та руйнування пам'яток.

Результати

Уряд Польщі продовжує підтримувати Україну на європейському та євроатлантичному шляху, у протистоянні російській агресії. Польща намагалася залучити Україну до регіональної співпраці (формат Вишеградська група + Україна на форумі в Криниці, запрошення на зустріч щодо Інтермаріуму в Дубровнику), результати поки обмежені. Україну включено до 10 пріоритетних країн-реципієнтів допомоги у Польській програмі допомоги для розвитку на 2016–2020 рр. Важливими стали досягнення у сфері оборони: на полях Варшавського саміту НАТО міністерства оборони підписали Угоду про співробітництво у сфері оборони, протокол про внесення змін до Угоди щодо питань військово-технічного співробітництва, Меморандум про взаєморозуміння між Державним космічним агентством України та АТ «Польська група озброєнь». Почала функціонувати литовсько-польсько-українська бригада.

Покращився економічний обмін: зросла кількість взаємних інвестицій, інтенсифікувався торговельний обмін, однак питання захисту та гарантій для польських інвестицій залишається важливим. У травні підписано Угоду про співробітництво між Асоціацією українського бізнесу в РП і Міжнародним товариством польських підприємців в Україні.

Відновлено діалог істориків України та Польщі щодо складних питань спільного минулого, здійснено символічні жести, проводяться спільні заходи. Однак до взаєморозуміння ще далеко: окрім ухвал польського парламенту, не вдалося домовитися про спільне вшанування президентами річниці М. Грушевського, у прокат вийшов суперечливий фільм «Волинь», а ставлення поляків до українців погіршується.

РУМУНІЯ

C+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3	3
Інституційна співпраця	4	3
Стратегічне бачення	3,5	3
Діяльність	4	4
Результати	4	3
Загальна оцінка	B-	C+

У 2016 р. зберігалася позитивна динаміка відносин між Україною та Румунією. У квітні 2016 р. Президент України П. Порошенко відвідав Румунію. Румунія послідовно підтримувала Україну на двосторонньому рівні та на майданчиках міжнародних організацій.

Політичний інтерес/залученість

У програмах парламентських політичних сил відносини з Румунією не згадуються. Немає безпосередніх згадок про Румунію і в коаліційній угоді.

Що стосується згадок у заявах фракцій та лідерів політичних партій, то впродовж 2016 р. згадки про Румунію зустрічалися в заявах лідера фракції «Народний фронт» М. Бурбака, який є співголовою міжпарламентської групи «Україна–Румунія», та у виступах Голови Комітету Верховної Ради України у закордонних справах Г. Гопко. Згадки мали позитивну конотацію.

В Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента до Верховної Ради у 2016 р. наголошується, що «зміцнення відносин із Румунією набуває для України стратегічного характеру», — це є суттєвим кроком вперед порівняно із атмосферою недовіри та конкуренції, що тривалий час домінувала у двосторонніх відносинах.

Отже, бракує інтересу до Румунії з боку політичних партій, проте простежуються інтерес та залучення на рівні керівництва держави та лідерів окремих фракцій .

Інституційна співпраця

У 2016 р. було підписано Протокол про оновлення українсько-румунської Спільної Президентської Комісії. Упродовж 2016 р. відбулись робочі візити на рівні Змішаної міжурядової Українсько-Румунської комісії з питань забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин.

Також у вересні 2016 р. підписано Протокол про співпрацю між НАБУ та Генеральною антикорупційною дирекцією МВС Румунії у сфері запобігання та протидії корупції — підвалини для цього були закладені ще під час візиту Глави НАБУ А. Ситника до Румунії у 2015 р.

Водночас відкладено у часі візити до України Міністра енергетики та Міністра транспорту та інфраструктури Румунії, хоча попередні домовленості про них мали місце ще у 2015 р. Також не відбувся візит до Румунії спікера парламенту України. Серед причин — зміна урядів в Україні та Румунії.

Стратегічне бачення

Безпосередні згадки про Румунію відсутні в основних стратегічних документах України (див. попередній рік).

Водночас у 2016 р. тривала робота з актуалізації договірної бази двостороннього співробітництва. Зокрема, це такі документи: Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Румунії про спільне патрулювання українсько-румунського державного кордону, Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про співробітництво у сфері військових перевезень, Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Румунії про скасування оплати за оформлення національних віз.

Діяльність

У 2016 р. відбулися візити до Румунії Президента України, Міністра закордонних справ України, Міністра оборони України.

Налагоджується співпраця в безпековій сфері. Триває процес погодження проекту міжурядової угоди про військово-технічне співробітництво між Україною та Румунією. Ефективною залишається робота Посольства України в Румунії. Проте дипломатам важко утримувати рівень зацікавленості румунських медіа Україною порівняно з 2015 р., що зумовлено як загальною тенденцією до зниження уваги до України, так і тим, що представництво України обмежене рівнем Тимчасового повіреного — попереднього Посла України в Румунії звільнено 11 березня 2016 р.

Результати

За результатами роботи у 2016 р. можна відзначити підтримку Румунією позицій України як на двосторонньому рівні, так і на міжнародних майданчиках. Водночас через внутрішньополітичні ротації в Україні та Румунії не відбулась або була перенесена низка візитів високопосадовців, а Посла не призначено протягом 9 місяців, що є завадою подальшому зближенню відносин між державами до рівня стратегічного партнерства.

СЛОВАЧЧИНА

В-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	4
Інституційна співпраця	н/д	3
Стратегічне бачення	н/д	3
Діяльність	н/д	4
Результати	н/д	4
Загальна оцінка	н/д	В-

У 2016 р. вдалось утримати позитивну динаміку словацько-українських відносин, наростити співпрацю в енергетичному секторі, гуманітарній сфері, зберегти словацьку підтримку в політико-безпекових питаннях. Водночас продовжує існувати проблема недостатнього інтересу української дипломатії до Словаччини, фрагментарності співпраці.

Політичний інтерес/залученість

Інтерес українського політичного істеблїшменту до Словаччини концентрується насамперед навколо енергетичної тематики — реверсу природного газу з цієї країни. Крім того, надії на співпрацю зі Словаччиною були пов'язані з усвідомлення ролі, яку Словаччина відігравала в загальноєвропейських процесах, зокрема, через своє головування в Раді ЄС у другій половині 2016 р. Нарешті в офіційних документах та промовах Словаччина наводиться як приклад, модель економічних реформ, найчастіше в контексті необхідності запозичення досвіду країн Вишеградської групи.

Словаччина розглядалась як партнер у реалізації реформ, заявлених урядом А. Яценюка та нинішнім урядом В. Гройсмана. Наприклад, це стосується реформування митної служби, протидії контрабанді, співпраці з митними органами країн-сусідів. Стратегічним напрямом українсько-словацької співпраці є також заявлені пріоритети уряду щодо енергоефективності — імплементація законодавства ЄС щодо енергоефективності будівель, залучення приватних інвестицій у підвищення енергоефективності об'єктів державної та комунальної власності.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця залишається найслабшою ланкою зовнішньополітичної діяльності України. Можна говорити про недостатню координацію та дублювання функцій деяких міністерств, зокрема, МЗС та Мінекономторгівлі в частині економічної дипломатії. Деякі інституції, покликані просувати інтереси України в Словаччині, існують лише формально (Словацько-українська торгова палата, Український культурний центр у Братиславі). Після виникнення легальних колізій (наприклад, з осені 2016 р. словацька міграційна поліція запровадила практику затребування від українців додаткової заяви про несудимість на території Донбасу та Криму на додачу до стандартного українського документа) оперативного реагування відповідних органів України (Мін'юсту, МЗС та ін.) не спостерігалось, державні органи влади демонструють погану поінформованість про юридичні та інші проблеми, із якими стикаються українські громадяни в Словаччині.

Стратегічне бачення

Загалом продовжує існувати проблема недостатнього інтересу української дипломатії до Словаччини. Співпраця зі Словацькою Республікою не виділяється як окремий пріоритет у загальних стратегічних документах України. Рамкового двостороннього документа, який би окреслював план дій двосторонньої співпраці, наразі не існує. Цей напрям сформульований у загальних рисах, хоча поточна політична ситуація вивела Словаччину в центр українського політичного дискурсу. В Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента до ВРУ наголошується на важливості входження в регіональні безпекові

структури держав, які мають схожі цілі та завдання в безпековій сфері, серед яких згадується й Словаччина як важливий партнер в ефективній протидії гібридній війні з боку РФ. Найконкретніші завдання висуваються в енергетичній сфері: Енергетична стратегія на період до 2035 р. приділяє увагу необхідності збільшення газотранспортних потужностей зі Словаччини, реалізацію проєктів газових інтерконекторів.

Діяльність

Діяльність на словацькому напрямі відображала загальну зацікавленість України в співпраці з цією країною в певних секторах. Політичний діалог був помітним на таких напрямках, як гарантування спільними зусиллями енергетичної безпеки, фінал процесу надання безвізового режиму Україні, надання гуманітарної допомоги Україні. У 2016 р. відбувались зустрічі Президентів, Прем'єр-міністрів та Міністрів закордонних справ України та Словаччини. Вперше з 2013 р. було проведено засідання однієї з міжкурядових комісій (із питань транскордонного співробітництва).

На жаль, негативно на просуванні українських інтересів у Словаччині позначився інцидент навколо посольства України в Словаччині, коли було затримано члена родини дипломата посольства та викрито схему контрабанди цигарок. У результаті голова диппредставництва був відкликаний, і в другому півріччі 2016 р. посольство очікувало на нового очільника.

Результати

Хоча й не було особливих дипломатичних «проривів», результати українсько-словацького діалогу у 2016 р. є здебільшого позитивними. Українське питання вдалося стабільно втримувати на словацькому порядку денному. Зважаючи на головування Словаччини в Раді ЄС у другому півріччі 2016 р., важливим є те, що допомога Україні, зокрема щодо введення безвізового режиму з ЄС, була внесена до словацьких пріоритетів, а словацькі партнери педалювали це питання, іноді через спротив високопосадовців деяких інших країн ЄС.

Питання протистояння реалізації Північного потоку-2 продовжувало залишатися спільним знаменником співпраці в енергетичній сфері. У 2016 р. газогін «Вояни — Ужгород» запрацював за двома напрямками, що уможливило використання українських ПСГ у напрямі Україна — Європа. Задекларований в урядовій програмі на 2016 р. цільовий показник «зміна структури імпорту природного газу», зокрема, шляхом підвищення потужності реверсного транспортування в напрямі Словаччина — Україна до 54–57 млн куб. метрів на добу, не був виконаний. Ідея такого «великого реверсу» не була цікавою для словацької сторони, і загалом це питання не є предметом лише українсько-словацьких відносин, а стосується відповідної словацько-російської угоди.

ТУРЕЧЧИНА

A-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	5
Інституційна співпраця	3	4
Стратегічне бачення	3	5
Діяльність	4	5
Результати	4	4
Загальна оцінка	B-	A-

Політичні контакти з Туреччиною у 2016 р. були надзвичайно активними. Інтенсифікувалась співпраця у стратегічних напрямках, зокрема у сфері оборонно-промислової співпраці. Економічна співпраця залишалась традиційним локомотивом кооперації, хоча переговори зі створення ЗВТ не вдалось завершити.

Політичний інтерес/залученість

Туреччина розглядається українським політикумом як ключовий економічний партнер та стратегічний союзник. Туреччина продовжувала фігурувати в програмах урядів А. Яценюка та В. Гройсмана, зокрема в контексті пріоритетного завдання — підписання Угоди про створення зони вільної торгівлі. Гуманітарна складова співпраці, зокрема щодо захисту прав кримських татар на окупованому півострові, також перебуває у фокусі уваги української влади. Одним із цементувальних елементів співпраці розглядається спільна протидія загрозам із боку Росії (Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента до ВРУ). Пріоритетними названо прискорення підготовки до впровадження зони вільної торгівлі, співпраця у сфері енергетики тощо. Туреччина також згадується в політичному дискурсі в контексті можливої реалізації Росією проекту газопроводу «Турецький потік», який би загрожував українській енергетичній безпеці. Важливо, що інтерес до Туреччини, який поживався після погіршення турецько-російських відносин у жовтні 2015 р., зберігся і після нормалізації цих відносин улітку 2016 р.

Інституційна співпраця

На тлі інтенсифікації політичних контактів між українською та турецькою владою посилились зв'язки між різними українськими та турецькими інституціями та стейкхолдерами. Завдяки виокремленню конкретних завдань та відповідальних акторів на турецькому напрямі вдалось окреслити алгоритм необхідних дій та забезпечити непоганий рівень інституційної співпраці серед органів влади України. Посольство України в Туреччині в цьому випадку відіграє важливу координувальну роль.

Стратегічне бачення

Наявні в Україні інституційна та концептуальна бази свідчать, що існує необхідне стратегічне бачення щодо ключового місця Турецької Республіки в українських пріоритетах. Стратегічні документи концентруються на трьох вимірах відносин із Туреччиною: економічному, гуманітарному та політико-безпековому. Можна говорити про послідовне та повномасштабне включення Туреччини в українську зовнішньополітичну систему координат на протигагу фрагментарній співпраці, яка існувала досі. Символом особливої ролі Туреччини стала українська ініціатива з деокупації Криму «Женева+», у якій українська сторона передбачає участь Туреччини. Між країнами діє Стратегічна рада високого рівня, засідання якої проходять щорічно з участю президентів країн. Спільна декларація, ухвалена за результатами останнього засідання в березні 2016 р., є амбітним порядком денним українсько-турецького партнерства.

Діяльність

У 2016 р. спостерігалась дуже висока активність політичного діалогу: відбувся візит Прем'єр-міністра А. Давутоглу в Україну, два візити Президента України П. Порошенка в Туреччину, у тому числі для участі в засіданні Стратегічної ради високого рівня, робочий візит Міністра закордонних прав України П. Клімкіна тощо. Веліся переговори щодо підписання ЗВТ. Була створена спільна група з питань координації військово-технічного співробітництва задля реалізації проєктів у сфері виробництва бронетехніки, ракетобудування, літакобудування та ін., створення спільних підприємств із Туреччиною, залучення турецьких інвестицій в оборонно-промисловий комплекс України. Економічна співпраця з участю представників бізнес-структур нарощується (варто згадати проведення – Турецько-українського бізнес-форуму в червні в Коджаелі). Сторони вивели в пріоритет транспортне сполучення (за інформацією Міністерства інфраструктури кількість перельотів між містами Туреччини та України буде збільшена на 26 рейсів, включно з рейсом Київ – Анкара, на додаток до наявних 35).

Результати

Мірилом успішності співпраці можна вважати досягнення українських цілей на турецькому напрямі. 2016 р. приніс нові стратегічні надбання. Відновлення діалогу з Росією не вплинуло на позицію Туреччини щодо невизнання анексії Криму і засудження порушення прав кримських татар (хоча Туреччина й має дуалістичну політику щодо Росії). Туреччина виступила коспонсором резолюції щодо порушення прав людини в Криму в Комітеті із соціальних та гуманітарних питань ООН. По-друге, у 2016 р. вдалося особливо наголосити на оборонно-промисловій галузі, зокрема у вигляді згаданого створення спільної групи. Наприклад, у жовтні була підписана угода між Укрінмаш та турецькою Havelsan Nava Elektronik Sanayi стосовно спільного вироблення системи радіолокації.

В економічній співпраці відкриваються нові горизонти, хоча товарообіг ще не стабілізувався до рівня 2013 р., а за I півріччя 2016 р. зменшився порівняно з відповідним періодом 2015 р. на 17 %. Торгові представництва, які передбачалось створити у 2016 р. у вісьмох країнах, включно з Туреччиною, створені не були. Переговори про ЗВТ, які передбачалось завершити у 2016 р. (згідно зі Спільною Декларацією за результатами засідання Стратегічної ради між Україною і Туреччиною), продовжують гальмуватись. Для України запропонований турецькими партнерами варіант угоди не є вигідним (українська сторона наполягає на охопленні сільськогосподарського сектора, а турецька заперечує).

УГОРЩИНА

C+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	3
Інституційна співпраця	н/д	2
Стратегічне бачення	н/д	2
Діяльність	н/д	5
Результати	н/д	4
Загальна оцінка	н/д	C+

2016 р. показав, що Україна та Угорщина можуть співпрацювати, навіть якщо їхні позиції з деяких питань не збігаються. На жаль, Угорщина продовжує свою політику у відносинах, акцентуючи свою увагу на Закарпатській області. Своєю чергою, українські урядовці сприймають відносини з Угорщиною через призму євроінтеграційної політики України та перебувають на позиції отримувачів допомоги. Головним досягненням українсько-угорських відносин стало збереження в Угорщині офіційної позиції щодо невизнання анексії Криму та санкцій проти РФ.

Політичний інтерес/залученість

Угорщина разом із іншими країнами Центрально-Східної Європи розглядається як приклад та партнер на шляху євроінтеграції. Зокрема, про необхідність використання їхнього успішного досвіду згадується у виступах Президента України та інших високопосадовців. Так, в Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році» Угорщина згадується декілька разів як партнер, а також вказується на потребу об'єднання зусиль у протидії гібридним загрозам з боку РФ та потребу регіонального безпекового об'єднання, а також підкреслюється важливість спільної участі в диверсифікації джерел постачання енергоносіїв.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця щодо Угорщини загалом має дуже низький рівень. Єдиним дієвим напрямом у співпраці є євроінтеграційний курс України, у рамках якого державні органи здійснюють скоординовану діяльність щодо відповідності державної політики Угоді про асоціацію України і ЄС. Має місце співпраця для забезпечення візитів вищих посадових осіб обох держав. Більш інтенсивно відбувається інституційна співпраця на регіональному рівні, переважно в Закарпатській області.

Стратегічне бачення

В офіційних документах стратегічного характеру окремо Угорщина не згадується, але під час розгляду важливих для України галузей як зразок для досягнення бажаного рівня економічного та соціального розвитку вказують саме країни Центрально-Східної Європи. Так, у Стратегії національної безпеки України підкреслюється, що Україна продовжуватиме співробітництво з В-4 (до якої входить Угорщина), а для забезпечення економічної безпеки за необхідне також вказується потреба наблизити українські соціальні стандарти до рівня держав Центральної та Східної Європи. Ще однією стратегічно важливою галуззю співробітництва є енергетика. Так, у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» та Енергетичній стратегії на період до 2035 р. вказується на необхідність інтеграції енергосистем України в Європейську мережу системних операторів передачі газу (ENTSOG), до якої входить Угорщина.

Діяльність

Зовнішня політика щодо Угорщини здійснюється переважно у форматі інтенсивних двосторонніх відносин. 30 травня 2016 р. Послом України в Угорщині призначено Л. Непоп — це значно активізувало українську присутність в Угорщині. Відбулася значна кількість зустрічей, двосторонніх консультацій та контактів, у тому числі й на вищому рівні — Президент України П. Порошенко зустрічав-

ся з Президентом Угорщини Я. Адером (22 вересня 2016 р., 3 жовтня 2016 р.) та Прем'єр-міністром Угорщини В. Орбаном (17 березня 2016 р., 20 жовтня 2016 р.); мали місце зустрічі між керівниками урядів обох країн, а також на рівні міністрів закордонних справ та чиновників різних урядових відомств. 24–25 листопада 2016 р. відбувся офіційний візит до Угорщини Прем'єр-міністра України В. Гройсмана. 24 лютого 2016 р. відбувся робочий візит Міністра закордонних справ України П. Клімкіна. Обговорювалися, перш за все, питання європейської інтеграції України та забезпечення безпеки й оборони України в умовах загрози з боку Росії, а також питання розбудови прикордонної інфраструктури, розвитку економіки, екології, науково-культурного та освітнього співробітництва. Новопризначений Посол України в Угорщині провела близько 20 зустрічей з угорськими високопосадовцями та дала 16 інтерв'ю українським, угорським та іншим зарубіжним ЗМІ, у тому числі опублікувала дві власні статті. Мали місце контакти українських депутатів зі своїми колегами з Угорщини: 22 листопада 2016 р. у м. Будапешт відбулася зустріч міжпарламентської групи Україна–Угорщина. 25 листопада 2016 р. відбувся Українсько-угорський бізнес-форум у м. Дебрецен (Угорщина).

Результати

Зовнішня політика щодо Угорщини у 2016 р. була активна й результативна. Це забезпечило те, що, незважаючи на наявність у країні сильного проросійського лобі та європейську міграційну кризу, Угорщина надала Україні значну допомогу в різних сферах, а також продовжила бути послідовним партнером України, підтримала санкції ЄС проти РФ, хоча й виступала за недоцільність та слабку ефективність дій цих санкцій. Євроінтеграційні зусилля України повністю підтримуються з боку Угорщини. Угорщина скасувала для українців оплату за національну угорську візу. Підписано договір із розвитку прикордонної інфраструктури — Угорщина зобов'язалася виділити 50 млн євро для побудови двох доріг у Закарпатській області. Відбувається активна співпраця у сфері енергетики. В освітній сфері підписана Програма освітнього обміну на 2016–2018 рр. Важливим успіхом у військовому співробітництві є участь у спільних військових навчаннях та дія в Угорщині мовних програм НАТО для українських військових. Виділено 3,6 млн дол. США гуманітарної допомоги від угорського уряду. Також здійснюється лікування та реабілітація бійців, поранених під час проведення АТО на Донбасі; було оздоровлено 700 дітей, які постраждали від бойових дій на сході України. В економічному плані за результатами січня-вересня 2016 р., порівняно з аналогічним періодом 2015 р., прослідковується зростання товарообігу між країнами на 11 % (варто відзначити, що протягом 2014–2015 рр. товарообіг знизився на 33 %).

РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	2	3+
Інституційна співпраця	5	3+
Стратегічне бачення	5	3
Діяльність	3	3-
Результати	1	1+
Загальна оцінка	D+	C-

	Загальна оцінка	Політичний інтерес/залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
Політичні відносини	B-	4	4	5	3	1
Економічні відносини	C-	4	4	2	3	1
Енергетичні відносини	D+	3	2	2	2	2

ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ

2016 р. продемонстрував, що гібридна агресія Російської Федерації відносно української держави перетворилася на усталене явище. У тривалій перспективі російська військова експансія та окупація українських територій будуть підсилені російською зовнішньополітичною стратегією на делегітимацію українських державно-політичних інститутів. Двосторонній політичний діалог буде залишатися заблокованим обопільною неможливістю відійти від базових переговорних позицій щодо територіальної цілісності України.

Політичний інтерес/залученість

Загалом на рівні українського політичного класу склався стійкий консенсус щодо реальності російської загрози українській державі — жодна парламентська політична сила не декларує у своїх політичних програмах «проросійської» зовнішньополітичної стратегії. Протягом 2016 р. Верховна Рада України ухвалила серію постанов щодо засудження безперервної збройної агресії проти України, засудження заборони українських громадських організацій на окупованих Росією українських територіях, невизнання Україною легітимності виборів до Державної Думи Федеральних Зборів Російської Федерації сьомого скликання та ін. В Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України 2016 р. «російському питанню» приділено надзвичайну увагу (Росія згадується 387 разів). Сама назва Доповіді — «Зміцнення національної безпеки України в умовах російської гібридної агресії» — доктринально забезпечує релевантність державного та політичного залучення в стратегію протистояння зовнішній експансії та нейтралізації російської загрози.

Інституційна співпраця

Продовження російської агресії щодо України, з одного боку, блокує найменші можливості для ефективного міждержавного діалогу на інституційно-політичному рівні й концентрує такі комунікації на квазіінституційному рівні — на посередницьких міжнародних майданчиках (ООН, ПАРЄ, ОБСЄ та ін.) — та через багатосторонні напівофіційні формати (Нормандський, Мінський та ін.), а з іншого боку — зміцнює внутрішньополітичний діалог щодо прагматичного розуміння перспективи чинника російської загрози поміж українськими державно-політичними інститутами. Наразі досягнуто доволі високого рівня інституційної координації та співпраці щодо «російського питання» в багатокутнику українських державно-політичних інститутів.

Стратегічне бачення

В умовах військової агресії та зруйнованої двосторонньої договірно-правової бази стратегічне бачення українсько-російського політичного діалогу сконцентровано в площині згортання політичної та дипломатичної співпраці, утилізації нормативно-правових актів, що регламентують двостороннє співробітництво та від яких є можливість відмовитись. У стратегічних нормативно-правових документах (Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України та ін.) РФ визначається як істотна та довготривала загроза Україні. З огляду на російську військову агресію та окупацію окремих суверенних українських територій рішенням РНБО та Указом Президента України від 6 червня 2016 р. було введено в дію Стратегічний оборонний бюлетень України, що, безперечно, буде корегувати двосторонню співпрацю в бік подальшого згортання.

Діяльність

Зважаючи на вкрай обмежені політико-дипломатичні рамки двостороннього співробітництва, дипломатичне представництво в посольствах обох країн здійснюється на рівні тимчасово повірених у справах. Водночас у складних умовах постійних захоплень російськими спецслужбами політичних заручників із числа українських громадян саме дипломатична діяльність та діяльність українських консульських установ залишається основною інституційною складовою для нагальних питань двосторонніх відносин (обмін полоненими, представництво інтересів громадян України на території РФ тощо).

Результати

2016 р. став роком продовження військово-політичної агресії проти України та роком подальшого згортання політико-дипломатичного діалогу у двосторонніх відносинах. Водночас на тлі захоплень у заручники українських громадян у РФ певною дипломатичною перемогою є визволення декількох із них. Істотним досягненням є продовження та розширення санкцій щодо РФ із боку міжнародних партнерів України. Перспективною в міжнародно-правовому процесі є доповідь прокурора МКС щодо двостороннього військового конфлікту та окупації Криму та Севастополя. Значною перемогою є прийняття в Третьюму комітеті Генасамблеї ООН резолюції про порушення прав людини в окупованому Криму, що є черговим кроком із закріплення за РФ статусу країни-окупанта. Водночас двосторонній політичний діалог у своїй тривалій перспективі залишиться заблокованим російською військово-політичною агресією щодо України.

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Зовнішня політика щодо економічного співробітництва з РФ у 2016 р. перебуває в режимі переосмислення. За відсутності визначеної економічної стратегії дії України полягають у реагуванні на застосування фінансово-економічних важелів впливу з боку РФ. Незважаючи на посилення конфронтації, дискримінаційну політику та її негативні наслідки, РФ продовжує відігравати важливу роль для української економіки.

Політичний інтерес/залученість

На офіційному рівні існує політичний консенсус та розуміння суті гібридної війни РФ проти України, контекст якої стосується і сфери економічного співробітництва. Підрозділ «Завдання та інструменти економічної протидії гібридним загрозам» Щорічного Послання Президента до ВРУ «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році» містить пункт «Переосмислення засад економічного співробітництва з РФ», який своєю назвою досить точно відображає поточний стан відносин із РФ в економічній сфері. Зменшення російського впливу на українську економіку розглядається, насамперед, через трансформацію моделі соціально-економічного розвитку та диверсифікацію Україною міжнародних економічних зв'язків.

Інституційна співпраця

Реалізація заходів в економічній сфері відносно РФ характеризується узгодженими позиціями суб'єктів реалізації зовнішньої політики (РНБОУ, ВРУ, Президент України, КМУ, НБУ, СБУ). Інституційна співпраця належного рівня забезпечує збереження міжнародного консенсусу із продовження та розширення санкційного режиму щодо РФ. Водночас застосування Україною санкційних інструментів економічної політики потребує кращого рівня співпраці та інституційного забезпечення, зокрема, із метою мінімізації можливостей їхнього обходження.

Стратегічне бачення

Економічна стратегія щодо РФ не формалізована в офіційних документах. Відсутні внутрішні секторальні стратегічні документи та Національна експортна стратегія, які б визначали напрями розвитку економіки з урахуванням згортання співпраці з РФ. Органи влади діють тактично — переважно реагують на продуктовані РФ виклики в економічній сфері. З одного боку, заходи реагування зорієнтовані на зменшення залежності від російського економічного впливу, але з іншого боку, призводять до негативних наслідків для вітчизняної

економіки від втрати традиційного ринку. Відсутня відповідь на ключове питання щодо того, як мають будуватись економічні відносини безпосередньо з країною-агресором, взаємозв'язки з якою були й досі залишаються значними. Помітний вплив як на стратегічне бачення, так і на діяльність у цій сфері здійснює громадянське суспільство, налаштоване жорстко протистояти агресії РФ, зокрема в економічній сфері.

Діяльність

Протистояння України та Росії у сфері економічних відносин зростає. Дії України в основному є відповіддю на скасування РФ з 2016 р. режиму зони вільної торгівлі, введення продовольчого ембарго та заборони на транзит українських товарів до інших країн СНД територією Росії. Частинами механізму реагування є застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів, співпраця зі світовою спільнотою щодо продовження санкцій та діяльність в рамках СОТ щодо усунення бар'єрів, введених РФ у сфері торгівлі, та забезпечення дотримання членами СОТ міжнародних зобов'язань.

У 2016 р. Україна не здійснила платіж у загальній сумі 3,075 млрд дол. США за облігаціями, випущеними наприкінці 2013 р. як частина допомоги з боку Росії в обмін на відмову української сторони від підписання УА з ЄС. Російська влада направила позов до англійського суду, а Україна своєю чергою звернулась до суду із запереченням проти поданого позову. Водночас зі «Сбербанком Росії» погоджено реструктуризацію кредитів «Укравтодору» і КБ «Південне» на суму 367,4 млн дол. США, що були гарантовані державою.

Результати

Результатом 2016 р. став вихід на новий рівень конфронтації з РФ у фінансово-економічній сфері, зокрема, застосування дискримінаційної торгової політики. У відповідь на дії РФ українські санкції розширені та подовжені до кінця 2017 р., діє заборона на пряме авіасполучення за позовом Росії до України щодо боргу у 3 млрд дол. США. Високий суд Лондона призначив розгляд справи на січень 2017 р. Наслідки торгової війни полягають у згортанні економічних відносин. За оцінками МЕРТ, за підсумками 2016 р. через ужиті Росією заходи втрати для української економіки складуть приблизно 1 млрд дол. США, обсяги інвестування та експортних-імпортних операцій продовжують скорочуватись, проте залежність української економіки від російського ринку зберігається на високому рівні.

ЕНЕРГЕТИЧНІ ВІДНОСИНИ

У 2016 р. Україна продовжила курс на зниження залежності від російських енергоносіїв та скорочення співпраці в енергетичному секторі. Протягом цілого року не імпортувався природний газ, на мінімальному рівні імпортувалась електроенергія, скорочувались постачання ядерного палива та технологічна співпраця. Натомість під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників продовжила поглиблюватися загроза, пов'язана із постачанням вугілля та, відповідно, роботою частини теплової генерації, що зберігає вразливість України до гібридної агресії РФ.

Політичний інтерес/залученість

Успішна диверсифікація постачання газу та ядерного палива з неросійських джерел під час безперервної російської агресії зняла з політичного порядку денного розширення енергетичної співпраці з РФ. Більшість політичних сил відкрито декларує подальше скорочення співпраці з РФ в енергетичному секторі, розглядаючи енергоресурси як один із основних засобів російського впливу, але при цьому є спроби зберегти наявні схеми залежності, що відобразилося в спробах блокувати роботу НАК «Нафтогаз України» та НАЕК «Енергоатом», імпорту вугілля з неросійських чи непідконтрольних РФ джерел. Окремі політики продовжили використовувати питання підвищення цін на енергоресурси з метою захисту співпраці з РФ, але без відчутних результатів.

Інституційна співпраця

Протягом 2016 р. мала місце неузгодженість роботи державних органів влади та компаній у контексті посилення енергетичної безпеки України через закулісну боротьбу за перерозподіл сфер впливу на окремі галузі. ВРУ не прийняла закони, покликані сприяти енергоефективності та енергозбереженню, стимулюванню видобутку нафти й газу, реформі ринку електроенергії та вугільній галузі. Окремі дії урядових інституцій ставили під загрозу накопичення запасів газу, виконання регламентних робіт на АЕС. НКРЕКП запровадила сумнівні механізми підтримки вугільної генерації за рахунок атомної галузі. Невдале формування резервів вугілля на рівні КМУ намагалися закрити за рахунок НАК «Нафтогаз України».

Стратегічне бачення

Протягом 2016 р. Міністерством енергетики та вугільної промисловості не було розроблено нової Енергетичної стратегії, яка б враховувала загрози енергетичній безпеці з боку РФ, міжнародні зобов'язання в рамках Енергетичного співтовариства та Паризької кліматичної угоди, тенденції розвитку світової енергетики. Відповідно, відсутня державна стратегія розвитку енергетичного сектору,

немає системної енергетичної зовнішньої політики та дипломатії, продовжують домінувати короткострокові фінансові інтереси окремих фінансово-промислових груп та втрачається можливість для розширення співпраці з сусідніми країнами ЄС і сталого збалансованого розвитку національної економіки. Лише «Укр-газвидобування» та НАЕК «Енергоатом» реалізують програми, спрямовані на скорочення залежності від РФ.

Діяльність

24 листопада 2016 р. Україна та ЄС підписали Меморандум про взаєморозуміння зі стратегічного енергетичного партнерства. Попри свою декларативність, цей документ є певним кроком до подальшого скорочення співпраці з РФ в енергетиці. У 2016 р. відбулися дві тристоронні зустрічі з газових питань між Україною, ЄС та РФ, однак, жодна з них не внесла позитивних змін у динаміку відносин між НАК «Нафтогаз України» та російським «Газпромом». Натомість розпочато слухання щодо контрактів на постачання і транзит газу від 2009 р. в Стокгольмському арбітражі і сторони не виявляють бажання завершити їх мировою угодою.

Антимонопольний комітет України општрафував «Газпром» за систематичне зловживання монопольним становищем на українському ринку. 5 грудня 2016 р. Господарський суд м. Києва підтвердив обґрунтованість рішення АМКУ. Підписано угоду між «Укртрансгаз» та польським оператором ГТС Gaz-System S.A. щодо будівництва з'єднувального газопроводу, за допомогою якого Україна може отримати доступ до поставок скрапленого газу і збільшити пропускну здатність зі сторони Польщі на 5 млрд м³ у рік.

Результати

У 2016 р. енергетичні відносини з РФ продовжили скорочуватися. Причинами цього було небажання Кремля відмовитися від використання енергоресурсів як інструментів тиску, а також подальше скорочення споживання енергоресурсів на внутрішньому ринку України через зростання цін, стагнацію виробництва та перші результати заходів із енергозбереження.

Разом із прогресом у газовій та атомній сфері залишається проблемною ситуація у сферах електроенергії та вугілля, нафти і нафтопродуктів, нагальною є потреба у формуванні загальнодержавної стратегії розвитку енергетичного сектору із урахуванням безпекових, екологічних, економічних та соціальних чинників.

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ

В-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	4
Інституційна співпраця	3	3
Стратегічне бачення	4	3
Діяльність	3	4
Результати	2	4
Загальна оцінка	C+	B-

2016 рік для економічної складової дипломатичної діяльності країни був достатньо суперечливим. З одного боку, розпочалося функціонування зони вільної торгівлі з ЄС та в липні була підписана угода про створення Зони вільної торгівлі з Канадою, а з іншого боку, ВРУ так і не ратифікувала цю угоду. Крім того, КМУ протягом року так і не вирішив традиційний для України інституційний спір між МЕРТ та МЗС щодо провідної ролі у зовнішньоекономічній діяльності країни, а ВРУ не прийняла закон про створення експортно-кредитного агентства.

Політичний інтерес/залученість

Питання економічної дипломатії не є основними в програмах провідних політичних партій та тісно пов'язані із загальним економічним розвитком країни. У цьому контексті здебільшого ставиться акцент на декларуванні намірів усіляко сприяти проведенню політики, спрямованої на розширення експорту (насамперед експорту готової продукції, а не сировинних товарів) та імпортозаміщення, а також на підвищення активної ролі держави у світовій боротьбі за ресурси, інвестиції та ринки.

Такі пункти є цілком логічними з погляду захоочення електорату, проте вони не враховують зобов'язання країни перед Світовою організацією торгівлі та іншими міжнародними економічними організаціями, членами яких є Україна, що робить такі пункти доволі популістичними, тим паче, що вони не спираються на реальні експортні спроможності України. Насамперед у частині пунктів програм цих партій стосовно виконання обов'язків, покладених на Україну Угодою про асоціацію з ЄС.

Інституційна співпраця

Призначення у квітні 2016 р. нового складу КМУ привело до поновлення в складі Уряду посади віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України та перегляду в серпні 2016 р. положень про склади спільних міждержавних комісій, відповідно до яких були призначені голови української частини цих комісій.

30 березня 2016 р. було затверджене нове положення про Міністерство закордонних справ України, яке, щоправда, у частині завдань економічної дипломатії здебільшого повторювало попереднє положення, прийняте у 2011 р., відповідно до якого саме на МЗС покладено завдання брати участь у забезпеченні в межах повноважень реалізації державної зовнішньоекономічної політики, що залишило дублювання аналогічних функцій з МЕРТ.

Стратегічне бачення

За відсутності Національної зовнішньоекономічної стратегії та Національної експортної стратегії стратегічні пріоритети економічної дипломатії не мають чіткого систематизованого характеру. Певне окреслення стратегічного напрямку розвитку економічної дипломатії надано в Стратегії розвитку «Україна-2020» та в Планах заходів КМУ, затверджених на підставі цієї стратегії. Зазначимо, що, на відміну від Плану заходів з виконання Програми діяльності КМУ на 2015 р., яка містила достатньо чіткі орієнтири для економічної дипломатії на найближчі періоди (наприклад, стосовно укладання низки угод про вільну торгівлю з ура-

хуванням національних інтересів України), Програма дій уряду на 2016 р. більше зосереджувалася на питаннях захисту інтересів вітчизняних експортерів. Водночас у зазначених пунктах дається доволі структуроване бачення завдань економічної дипломатії саме у напрямі просування вітчизняної продукції.

Іншим документом, що окреслив стратегічне бачення розвитку економічної дипломатії, стало щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України 2016 р. В Аналітичній доповіді до нього наголошено на необхідності пришвидшення роботи з підписання угод про ЗВТ з Туреччиною та максимального швидкому вступі в силу угоди про ЗВТ з Канадою.

Діяльність

Попри відвертий шантаж з боку РФ жодних перенесень початку дії ЗВТ з ЄС не було. Як відповідь на цей крок РФ поширила на Україну заборону на ввезення на її територію окремих (переважно продовольчих) товарів та заборону на транспортування цих товарів своєю територією з 1 січня 2016 р. Такі дії стали свідченням посилення економічної складової гібридної війни РФ проти України.

Враховуючи, що такий крок РФ, вочевидь, порушував правила СОТ та зобов'язання, взяті РФ після приєднання до цієї організації, Україна звернулася зі скаргою на дії РФ до Комітету з вирішення суперечок СОТ, за результатами якого було розпочато розгляд цього питання, яке отримало назву DS512.

Загалом 2016 р. позначився доволі активною діяльністю Торгового представника України Н. Микольської, яка постійно коментувала в інформаційному просторі як питання втрат через запроваджені РФ обмеження, так і сигнали з ЄС щодо порушення Україною умов Угоди про асоціацію.

Окрім торгівлі, значна частка діяльності керівництва України у 2016 р. була присвячена питанню залучення інвестицій. У серпні Президент України створив Національну інвестиційну раду, проте до кінця року її склад так і не був сформований. Крім того, у жовтні КМУ створив Офіс сприяння інвестиціям.

Результати

Щодо результатів економічного складника вітчизняної дипломатичної діяльності, 2016 р. ознаменувався початком дії зони вільної торгівлі з ЄС. Попри незначний період із початку функціонування ЗВТ Україні вдалося досягти перегляду положень цієї угоди в частині збільшення квот на безмитне ввезення окремих сільськогосподарських товарів, що за різними оцінками сприятиме зростанню експорту з України до ЄС на майже 200 млн дол. США.

У частині діяльності із розширення присутності вітчизняних виробників на ринках інших країн шляхом укладання угод про зони вільної торгівлі 2016 р. був доволі суперечливим. З одного боку, у липні 2016 р. Україна підписала угоду про створення зони вільної торгівлі з Канадою, законопроект про ратифікацію якої було внесено Президентом України до Верховної Ради України наприкінці 2016 р. як невідкладний, а з іншого боку, попри те, що з початку року лунали заяви про підписання відповідних угод із Туреччиною та Ізраїлем, інших угод укладено не було. Крім того, протягом поточного року не було створено інституційної основи для сприяння експорту з України, а структури зі сприяння інвестиціям в Україну залишились на папері.

РЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ

	Загальна оцінка
АТР	C-
Близький Схід	C
Західні Балкани	C
Країни Балтії	B-
Північна Європа	C
Латинська Америка	D+
Південна Азія	C-
Субсахарська Африка	C-
Центральна Азія	D+
Чорноморський регіон	C-

АЗІЙСЬКО- ТИХООКЕАНСЬКИЙ РЕГІОН

C-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3	3
Інституційна співпраця	3,5	3
Стратегічне бачення	2	2
Діяльність	4	2
Результати	4	3
Загальна оцінка	C+	C-

Динамічний економічний розвиток Азійсько-Тихоокеанського регіону, наявність великих ринків для української продукції продовжує залишатися поза значною увагою української зовнішньої політики. Україна не спромоглася напрацювати комплексну стратегію розвитку відносин із АТР попри те, що її необхідність промовлялася на різних урядових рівнях. Підписані у 2016 р. угоди є поодинокими і переважно є деклараціями про наміри. Незважаючи на низку візитів вищого рівня до країн регіону, 2016 р. не відзначився позитивною динамікою у відносинах.

Політичний інтерес/залученість

Низька активність українського політикуму в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, характерна для попереднього року, була збережена й у 2016 р. Найбільше згадок на політичному рівні отримала Японія, яка перетворилася на ключового партнера України в регіоні. Також помітним із політичної позиції у 2016 р. став діалог із Малайзією, де центральним елементом слугувала співпраця у розслідуванні катастрофи малайзійського літака рейсу МН-17 на Донеччині. Однак, враховуючи кількість і значення країн у регіоні, цей політичний інтерес був недостатнім.

Інституційна співпраця

У 2016 р. виконавча гілка влади не продемонструвала активної взаємодії міністерств та відомств у реалізації регіональної політики щодо АТР. Певні успіхи можна віднести на рахунок МЗС та Державної фітосанітарної служби України, завдяки яким було швидко отримано дозвільні документи для експорту української сільськогосподарської продукції до Індонезії (цьому сприяло й ухвалення в Індонезії нового законодавства у цій сфері). На виконання досягнутої у 2015 р. домовленості між Президентом України П. Порошенко та Прем'єр-міністром В'єтнаму Нгуєн Тан Зунгом МЕРТ України організувало засідання Української частини Українсько-В'єтнамської Міжурядової комісії. Водночас наявність великого обсягу роботи щодо органів виконавчої влади на Азійсько-Тихоокеанському напрямі актуалізує запровадження координаційних структур регіональної діяльності в рамках КМУ.

Стратегічне бачення

Основні стратегічні документи України майже не згадують АТР — за винятком Военної доктрини, де цей регіон визначено як важливий у контексті міжнародної безпеки у світі. Опосередковано стратегічні завдання для української політики в регіоні визначає затверджений цього року Указом Президента України Стратегічний оборонний бюлетень України: масштабні завдання реформування воєнного сектору безпеки держави потребують всебічної допомоги НАТО, що за сучасного стану взаємодії в Альянсі дає змогу залучати й партнерів НАТО, включно з партнерами в АТР. Як зазначила Віце-прем'єр-міністр із питань європейської та євроатлантичної інтеграції І. Климпуш-Цинцадзе під час Наради керівників закордонних дипломатичних установ України, «залучення допомоги країн-членів НАТО та особливо таких партнерів Альянсу, як Швеція, Фінляндія, Австралія та Японія (що виявляють зацікавленість у наданні через НАТО практичної підтримки Україні), — це завдання номер один української дипломатії».

Про стратегічну важливість інтегративного підходу до співробітництва України з АТР говориться в Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році», де, зокрема, зазначається про важливість «співпраці

з регіональними і трансрегіональними об'єднаннями», необхідність якомога швидшого виходу на ринки АСЕАН та долучення до інвестиційних проєктів об'єднання. Нагальним завданням української політики в регіоні розглядається призначення постійного представника при Секретаріаті АСЕАН, а також участь України у трансрегіональному форумі «Європа — Азія».

Діяльність

Президентом України було здійснено державний візит до Індонезії (5–7 серпня) та офіційні візити до Японії (5–7 квітня) й Малайзії (3–5 серпня). Візити були покликані вирішити кілька завдань: спробувати розширити підтримку Києва у протистоянні з Москвою, збільшити обсяг інвестицій в українську економіку та забезпечити українським виробникам вихід на регіональні ринки, перш за все, на ринки продовольчих товарів. Ці самі питання обговорювалися й впродовж зустрічей П. Порошенка з лідерами Японії, Нової Зеландії та Малайзії під час проведення Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку у вересні 2016 р.

Міністр закордонних справ України П. Клімкін двічі зустрічався зі своїм малайзійським колегою А. Аманом. Центральним питанням обговорень стало розслідування катастрофи літака МН-17. У січні 2016 р. набрала чинності Угода між Україною і Малайзією про продовження терміну перебування малайзійського персоналу в Україні в інтересах розслідування катастрофи. Україна заручилася підтримкою Японії, Австралії та Республіки Корея щодо неправомірності обмеження Російською Федерацією транзиту, оголошеного на Генеральній Раді СОТ 24 лютого і 27 липня, що є важливою допомогою у процедурі оскарження дій РФ, які, за оцінкою нашого Уряду, вже призвели до прямих втрат у розмірі 0,4 млрд доларів США.

Результати

Україні вдалось забезпечити певні зрушення у відносинах із низкою регіональних держав. Із країнами регіону було підписано низку угод (із Малайзією — про взаємну правову допомогу в кримінальних справах, про видачу правопорушників та про уникнення подвійного оподаткування, 4 серпня 2016 р.). Одним із найбільш помітних результатів політики України в АТР є суттєве посилення позицій держави на регіональних ринках аграрної продукції. У 2016 р. Україна увійшла до четвірки найбільших постачальників продовольчої пшениці до Індонезії (1,2 млн т). Ведуться переговори про повернення українських виробників молочної продукції на ринок Японії (на початок поставок очікують восени 2017 р.); українські компанії розпочали постачання молочної продукції до КНР (позитивне рішення про доступ українських виробників на китайський ринок було ухвалено у вересні 2015 р.). Індонезія скасувала візи для українських громадян для короткотермінових візитів, а Україна розпочала консультації з Індонезією щодо зони вільної торгівлі між державами.

БЛИЗЬКИЙ СХІД

С

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	2	3
Інституційна співпраця	3	3
Стратегічне бачення	1	2
Діяльність	4	4
Результати	4	3
Загальна оцінка	C-	C

Політика України щодо Близького Сходу у 2016 р. демонструвала певну зацікавленість української сторони в більш широкій взаємодії з країнами регіону. Проте відсутність чіткої стратегії у цьому напрямі не дає змогу використати весь потенціал можливого співробітництва. Варто відзначити активізацію двосторонніх контактів із низкою країн регіону, а саме з Катаром, Кувейтом, ОАЕ, Йорданією. Найбільшу увагу української сторони привертала проблеми регіональної безпеки та їхній вплив на міжнародну систему загалом, що пояснюється непостійним членством України в Раді Безпеки ООН у 2016–2017 рр.

Політичний інтерес/залученість

Регіон Близького Сходу не зазначений пріоритетним напрямом зовнішньої політики України. Можна відзначити епізодичний несистемний характер зацікавленості цим напрямом. Інтерес щодо подій в регіоні та питань співробітництва прослідковується у виступах та заявах окремих політиків. Здебільшого регіон згадувався в широкому контексті проблем міжнародної безпеки. Так, Президент України П. Порошенко, Секретар РНБО О. Турчинов, голова МЗС П. Клімкін у своїх виступах висловлювали занепокоєність безпековою ситуацією на Близькому Сході та звертали увагу на глобальні загрози, що вона несе, особливо на проблему тероризму. Окрему увагу було приділено сирійській кризі у зв'язку з її значним загостренням у 2016 р. Зокрема, під час засідання високого рівня Ради Безпеки ООН Президент України засуджував агресивні дії режиму Б. Асада та РФ у Сирії та закликав виконувати умови Женевського комюніке та Резолюції РБ ООН № 2254 щодо врегулювання ситуації. Також керівництво країни неодноразово підкреслювало взаємозв'язок проблем безпеки України та Сирії, здебільшого в контексті агресивної політики Росії.

Періодично в загальних формулюваннях була проявлена зацікавленість у розвитку регіонального та двостороннього співробітництва. Так, Прем'єр-міністр України В. Гройсман під час зустрічі з послами арабських країн у червні 2016 р. позначив цей напрям як особливо перспективний для співробітництва. Необхідність більш глибокого опрацювання зовнішньої політики на Близькому Сході підкреслювали деякі народні депутати, зокрема Р. Чубаров. Питання поглиблення співробітництва з деякими країнами регіону, а саме з Катаром, Кувейтом, ОАЕ, Єгиптом, Ліваном були на порядку денному Комітету в закордонних справах Верховної Ради України.

Близький Схід згадується в Аналітичній доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради 2016 року. Значну увагу тут приділено саме проблемам регіональної безпеки. Щодо переліку стратегічних партнерів України, близькосхідних країн тут немає, однак чітко зазначена необхідність роботи в нових напрямках, серед яких Близький Схід один із найважливіших. Серед найбільш цікавих для співробітництва країн виокремлено Єгипет, Саудівську Аравію, ОАЕ, Альжир, Туніс, Марокко.

Інституційна співпраця

Рівень координації діяльності між інститутами української влади на близькосхідному напрямі не можна оцінити як високий переважно через відсутність чіткої стратегії. Проте варто зазначити високий рівень взаємодії між Адміністрацією президента та МЗС щодо визначення конкретних завдань цього напрямку та їхньої реалізації. До діяльності стосовно регіону долучалися й інші державні інститути: зокрема, у 2016 р. за рішенням Комітету в закордонних справах та

після затвердження голосуванням ВРУ створила депутатські групи з міжпарламентських зв'язків із Єгиптом, Кувейтом, ОАЕ, хоча даних про їхню результативність немає.

Стратегічне бачення

У більшості стратегічних документів, що визначають зовнішню політику України, немає згадок про Близький Схід, що доводить відсутність стратегічного виміру у відносинах. Декларативна згадка про Близький Схід є в законі «Про основи внутрішньої та зовнішньої політики», де зацікавленість України в розвитку співробітництва з регіоном, а саме з країнами ОПЕК, зазначена лише в економічній площині. У загальному контексті проблем безпеки Близький Схід згадується у Военній доктрині, де говориться про дестабілізувальну роль тамтешніх конфліктів.

Діяльність

Діяльність України на близькосхідному напрямі може розглядатися на декількох рівнях. По-перше, цього року зовнішня політика нашої держави частково визначається її членством у Раді Безпеки ООН, у межах якої Україна брала участь в обговоренні та пошуках шляхів вирішення конфліктів у Сирії, Лівії, Іраку, Ємені.

По-друге, відбувалась діяльність у практичному вимірі відносин, а саме на рівні візитів та зустрічей офіційних осіб, спрямованих на налагодження відносин у ключових сферах співробітництва (торгівля, енергетика, інвестиції, інфраструктура, культура). Так, 26 червня 2016 р. Прем'єр-міністр В. Гройсман провів першу в історії зустріч із керівниками посольств арабських країн в Україні для обговорення порядку денного двостороннього співробітництва, за результатами якої було вирішено в 2017 р. провести українсько-арабський економічний форум. Під час Генеральної Асамблеї ООН Президент провів зустріч з еміром Катару, у процесі якої обговорювалися перспективи активізації торговельно-економічного співробітництва. У листопаді 2016 р. відбувся другий раунд політичних консультацій Кувейт — Україна, де обговорювались питання політичного та економічного співробітництва. Варто також відзначити активність народних депутатів, чії делегації відвідали, зокрема, Катар, Кувейт, ОАЕ та Саудівську Аравію.

Основна діяльність здійснювалась у рамках роботи МЗС та дипломатичних представництв України. Зовнішньополітичне відомство заявляло про позицію країни щодо найважливіших подій у регіоні (засудження терактів в Іраку, Сирії, Туреччині, Афганістані, Франції, жорсткі заяви щодо бомбардувань Сирії і т. ін.). На особливу увагу заслуговує діяльність посольств України в Кувейті, Катарі, Єгипті, Йорданії, очільники яких проводили регулярні зустрічі з політиками, чиновниками та представниками бізнесу цих країн, готуючи базу для більш високого рівня співробітництва.

Результати

Певних результатів було досягнуто як на регіональному, так і на двосторонньому рівнях. Серед практичних кроків співробітництва потрібно відзначити рішення Кабінету Міністрів щодо лібералізації візових вимог для громадян Катару, Меморандум про співробітництво в розвитку портової галузі з ОАЕ, угоду між ДП «Антонов» та Taqnia Aeronautics (Саудівська Аравія) щодо координації в організації літакобудування. На засіданні групи зі зв'язків з Катаром та Кувейтом було вирішено провести в лютому 2017 р. економічний форум «Україна–РСАД-ПЗ». Такі події вказують на позитивні тенденції в розвитку взаємодії з країнами Близького Сходу, що відповідає завданню з диверсифікації напрямів міжнародної діяльності України.

Особливої уваги заслуговують успіхи у сфері культурної дипломатії. В ОАЕ було відкрито українську суботню школу, а в Йорданії — «Українську хату». Найбільшим успіхом у цій сфері стало підписання Меморандуму про співробітництво між Міністерством інформаційної політики України та Арабським культурним центром в Україні, унаслідок чого Україна розпочала трансляцію UA TV у країнах регіону.

Стосовно торговельно-економічних відносин, за даними Державної служби статистики України, за 9 місяців 2016 р. обсяг торгівлі між Україною та країнами Близького Сходу (без урахування Ізраїлю, Туреччини, Ірану) склав 3,8 млрд дол. США, із якого експорт склав 3,6 млрд дол. США (13,9 % від загального експорту), а імпорт — 263,6 млн дол. США (1 % від загального імпорту). Це свідчить про значне позитивне сальдо зовнішньоторговельної діяльності на близькосхідному напрямі (3,3 млрд дол. США). Важливо відзначити збільшення обсягу торгівлі з Йорданією, Ліваном, Катаром, Кувейтом, Оманом, Бахрейном та Марокко порівняно з тим самим періодом 2015 р., але ці показники все ще значно не досягають докризових.

ЗАХІДНІ БАЛКАНИ

С

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	2
Інституційна співпраця	н/д	3
Стратегічне бачення	н/д	2
Діяльність	н/д	4
Результати	н/д	4
Загальна оцінка	н/д	С

У 2016 р. увага України до регіону Західних Балкан дещо зросла, про що свідчать візити високого рівня, активізація економічного співробітництва з окремими країнами та посилення відстоювання національних інтересів України в регіоні. Визначальними для політики щодо регіону були такі фактори: членство трьох із семи країн регіону в НАТО та двох — в ЄС; ставлення країн регіону до політики РФ; присутність українського контингенту в складі сил КФОР у Косово; пошук нових можливостей економічної та енергетичної співпраці. Брак комплексного підходу України до Західних Балкан компенсувався тенденцією вибудовування відносин у розрізі європейської інтеграції та міжнародної підтримки України з протидії російській агресії.

Політичний інтерес/залученість

Український політичний інтерес до регіону Західних Балкан як важливого плацдарму боротьби проти експансії РФ не був консолідованим, не виражався у чіткій позиції і не спирався на належний економічний фундамент. Регіон згадувався в політичних деклараціях лише опосередковано. Відсутній у Щорічному Посланні Президента до Верховної Ради 2016 р., він згадується в Аналітичній доповіді до нього, але лише як напрям російської експансії. Політичні заяви містять згадки про регіон у контексті досвіду європейської інтеграції та врегулювання конфліктів, посилення економічної співпраці та захисту інтересів України на міжнародному рівні. На парламентському рівні також відсутній цілісний інтерес до Західних Балкан, а увага приділяється окремим країнам та їхній підтримці у протистоянні російській агресії насамперед під час голосувань у міжнародних організаціях та їхніх парламентських асамблеях.

Інституційна співпраця

Західні Балкани не повністю охоплені дипломатичними представництвами України. Із семи країн регіону повноцінні посольства діють у чотирьох (решта за сумісництвом). Відповідно й рівень співпраці України вищий із тими державами, де є дипустанови, які координують інституційну співпрацю. Нерівномірно розвивається міжпарламентська співпраця. У Верховній Раді України створені групи дружби з Албанією, Сербією, Словенією, Хорватією і Чорногорією. Із Македонією група дружби зафіксована, але не сформована, а з Боснією і Герцеговиною (БіГ) такої групи немає взагалі. Відповідним є й ставлення українських державних органів до розвитку відносин із регіоном, але це швидше пов'язано з обмеженим баченням політики щодо Західних Балкан, ніж з узгодженою позицією. Так, регіон не згадується ні в Програмі уряду А. Яценюка, ні в Програмі уряду В. Гройсмана. Спільні ініціативи є фрагментарними й стосуються переважно економічної сфери (проведення бізнес-форумів) та участі в міжнародних заходах у регіоні на зразок засідань парламентських асамблей.

Стратегічне бачення

Західні Балкани не входять до стратегічних пріоритетів України. Опосередковано можна виокремити миротворчу діяльність України в регіоні, зокрема участь українського контингенту в складі сил КФОР у Косово, що визначено Стратегією національної безпеки як «участь в операціях НАТО з підтримання миру і безпеки». До елементів стратегічного бачення Україною Західних Балкан, які не зафіксовані в стратегічних документах, можна зарахувати: зацікавленість України в розвитку конструктивних відносин із регіоном у сегменті захисту своїх національних інтересів на європейському й світовому рівнях; невизнання незалежності Косово в обмін на підтримку Сербією територіальної цілісності України; отримання допомоги від більш розвинених країн регіону

(Словенія, Хорватія); подальший розвиток економічної співпраці. Брак стратегічного бачення спричинив ситуативний підхід та відсутність вагомих досягнень щодо Західних Балкан.

Діяльність

Зовнішньополітична діяльність України щодо Західних Балкан у 2016 р. була кращою, ніж у попередні роки, але диференціювалася через призму їхнього міжнародного значення. Найбільша увага приділялась країнам-членам ЄС і НАТО, що позначилось візитами Президента України П. Порошенка до Словенії 8 листопада та Прем'єр-міністра Хорватії А. Пленковича у Київ 20–21 листопада. Вони підтвердили зацікавленість України в регіоні з точки зору міжнародної підтримки України, європейської інтеграції та економічного співробітництва. Візит Віце-прем'єр-міністра України І. Климпуш-Цинцадзе до Сербії 28–29 липня відбувався в контексті відвідування українських миротворців у Косово. Інші візити українських делегацій та посадовців різного рівня в регіон мали міжнародний характер, як то участь у 62-й весняній сесії ПА НАТО в Албанії, міжнародних навчаннях «РЕГЕКС-2016» у БіГ, осінній сесії ПА ОБСЄ в Македонії і 8-му Нафтовому форумі Енергетичного Співтовариства в Сербії. На двосторонньому рівні можна відзначити співпрацю зі Словенією з гуманітарного розмінування та з Хорватією з ліквідації наслідків конфлікту.

Результати

У відносинах України з регіоном Західних Балкан у 2016 р. найбільших результатів було досягнуто із Словенією і Хорватією. Усього було підписано десять міждержавних документів, серед яких Спільна декларація президентів України і Словенії та українсько-хорватська угода про співробітництво у сфері запобігання катастрофам. Серед досягнутих результатів найбільш значимими є міжнародна підтримка України більшістю країн регіону, отримання допомоги Словенії та Хорватії в організації гуманітарного розмінування, реабілітації українських військових і дітей, підготовці українських психологів. У Хорватії була створена Робоча група підтримки України. Проведення бізнес-форумів із Македонією, Хорватією, Сербією і Словенією сприяло зростанню товарообігу України з країнами регіону в середньому на 15 %. Не вдалося активізувати роботу над угодою про ЗВТ між Україною і Сербією, що могло б покращити й міждержавні відносини загалом. Не всі країни регіону надали Україні очікувану підтримку в протидії російській агресії. Наприклад, у межах ГА ООН запропоновану Україною резолюцію щодо Криму не підтримали Сербія (проти) та БіГ (утрималась). Це свідчить про недостатність політичних та інформаційних заходів та необхідність активізації економічного чинника.

КРАЇНИ БАЛТІЇ

В-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3	4
Інституційна співпраця	4	3
Стратегічне бачення	3	3
Діяльність	5	4
Результати	5	4
Загальна оцінка	В	В-

У 2016 р. Україна посилила співпрацю з країнами Балтії. Інтенсифікувалися відносини з кожною із трьох країн, відновилися деякі інститути, робота яких була перервана. Важливими напрямками співпраці залишилися підтримка територіальної цілісності України й засудження анексії Криму на міжнародному рівні. Усе-таки досвід країн Балтії потребує більшої уваги українського уряду, насамперед для вивчення досвіду впровадження євроінтеграційних реформ. Найдинамічнішою серед трьох країн є співпраця з Литвою. Вона випереджає Естонію та Латвію як у напрямках та обсягах діяльності, так і в зовнішній торгівлі з Україною.

Політичний інтерес/залученість

Спостерігається посилення політичного інтересу України до співпраці з країнами Балтії та з регіональними утвореннями, до яких вони входять на додачу до ЄС. (зокрема, Прем'єр-міністр України В. Гройсман на зустрічі з лідерами країн NB8 — Північноєвропейської та Балтійської вісімки — вітав поглиблення взаємодії у такому форматі). Досвід країн Балтії сприймають як приклад для України. Зросла кількість міжвідомчих зустрічей порівняно з минулими роками. Представники країн Балтії консультують окремі міністерства та відомства, відбуваються почергові візити, участь у міжнародних тематичних конференціях. Наявний запит України та зацікавленість країн Балтії щодо підтримки питання вислової лібералізації та безпекової політики. Своєю чергою, балтійські країни наголошують на важливості боротьби з корупцією та реформі судів.

Інституційна співпраця

Співпраця між Україною та балтійськими державами переважно міжгалузева. Наприклад, План дій Уряду на 2016 рік містить згадування Латвії як однієї з країн, чий досвід треба переймати для налагодження роботи лісгосподарських підприємств в Україні. Подібним чином Віце-прем'єр з питань європейської і євроатлантичної інтеграції І. Климуш-Цинцадзе проводила зустріч із міністрами закордонних справ країн Балтії щодо сприяння ратифікації голландським парламентом Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС. З іншого боку, прикладом міжінституційної координації може бути вересневий візит Віце-канцлера Міністерства закордонних справ Естонії, під час якого співпрацю з Естонією обговорили Заступник Міністра закордонних справ України, Голова Комітету у закордонних справах Верховної Ради та Голова відділу Адміністрації Президента; аналогічно — візит української делегації у складі народних депутатів — членів депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Естонською Республікою до Таллінна (зустрічі в парламенті, Міністерстві фінансів, Центрі Східного Партнерства, ТПП тощо).

Стратегічне бачення

Згадки як про регіон, так і країни Балтії майже повністю відсутні в текстах основних стратегічних документів. Усе-таки з огляду на те, що ці три країни мають узгоджені між собою позиції щодо України, які повністю відповідають запиту України до міжнародної та внутрішньої політики (зокрема, європейської інтеграції, територіальної цілісності України та деокупації Криму, звільнення заручників та українських громадян, яких незаконно утримують в Росії, проведення реформ), варто зважати на стратегічний характер партнерства. Відбувається координація дій України й країн Балтії щодо тиску на країни ЄС щодо санкцій проти Росії — як мотив зупинити агресію на сході України та не допустити її в Балтії. Відбулося обговорення плану заходів військового співробітництва. З усіх трьох

країн найтісніші та найкраще сплановані відносини з Литовською Республікою, хоча з кожною з трьох балтійських держав розгортається системна співпраця на різних рівнях (міністерства, парламенти, президенти, недержавна співпраця).

Діяльність

2016 р. позначився низкою важливих багатосторонніх зустрічей. Зокрема, варто відзначити лютневий та жовтневий спільні робочі візити Голів парламентів Північної Європи та Балтії до України. Найбільше двосторонніх договорів підписано між Україною та Литвою. Вони мають найбільш стратегічний та всеохопний характер.

Кількість зустрічей і домовленостей збільшилася для кожної з країн у 2016 р. Радники з країн Балтії допомагають українському урядові проводити реформи (юстиція, економічна, аграрна, земельна, культурна сфери). Представники цих країн періодично беруть участь у засіданнях парламентських комітетів та міжвідомчих зустрічах Комітету у закордонних справах (Г. Гопко, Б. Тарасюк), Комітету з питань інформатизації та зв'язку, депутатської групи Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Естонською Республікою (Б. Береза) та ін.

У середині грудня роботу відновила Українсько-латвійська міжурядова комісія з економічної, промислової та науково-технічної співпраці, підписано протокол з економічної, промислової та науково-технічної співпраці, щодо співробітництва в окремих галузях. Виконується низка двосторонніх угод України з Естонією. Із Литвою в середині грудня підписано три нових документи на доповнення до Дорожньої карти розвитку стратегічного партнерства на 2017–2018 рр.

Інструктори з країн Балтії надають допомогу в підготовці українських військових, відбувається обмін досвідом та реабілітація поранених. Завдяки співпраці з країнами Балтії посилилася участь України в ініціативах НАТО, навчання спеціалістів зі сфери державних комунікацій, поширення українського телерадіомовлення на тимчасово окуповані території та іномовлення України.

Результати

У 2016 р. призначено нових послів Естонії та Латвії в Україні. Країни Балтії є адвокатами України в ЄС та НАТО. Українські військові проходять реабілітацію в країнах Балтії. Створено сприятливі умови для навчання українських студентів у країнах Балтії. Відбулися культурні обміни, однак переважно з ініціативи країн Балтії. Посилюються зовнішньоторговельні відносини між Україною та країнами Балтії у перші 9 місяців 2016 р. порівняно з аналогічним періодом 2015 р. Зокрема, зріс експорт до Естонії (67 012,1 тис. дол. США або на 145,2 %) та Литви (181 453,5 тис. дол. США або на 104,6 %), імпорт із Латвії (79 955,9 тис. дол. США або на 130,9 %).

ПІВНІЧНА ЄВРОПА

С

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	3
Інституційна співпраця	н/д	2
Стратегічне бачення	н/д	2
Діяльність	н/д	4
Результати	н/д	4
Загальна оцінка	н/д	С

У 2016 р. інтерес України до країн Північної Європи помітно активізувався. Цьому слугувала чітка та однакова позиція урядів цих країн щодо російської агресії та цілісності нашої держави, а також допомога та підтримка України з боку вищезазначених держав. Візити високого рівня, посилення співпраці в економічній, енергетичній та безпековій царинах є наслідками активізації інтересу України до цього регіону. Водночас досі є відсутніми стратегічне бачення та системний і збалансований підхід до країн Північної Європи з боку України.

Політичний інтерес/залученість

Згадки про країни Північної Європи протягом поточного року в політичних за-
явах траплялися рідко. У щорічному Посланні Президента до Верховної Ради у
2016 році немає апелювання до цього регіону, однак в Аналітичній записці до
нього під назвою «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році»
зазначається, що ризик можливої військової загрози з боку Росії актуалізувався
і для країн Північної Європи. Міжпарламентська кооперація здебільшого сто-
сується підтримки позиції України в міжнародних організаціях щодо питання
санкцій проти Російської Федерації та щодо російської агресії.

Інституційна співпраця

Дипломатичні представництва України представлені не в усіх країнах Північної
Європи. Зокрема, посол України у Фінляндській республіці є також за сумісни-
цтвом послом в Ісландії. На рівні парламенту функціонують депутатські групи
Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Королівством Швеція,
Королівством Норвегія, Королівством Данія та Фінляндською республікою. По-
дібна депутатська група зі зв'язків з парламентом Ісландії відсутня. Згадки про
країни цього регіону не містяться ні в Програмі уряду А. Яценюка, ні в Програмі
уряду В. Гройсмана.

Стратегічне бачення

Країни Північної Європи сьогодні не належать до стратегічних пріоритетів Укра-
їни. У таких стратегічних документах, як Закон України «Про засади внутрішньої
і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р., Указ Президента України «Стратегія
національної безпеки України» від 26 травня 2015 р., Указ Президента України
«Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015
р. “Про нову редакцію Воєнної доктрини України”», Указ Президента України
«Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» від 12 січня 2015 р. чи Енергетична
стратегія України на період до 2035 року, згадок про цей регіон немає. Співпраця
України з країнами Північної Європи протягом поточного року мала більш так-
тичне, ніж стратегічне забарвлення з різними фрагментарними підходами щодо
окремо взятих країн регіону.

Діяльність

Зовнішньополітична діяльність України щодо цього регіону протягом поточного року була більш продуктивною порівняно з попередніми роками. Так, Президент України П. Порошенко здійснив офіційні візити до Королівства Норвегія та Королівства Швеція. У Норвегії Президент провів зустріч із керівництвом національної енерготранспортної компанії STATNETT, найбільшої в Європі компанії з відновлювальної енергетики STATCRAFT, а також Норвезького директорату водних ресурсів та енергетики. У липні цього року, перебуваючи у Варшаві в рамках Саміту НАТО, Президент України П. Порошенко провів зустріч із Президентом цієї країни С. Ніїністо. А вже 6 жовтня відбувся перший офіційний візит Міністра оборони України С. Полторака до Королівства Швеція.

Результати

Найбільш результативною у 2016 р. була зовнішньополітична діяльність України з Королівством Норвегія, із яким було підписано декларацію про партнерство між двома державами. Крім того, між нашою державою та Королівством Норвегія було підписано низку двосторонніх документів щодо поглиблення співпраці, зокрема рамкову угоду про технічне і фінансове співробітництво між країнами у сфері залучення та використання міжнародної технічної допомоги між урядами обох країн. Предметною та ефективною була співпраця і з Королівством Данії. Зокрема, 19 квітня між державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів та Данською адміністрацією харчових продуктів підписано ветеринарний сертифікат на експорт яловичини з Данії. У поточному році було організовано Українсько-данський бізнес-форум, за результатами якого з данськими інвестиційними фондами та компаніями підписано чотири угоди.

ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА

D+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	2	2
Інституційна співпраця	3	3
Стратегічне бачення	1	1
Діяльність	2	3
Результати	2	3
Загальна оцінка	D	D+

Незважаючи на активізацію двосторонньої співпраці з країнами регіону у 2016 р., людський та ресурсний потенціал Латинської Америки залишався недооціненим із боку розробників зовнішньополітичної стратегії України в Західній півкулі. Це позначилося як на подальшому падінні показників українського експорту, так і на черговій втраті міжнародної підтримки України в питанні протидії агресії РФ з боку владних еліт, зокрема, Аргентини, Бразилії, Куби, Мексики й Перу, що засвідчили результати голосування в комітеті ГА ООН за запропоновану Україною резолюцію щодо гуманітарної ситуації в Криму.

Політичний інтерес/залученість

У 2016 р. латиноамериканський вектор не розглядався як окремих напрям зовнішньої політики України. Інтерес до цього регіону й надалі визначався передусім економічними пріоритетами, необхідністю відновлення експортного потенціалу України, пошуку нових та розширення вже наявних ринків для збуту продукції, а також потребою активізувати діалог із українською діаспорою в різних частинах світу. Це було закріплено в Програмі діяльності КМ, затвердженій ВРУ 14 квітня 2016 р., Плані пріоритетних дій на 2016 рік, затвердженому КМУ 27 травня 2016 р., Концепції популяризації України в світі та просування інтересів України в світовому інформаційному просторі. В Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України ні латиноамериканський регіон загалом, ні окремі країни взагалі не згадуються як перспективні партнери України, однак звернено увагу на становлення торгової організації Транстихоокеанського партнерства (серед учасників — Чилі, Перу, Мексика) як потенційно привабливої. Однак під час бесід із новопризначеними послами Аргентини та Бразилії в Україні на церемонії вручення ними вірчих грамот та з Президентом Аргентини «на полях» 71-ї сесії ГА ООН глава держави наголосив на важливості відновлення регулярного політичного діалогу та ділових контактів між нашими країнами.

Інституційна співпраця

Наявний рівень співпраці між Президентом України, КМУ та ВРУ досі перешкоджає виробленню та реалізації ефективної зовнішньої політики в латиноамериканському регіоні. Зокрема, не вирішене кадрове питання щодо призначення посла у дипмісію на Кубі. Через низький кредитний рейтинг України НБУ не підтримав ідею створення Експортно-кредитного агентства, що привело до невиконання урядової програми з просування української продукції на зовнішні ринки. Недооцінкою наявного ресурсу є ситуація, за якої Україна має посольство в Перу, але серед депутатського корпусу все ще нема усвідомлення необхідності створення у ВРУ групи з міжпарламентських зв'язків.

Стратегічне бачення

В офіційних документах, які визначають зовнішньополітичну стратегію України в короткотерміновій перспективі, регіон Латинської Америки не згадується серед потенційних об'єктів уваги. Водночас реалізація окремих програм, окреслених у Концепції розвитку сектора безпеки й оборони України, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», може відбуватися зокрема й за рахунок активного використання його потенціалу.

Діяльність

Упродовж 2016 р. помітна активізація міжурядової та міжпарламентської співпраці з окремими країнами регіону, зокрема відбулись візити представників АП, КМУ, МЕРТ та Мін'юсту до Мексики, Міністерства сільського господарства, аграрної політики та продовольства — до Бразилії, Міністра юстиції — до Аргентини, депутатів ВРУ, урядовців та бізнесменів — до Бразилії. Водночас у структурі МЕРТ у 2016 р. не проводились засідання жодної із 6 наявних спільних Міжурядових комісій із питань торговельно-економічного співробітництва (українсько-аргентинської, українсько-бразильської, українсько-парагвайської, українсько-перуанської, українсько-мексиканської та українсько-чилійської) без оприлюднення причин, а ТППУ не організувала колективні стенди українських підприємців на міжнародних виставках, які проходили в латиноамериканському регіоні. Із метою захисту інтересів вітчизняних товаровиробників МЕРТ брало участь у трьох переглядах антидемпінгових заходів, що проводились Мексикою стосовно імпорту українського прокату.

У березні 2016 р. у ВРУ було створено депутатську групу з міжпарламентських зв'язків із Мексикою у складі 9 осіб, однак звіти про діяльність дійових груп із зв'язків з країнами Латинської Америки (Аргентини, Бразилії, Куби, Мексики, Чилі) на засіданнях КСЗ ВРУ не оприлюднювалися.

Результати

Питання щодо двосторонньої співпраці обговорювалися під час візитів високопосадовців із країн Латинської Америки до України, зокрема під час політичних консультацій між зовнішньополітичними відомствами України та Аргентини (14 листопада 2016 р.) та під час відвідин Міністром охорони здоров'я Мексики та офіційної делегації муніципального уряду м. Мехіко столиці України (21–23 серпня 2016 р.).

Упродовж 2016 р. керівники ЗДУ України в Латинській Америці мали зустрічі з Президентами Уругваю, Гватемали, Коста-Ріки, місцевими високопосадовцями та представниками бізнесових кіл, а також взяли участь у роботі міжнародних та регіональних форумів, використовуючи їх як майданчики для озвучення позицій щодо важливих проблем світової та регіональної безпеки та перспектив двосторонньої співпраці в різних сферах. У діяльності ЗДУ значна увага приділялась проведенню заходів у культурно-гуманітарній сфері та у сфері публічної дипломатії.

Серед помітних результатів співпраці з країнами регіону у 2016 р. можна назвати набуття статусу спостерігача в Тихоокеанському Альянсі (куди входять Мексика, Перу, Чилі, Колумбія, Коста-Ріка); відновлення роботи «груп дружби» з Україною в національних парламентах Аргентини, Бразилії та Мексики; ратифікація ВРУ угоди з Аргентиною про взаємну допомогу щодо розслідувань митних правопору-

шень; підписання угоди про співпрацю та обмін новинами між національними інформаційними агентствами Мексики та України, що сприятиме неупередженому поданню та оперативному поширенню інформації про нашу країну.

У торговельно-економічній сфері відзначається подальше загальне падіння показників українського експорту товарів до країн Центральної і Південної Америки та Карибського басейну за 8 місяців 2016 р. на 8 % щодо відповідних показників 2015 р. (у грошовому вимірі — на 14 млн 564 дол. США). На тлі стрімкого падіння показників українського експорту до наших традиційних регіональних партнерів — Аргентини, Бразилії, Куби та Перу — активізувалась співпраця у сфері торгівлі з Антигуа і Барбудой, Белізом, Венесуелою, Гаїті, Гондурасом, Гайаною, Домініканською Республікою, Колумбією, Каймановими о-ми, Коста-Рікою, Мексикою, Панамою, Парагваєм, Сент-Кітс і Невіс, Суринамом, Уругваєм та Чилі.

ПІВДЕННА АЗІЯ

C-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	2
Інституційна співпраця	н/д	2
Стратегічне бачення	н/д	3
Діяльність	н/д	4
Результати	н/д	3
Загальна оцінка	н/д	C-

Співпраця України з державами Південної Азії загалом зводиться до відносин із двома найбільшими країнами регіону — Індією і Пакистаном. Наші стосунки з обома державами традиційно називалися дружніми і партнерськими. Водночас в умовах російської агресії вони постали перед певними викликами. До уваги варто взяти той факт, що Індія і Пакистан протягом останнього року набули членства в ШОС, де будуть і надалі активно співпрацювати з РФ. Тому Україні не варто очікувати залучення цих держав як партнерів для протидії російській агресії, натомість треба зосередитися на активній інформаційній політиці і відтворенні іміджу України як надійного, прогнозованого партнера.

Політичний інтерес/залученість

Розбудова відносин з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону (АТР) є одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики України. Принаймні така теза міститься в усіх основних документах, які регулюють закордонну діяльність нашої держави. Питання ж співпраці з Республікою Індія та Ісламською Республікою Пакистан окремо не фігурують ані в заявах Президента і Голови уряду, ані у виступах лідерів провідних політичних партій. До того ж щодо Індії окремі представники політичної еліти і навіть експерти зайняли позицію «ображеної сторони» через індійську позицію, яку доволіно трактують як проросійську. Спостерігається повне нерозуміння стандартів поведінки Індії, яка насправді не є офіційно проросійською. Щодо Пакистану сподівань загалом більше, оскільки часто деякі експерти в Україні пакистансько-індійські асиметричні відносини розглядають як південно-азіатський аналог асиметричних українсько-російських відносин. Відповідно, від пакистанської сторони очікуємо більшого розуміння безпекових викликів та інформаційних загроз, хоча на офіційному рівні жодного засудження Пакистаном агресивних дій РФ не було.

Інституційна співпраця

Рівень координації діяльності між інститутами української влади в південно-азіатському напрямі можна оцінити як низький, оскільки загалом відсутня стратегія щодо цього напрямку зовнішньої політики України. Окремі ланки державного механізму працюють над вирішенням таких конкретних короткотермінових завдань, як організація візитів індійських високопосадовців до України (МЗС) або підготовка чергового українсько-індійського бізнес-форуму в Індії (Рада підприємців при Кабінеті Міністрів України). Вже анонсована підготовка візиту до України державного секретаря-міністра закордонних справ Індії (найнижчий рівень, з якого починається політичний діалог між країнами). Поки що роботу в цьому напрямі здійснює виключно МЗС України у тісній співпраці з посольством РІ в Україні. Відсутність координації дій між різними гілками влади чітко продемонстрував круглий стіл у ВР України 22 вересня 2016 р., присвячений перспективам розвитку українсько-індійських відносин: на ньому не були присутні ані члени міжпарламентської депутатської групи, ані заявлені очільники міністерств, присутня була лише Заступник Міністра економічного розвитку Н. Микульська.

Стратегічне бачення

Маємо відзначити недостатню увагу до регіону з боку представників влади України, відсутнім є визначення важливості розвитку відносин із цими державами в документах і програмних виступах наших політичних лідерів і посадових осіб. Натомість в основних стратегічних документах, що визначають зовнішню політику України, не йдеться про Південну Азію як окремий важливий напрям і не-

має згадок про Індію і Пакистан як стратегічних партнерів України. Щоправда, у зверненні Президента до ВРУ у вересні 2016 р. Південна Азія згадується, проте чомусь у контексті візиту П. Порошенка до Індонезії).

Діяльність

Контакти на двосторонньому рівні протягом 2016 р. залишалися вкрай спорадичними і абсолютно недостатніми, але останній рік подарував надію на значні зрушення. Пов'язане це насамперед з активізацією роботи як українських дипломатичних представництв, так і послів Індії і Пакистану в Україні. 29 червня 2016 р. пан Посол І. Поліха провів зустріч із Головою Постійного комітету у закордонних справах Парламенту Республіки Індія Ш. Тхаруром, відомим політиком, дипломатом і письменником. Йшлося про активізацію міжпарламентського напрямку взаємодії, українською стороною було порушене питання створення групи дружби Індія–Україна у вищому законодавчому органі Республіки Індія.

2016 р. став доволі знаковим для двосторонніх відносин України з ІП, зокрема, в активізації політичного діалогу між двома країнами. У рамках участі в Нараді зі взаємодії та заходів довіри в Азії 27 квітня 2016 р. у Пекіні Міністр закордонних справ України П. Клімкін провів зустріч із Радником із закордонних справ Прем'єр-міністра Пакистану С. Азізом. Сторонами обговорена як двостороння співпраця та її перспективи, так і взаємодія України та Пакистану в рамках міжнародних організацій. Двосторонні політичні консультації відбулися 6 червня 2016 р. в м. Києві на рівні Заступників Міністрів закордонних справ України С. Кислиці та Пакистану Р. Сідіккі, обговорено дорожню карту розвитку двосторонніх відносин. Важливим кроком на шляху відтворення діалогу зустріч у листопаді 2016 р. Міністра важкої промисловості і державних підприємств РІ А. Гіте з першим Віце-прем'єр-міністром і Міністром економічного розвитку і торгівлі України С. Кубівим.

У двосторонній торгівлі спостерігається повільне збільшення товарообороту, але показники поки що є дуже скромними. Співробітництво в галузі культури підтримується переважно індійською стороною. На жаль, українську культуру в Індії (і так само в Пакистані) знають набагато менше.

Результат

Серед позитивних зрушень минулого року варто відмітити створення спеціальних комісій у рамках робочої міждержавної групи: з питань торговельно-економічної співпраці, туризму, гірничодобувної і металургійної промисловості, постачання мінеральних добрив, фармацевтики, видобутку нафти й газу, авіації і космосу і комітету з питань освіти, тобто усіх перспективних напрямів двосторонньої співпраці. 2016 р. приніс нові контракти в галузі авіаційної промисловості і ВТС. 27 квітня 2016 р. індійська компанія Reliance Defence Engineering

Ltd підписала в Києві Меморандум про стратегічне партнерство з українським виробником ДП «Антонов», пасажирські і транспортні літаки Ан-148, Ан-158 и Ан-178 у травні 2016 р. виграли тендер корпорації Hindustan Aeronautics Limited і підписали контракт про наміри щодо спільної розробки і виробництва багатофункціонального транспортного літака. Також цього року було відправлено чергову партію комплектуючих деталей із Заводу імені Малишева в рамках чотирирічного контракту від 2013 р. для китайсько-пакистанських танків «Аль-Халід».

СУБСАХАРСЬКА АФРИКА

C-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	2	3
Інституційна співпраця	3	3
Стратегічне бачення	1	2
Діяльність	2	3
Результати	3	3
Загальна оцінка	D+	C-

Україна задекларувала значний інтерес до розвитку та поглиблення відносин із державами Субсахарської Африки. У середовищі вищого українського політичного керівництва наявний консенсус щодо зростання значущості регіону в зовнішній політиці України, особливо в аспекті реалізації наявних торговельно-економічних завдань. Водночас на стратегічному рівні відчувається брак довгострокової програми дій на африканському напрямі і, відповідно, гостра нестача політичних контактів високого рівня. Варто відзначити, що цікавість до Африки зростає в українських ділових колах, отже, це є позитивним сигналом для збільшення державної уваги щодо практичної реалізації заходів активізації всебічного діалогу офіційного Києва з африканськими партнерами в майбутньому.

Політичний інтерес/залученість

У програмах політичних партій, представлених у ВРУ, були відсутні новації, що стосувалися б проблем Субсахарської Африки. Партії не приділяють значної уваги розвитку відносин України з регіоном. На цьому тлі виключенням є БПП «Солідарність», зокрема, народні депутати Л. Козаченко, І. Фриз та Р. Чубаров, які акцентують увагу на потребі активізації партнерства. Найбільш системно український інтерес щодо Африки просуває Голова парламентського комітету у закордонних справах Г. Гопко.

Протягом 2016 р. Президент України П. Порошенко неодноразово заявляв, що Україна планує розширити взаємовигідну співпрацю з Африканським континентом. Вказуючи на наявний позитивний досвід співпраці між Україною та ПАР, Президент підкреслив важливість просування українського експорту на ринки Африки. В Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України в 2016 році» зазначено, що держави Африки є ринком для збуту вітчизняної продукції військового призначення. Основними покупцями продукції українського ВПК стали Ефіопія та Нігерія.

Інституційна співпраця

У 2016 р. всі без винятку вищі органи державної влади продемонстрували нарощування інституційної співпраці щодо держав Африки.

На рівні Верховної Ради України відбулася серія заходів, спрямованих на активізацію діалогу України з Африканським регіоном. Голова Комітету ВР у закордонних справах Г. Гопко відзначила важливість того, щоб українські товари з'являлися в магазинах Африки. Також має бути ухвалена цілісна економічна модель, а не фрагментарні закони. У спеціальних парламентських слуханнях щодо економізації зовнішньої політики, які проводив очолюваний Г. Гопко комітет та Комітет з питань промислової політики та підприємництва, також взяли участь представники МЗС, МЕРТ і МінАПК.

У листопаді 2016 р. відбувся парламентський «круглий стіл» на тему: «Розвиток торгово-економічної співпраці між Україною та Африкою» з участю голів комітетів ВРУ, Заступника Міністра Кабінету Міністрів, представників МЗС та Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки, ТППУ та українських й африканських бізнесменів. Під час проведення події зазначалося, що африканський регіон є одним із найбільш перспективних для України за потенціалом активізації торговельно-економічного співробітництва. Для цього потрібно створити, зокрема, експортно-кредитне агентство, яке надавало би підтримку українським експортерам.

Стратегічне бачення

Регіон не згадується прямо в стратегічних документах. Негативним моментом є відсутність прямих згадок держав Африки в Плані пріоритетних дій уряду на 2016 рік, що був розроблений Кабінетом Міністрів України на чолі з В. Гройсманом. Це збіглося із закінченням терміну дії Програми співробітництва України з країнами Африки на період 2013–2015 рр., і новий документ дотепер не ухвалений, тоді як попередній уряд А. Яценюка артикулював завдання розпочати переговори про створення ЗВТ між Україною та державами Західної Африки.

Діяльність

Ключовою проблемою відносин України з державами Субсахарської Африки лишається гострий дефіцит контактів на найвищому рівні. Останні подібні зустрічі відбувалися ще за часів президентства В. Ющенка. Міністр закордонних справ України П. Клімкін провів зустрічі з головами МЗС Нігерії (березень 2016 р.) та Сенегалу (листопад 2016 р.), окрім того, МЗС провело політичні консультації із зовнішньополітичними відомствами Нігерії (травень 2016 р.) та Кенії (грудень 2016 р.). Увага МЗС також приділялася таким державам, як ПАР, Кенія, Ефіопія, Судан, Екваторіальна Гвінея, та міжнародній організації ЕКОВАС.

У вересні 2016 р. делегація ДК «Укроборонпром» під час виставки Africa Aerospace and Defense в ПАР провела переговори з представниками Кенії, Танзанії, Анголи, Нігерії, Республіки Конго та Мозамбіку щодо постачання української зброї.

У листопаді 2016 р. відбувся парламентський «крутий стіл» на тему: «Розвиток торгово-економічної співпраці між Україною та Африкою». Із метою активізації торговельно-економічного співробітництва необхідним є створення експортно-кредитного агентства, яке надавало би підтримку українським експортерам.

Відносно миротворчої діяльності України в Субсахарській Африці варто виокремити участь українських миротворців в чотирьох місіях ООН: Місії ООН зі стабілізації у ДРК, Місії ООН в Південному Судані, Тимчасових силах ООН із забезпечення безпеки в Аб'єй, Місії ООН у Ліберії. 20 січня 2016 р. Рада Безпеки ООН прийняла Резолюцію 2260 (2016 р.) щодо Кот-д'Івуару, і в лютому 2016 р. із цієї держави було виведено український вертолітний загін.

Результати

Динаміка відносин України з державами Субсахарської Африки в політичній, економічній та культурно-гуманітарній сферах виявилася нерівномірною. Гострими проблемами розвитку торговельно-економічних відносин між сторонами є брак дієвої системи супроводження зовнішньоекономічних інтересів України в регіоні, а також значні ризики ведення бізнесу, незважаючи на те, що місцеві ринки є доволі ємними та вкрай привабливими через відсутність бар'єрів для входу. Водночас проблема морського піратства в територіальних водах держав Африки вже не несе таких ризиків, як у попередні роки. У 2016 р. був зафіксований єдиний випадок захоплення українських моряків, що стався біля узбережжя Беніну.

Солідарність держав Африки щодо конфліктів на території України стає меншою порівняно з 2014–2015 рр. Голосування в листопаді 2016 р. щодо українського проекту резолюції «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь (Україна)» показало наявність проблемних моментів у відносинах України з такими державами, як Судан, Зімбабве, Ангола, Бурунді, Коморські острови та ПАР. Ця ситуація спричинена проведенням активної дипломатії в регіоні з боку Росії.

Щодо практичної роботи МЗС, важливим кроком української дипломатії в Африці у 2016 р. стало набуття Україною статусу держави-спостерігача при Африканському Союзі.

За даними Державної служби статистики, за 9 місяців 2016 р. експорт до країн Африканського континенту, крім країн Союзу арабського Магрибу, склав 7,8 % від загального обсягу українського експорту, тобто на 7 % більше, ніж минулого року. Водночас частка власне держав Субсахарської Африки у структурі українського експорту складає 1,7 % (440,5 млн доларів США), тоді як усі без винятку держави Африки формують 10,1 % (понад 2,5 млрд доларів США). Основними імпортерами української продукції з-поміж держав Субсахарської Африки стали: Ефіопія (18 %), Нігерія (17,4 %), ПАР (7,7 %), Кенія (6 %), Судан (4,8 %), ДРК (4 %), Гана (3,7 %), Джибуті (3,2 %), Мавританія (2,8 %). Значне пожвавлення українського експорту відбулося до таких держав, як Ботсвана, Зімбабве, Сомалі, Габон, ДРК, Ангола, хоча це має переважно ситуативний характер. У 2016 р. українські компанії «Центрэнерго» та «ДТЕК Енерго» продовжили закупки антрацитового вугілля з ПАР.

Насамкінець, істотним досягненням української дипломатії в соціально-гуманітарній сфері можна назвати сприяння активізації та структуруванню українських емігрантських громад у таких державах Африки, як Кенія та ПАР.

ЦЕНТРАЛЬНА АЗІЯ

D+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	н/д	2
Інституційна співпраця	н/д	2
Стратегічне бачення	н/д	2
Діяльність	н/д	3
Результати	н/д	2
Загальна оцінка	н/д	D+

2016 р. не привів до істотних змін у відносинах України з державами Центральної Азії. Геополітичне та гео економічне розташування регіону та специфіка міждержавної регіональної кооперації роблять доступ України до нього критично залежним від позиції РФ. Протягом року зовнішня політика РФ була спрямована на ускладнення політичних та економічних відносин України з державами Центральної Азії, тоді як центральноазійські держави демонстрували сервільну зовнішню політику відносно РФ.

Політичний інтерес/залученість

У програмах українських парламентських політичних партій тематика розвитку відносин зі структурами та країнами Центральної Азії (Казахстан, Киргизія, Таджикистан, Туркменістан та Узбекистан) є фактично відсутньою. З огляду на процеси, що відбуваються, Центральна Азія з регіону, де Україна традиційно була присутня значним чином та вибудовувала альтернативні російському впливу зовнішньополітичні стратегії (ГУУАМ із Узбекистаном, експорт «кольорової революції» до Киргизії, масштабні бізнес-проекти в Туркменістані тощо), перетворюється на регіон інтенсивного російського впливу, насамперед, військового та економічного. Політичний діалог із країнами цього регіону вже не розглядається вітчизняними політичними елітами як процес персональних політичних інвестицій: з одного боку, це пояснюється трансформацією елітного загалу в Україні від пострадянського до проєвропейського протягом останніх років, з іншого боку — критичним зниженням нафто-газової співпраці українського бізнесу з країнами цього регіону.

Обмежений інтерес із боку України до держав Центральноазійського регіону істотним чином детермінується географічною віддаленістю цих країн та російською транзитною блокадою традиційних шляхів сполучення України із Центральною Азією, що її було фактично запроваджено у 2016 р. В Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України 2016 року (на відміну від європейського напрямку зовнішньої політики) Центральна Азія як регіон з українськими інтересами згадується лише в контексті розширення (повернення) ринків збуту для українських виробників та як регіон, що займає важливе місце у транзитно-транспортному сполученні з Китаєм й іншими країнами із регіонів Південно-Східної Азії та Близького Сходу. Утім варто дати собі звіт у тому, що відносини з країнами без політичного діалогу на вищому рівні будуть перебувати в стані стагнації також у тих вимірах, що не пов'язані з політичними відносинами.

Інституційна співпраця

Відсутність засудження агресивних дій РФ з боку центральноазійських країн ставить питання про необхідність виходу України зі спільних регіонально-політичних проєктів, що значно ускладнює можливості інституційної співпраці між Україною та вищезгаданими державами. Втрата інтересу з боку України до ЄвразЕС та згорання присутності України в СНД переводить співпрацю із країнами Центральної Азії у двосторонні формати, що наповнені здебільшого питаннями економічного та гуманітарного співробітництва. У форматі двосторонніх відносин інститути української влади не демонструють помітної координації між собою, але так само відсутні й відкриті конфлікти або протистояння між ними щодо поточних питань співробітництва з державами Центральної Азії.

Стратегічне бачення

Регіон Центральної Азії через значну віддаленість від України та обмеженість прямого транспортного сполучення в наявній геополітичній та зовнішньополітичній реальності не отримує стратегічного статусу для української зовнішньої політики. У стратегічному пакеті (Закон України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики», Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, Стратегія «Україна-2020», Стратегічний оборонний бюлетень України) будь-які згадки про країни регіону Центральної Азії відсутні. Не в останню чергу відсутність вітчизняного стратегічного бачення щодо перспективи співробітництва України з державами Центральної Азії зумовлена пасивною позицією центральноазійських країн щодо російської агресії та дефіцит партнерських політичних еліт у регіоні (зокрема, відсутні результати після доволі активних контактів між президентами П. Порошенком та Н. Назарбаєвим минулого року та дрейфу останнього в бік політичної підтримки російського політичного режиму; окремим питанням, що обтяжує українсько-казахстанські відносини, є відсутність Посла України в Казахстані).

Діяльність

З огляду на загальний рівень відносин між Україною та державами регіону Центральної Азії співробітництво зосереджується на рівні дипломатичних представництв, окремих органів виконавчої влади й бізнес-структур. Протягом 2016 р. «діалог високого рівня» між політичними лідерами країн регіону Центральної Азії та України не відбувався, також не було достатньо активних стосунків на рівні виконавчої та законодавчої гілок влади. Окремим питанням, що навряд чи підсилить у перспективі розвиток двосторонніх відносин, наприклад, із Узбекистаном, стала відсутність Президента або Прем'єр-міністра України на похованні узбецького Президента І. Карімова (що особливо дисонує з тогочасними візитами до Узбекистану В. Путіна та Д. Медведєва та їхнім негласним політичним патронатом над новим Президентом Узбекистану Ш. Мірзійоєвим).

Основні питання, що вирішуються Україною в рамках двосторонніх форматів співробітництва, переважно зосереджено в економічній та гуманітарній площинах (зважаючи на фактичне самоусунення держави з регіону). Водночас, зважаючи на географічну віддаленість, економічне співробітництво з країнами цього регіону відбувається в лещатах російського транзитного ембарго щодо сполучення з регіоном Центральної Азії.

Результати

2016 р. став роком продовження стагнації зовнішньополітичних та зовнішньо-економічних відносин між Україною та державами Центральної Азії. Законсервованість пострадянських еліт та політико-безпекові протиріччя вищезгаданого регіону роблять зовнішньополітичні лінії та безпекові стратегії цих країн надзвичайно залежними від впливу РФ (особливо це стосується Казахстану, Таджикистану та Узбекистану). Незважаючи на певні економічні та гуманітарні досягнення двостороннього співробітництва (наприклад, транзитно-логістичний проект «Шовковий шлях»), обсяги експорту-імпорту товарів та послуг між Україною та державами Центральної Азії загалом незначні. Навіть з огляду на те, що Україна має позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу з усіма країнами регіону, нереалізованість потенціалу у взаємовідносинах із країнами Центральної Азії безпрецедентно висока: по суті Україна ризикує втратити економічну присутність у цьому регіоні вже в недалекому майбутньому. Значним індикатором відсутності ефективного діалогу з державами Центральної Азії є їхнє негативне голосування (або самоусунення) як за проектом резолюції про порушення прав людини в окупованому Криму в Третньому комітеті Генасамблеї ООН, так і на засіданні Генасамблеї (від 19 грудня 2016 р.). З огляду на традиційно стримане ставлення центральноазійських режимів до питання прав людини, відсутність підтримки цієї резолюції була прогнозованою, але негативне голосування окремих країн є, безперечно, досягненням російської дипломатії у формуванні порядку денного в регіоні Центральної Азії.

ЧОРНОМОРСЬКИЙ РЕГІОН

C-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3	3
Інституційна співпраця	3	3
Стратегічне бачення	3	2
Діяльність	3	3
Результати	2	3
Загальна оцінка	C-	C-

У 2016 р. «чорноморський» вектор зовнішньої політики України, як і в попередньому 2015 р., не зазнав принципово нового (ані концептуального, ані практичного) наповнення з боку української влади. Як і роком раніше, Чорноморський регіон продовжував розглядатися майже виключно в безпековій площині у зв'язку з тривалою окупацією Криму та загрозою поновлення активних бойових дій в районі Азовського узбережжя. Всі інші напрями діяльності державних органів влади відійшли на другий план також з урахуванням загальнорегіонального напруження. Воно безпосередньо пов'язане з російською агресією проти України та неможливістю вирішити наявні протиріччя суто локальними механізмами співробітництва в умовах зростання напруги у відносинах РФ та НАТО, РФ та США саме в басейні Чорного моря.

Політичний інтерес/залученість

Відсутність системного бачення Чорноморського регіону як цілісного геополітичного комплексу й надалі зумовлює слабку залученість та вибірковий політичний інтерес до регіону з боку головних агентів ухвалення державних рішень. Утім усе-таки не можна сказати, що у 2016 р. українська держава оминула увагою Чорноморський регіональний простір, тому що більшість актуальних проблем України останніх трьох років так чи інакше локалізовано саме в ньому. Найбільшу увагу державні та політичні інституції України приділили питанням посилення військової та енергетичної безпеки. Залежно від політичної орієнтації парламентських сил, кожна з парламентських партій намагалась запропонувати відповідний алгоритм захисту «чорноморських» інтересів у цих сферах. Водночас такі алгоритми виходили за межі виключно проблем Чорноморського регіону, оскільки торкалися партійної стратегії щодо більш глобального питання вибудовування подальших відносин із Російською Федерацією, щодо чого є наявні розбіжності між підходами, наприклад, Опозиційного блоку та рештою фракцій у Верховній Раді. Помітну увагу до регіональних питань демонстрували представники Кабінету міністрів, зокрема на рівні віце-прем'єрів, профільних міністерств, беручи участь у різноманітних міжнародних заходах із регіональних питань.

Чорноморський регіон наявний у Щорічному Посланні Президента до Верховної Ради у 2016 р., але як частина «Балто-Чорноморської підсистеми міжнародної безпеки». Крім того, наявні головні регіональні питання, зокрема кримська проблематика. У Плані пріоритетних дій Уряду на 2016 рік відсутня пряма згадка про Чорноморський регіон.

Інституційна співпраця

Найбільш ефективна співпраця на рівні двостороннього розвитку регіональних відносин спостерігалась у тандемі Адміністрації Президента та МЗС України. Це зумовлено не тільки інтегрованістю сумісних завдань та однаковою політичною орієнтацією очільників цих інституцій, а й поштовхом до посилення координаційних зусиль загалом з усім урядом після призначення нового Прем'єр-міністра у квітні 2016 р. Представництво України в регіональних організаціях підсилювалось практичною співпрацею з апаратом Верховної Ради та відповідними комітетами на рівні багатостороннього співробітництва.

Стратегічне бачення

Специфіка аналізу та загалом низька ефективність упровадження зовнішньої політики України в Чорноморському регіоні як протягом 2016 р., так і раніше зумовлена відсутністю цілісного об'єкта дослідження та цілеспрямованої доктрини «чорноморської» політики. У 2016 р. так і не з'явився комплексний підхід у пошуках дієвих відповідей на актуальні питання, які мають загальнорегіо-

нальний характер як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях, що приводить до несистемного реагування на окремі виклики, половинчастості та незавершеності розпочатих процедур та процесів, тобто в режимі «ad hoc» як відображення саме такого характеру регіональної політики України.

Діяльність

«Чорноморська» діяльність Президента України та його Адміністрації повною мірою була спрямована на поглиблення двостороннього співробітництва з сусідами в регіоні, зокрема з Туреччиною. Двосторонній рівень відносин підтримувався тісною співпрацею України з Румунією, зокрема під патронатом Міністерства закордонних справ та Міністерства оборони як віддзеркалення окремих рішень Варшавського Саміту НАТО та ініціативи Румунії щодо створення флотилії НАТО в Чорному морі з участю ВМС України. Утім у відносинах з Молдовою, Болгарією та Грузією наприкінці року була помітна мінорна тенденція з огляду на результати парламентських та президентських виборів у цих країнах. У діяльності Кабінету міністрів України превалювали питання забезпечення саме військової та енергетичної безпеки Чорноморського регіону. Зокрема, велику увагу було прикуто до багатонаціональних військово-морських навчань «Сі-Бриз-2016» та наприкінці року до підготовки «Сі-Бриз-2017». Україна продовжувала брати участь у діяльності всіх регіональних інституцій, утім, КІД участі таких організацій, як Організація Чорноморського економічного співробітництва, досить низький та обмежений військовою напругою в регіоні. Показовим із цього приводу став дипломатичний демарш делегації України в ОЧЕС у січні в зв'язку з початком російського головування в ОЧЕС. Позицію України підтримали низка держав-членів ОЧЕС. Участь делегацій Верховної Ради України в роботі в рамках регіональних організацій була також помітна, зокрема під час 46-го та 47-го засідання Комітету ПАЧЕС з економічних, торговельних, технологічних і екологічних питань.

Представники різних міністерств брали участь у міжнародних заходах із регіональної тематики, зокрема присвячених розвитку «блакитної економіки» Чорноморського регіону, дискутували про питання військової безпеки в басейні Чорного моря. Голова Міністерства енергетики та вугільної промисловості пропонував перейти до більш наступальної тактики під час вирішення питань енергобезпеки, зокрема, виставити захоплені Росією в Чорному морі шельфові родовища на конкурс для укладення угод про розподіл продукції з іноземними компаніями.

Результати

Не маючи чорноморської стратегії, зовнішня політика України в регіоні у 2016 р. залишалась набором двосторонніх відносин «за інтересами». Діяльність України в регіональних організаціях, таких як ОЧЕС, ГУАМ, БЛЕКСІФОР, тривала та відбувалась паралельно, але здебільшого окремо одна від одної без урахування спільного потенціалу двостороннього та багатостороннього формату через об'єктивні та суб'єктивні причини. Утім зосередження на вирішенні регіональних питань саме в сфері чорноморської безпеки вже неможливе у відриві від проблем загальнодержавного та європейського рівнів, що об'єктивно інтегрує чорноморський вектор зовнішньої політики в пріоритети та стратегії більш високого системного порядку. Багатосторонній формат співпраці в регіоні для України більше переформатовується на двосторонній формат регіональних відносин або тяжіє до багатостороннього формату, але без участі Росії.

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

ОБСЄ

В+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	4
Інституційна співпраця	4	4
Стратегічне бачення	4	4
Діяльність	4	5
Результати	5	4
Загальна оцінка	В+	В+

У 2016 р. зберігався високий рівень інтенсивності співпраці України з ОБСЄ, візитів та взаємодії на рівні різних інституцій. Найбільший рівень активності зберігається в контексті діяльності Спеціальної моніторингової місії, участі представників України в Тристоронній контактній групі з мирного врегулювання ситуації на Донбасі. Із незалежних від України причин зберігаються труднощі, пов'язані з повноцінним виконанням мандата Спеціальної моніторингової місії, здійснення нею моніторингу на всій території України, включно з українсько-російською ділянкою кордону і тимчасово окупованим Кримом. Водночас певним прогресом є новий рівень дискусії щодо модифікації мандата місії і встановлення поліцейської місії, яка сприяла б зусиллям із врегулювання конфлікту та постконфліктного відновлення на Донбасі. Зберігає актуальність використання інструментів ОБСЄ для реінтеграції Криму.

Політичний інтерес/залученість

Упродовж 2016 р. серед політичних партій найвищий рівень щодо співпраці з ОБСЄ зберігала ПП «Блок Петра Порошенка», особливо в контексті участі Віце-спікера ВР України І. Герашенко в переговорному процесі щодо імплементації Мінських угод. На стабільному рівні зберігається активність народних депутатів України, які беруть участь в Парламентській асамблеї ОБСЄ. Інтерес інших груп і фракцій до співробітництва України з ОБСЄ частково відображений у роботі неформального дискусійного майданчика «мінська платформа», у рамках якого обговорюється ситуація на Донбасі, реалізація Мінських угод, відбуваються зустрічі з представниками мінських груп.

Інституційна співпраця

Упродовж 2016 р. співпраця з різноманітними інституціями ОБСЄ залишалась пріоритетом на найвищому рівні (Президент України, Міністерство закордонних справ, ВРУ). У тісній співпраці з БДПЛ, а також Офісом Координатора проєктів ОБСЄ в Україні продовжують перебувати Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Міністерство юстиції. Основні позиції інститутів узгоджені, проте зберігається тенденція, за якої не всі міністерства демонструють знання міжнародних зобов'язань України (зокрема, зберігає актуальність підвищення обізнаності МВС та Служби безпеки України).

Стратегічне бачення

Формальне закріплення стратегічного бачення ролі ОБСЄ у зовнішній політиці України потребує доопрацювання. Звернення до організації має лише Стратегія національної безпеки разом із Радою Європи як інструментом «створення ефективної системи взаємодії у Центральній та Східній Європі з метою забезпечення безпеки та стабільності». Якщо безпековий та гуманітарний виміри співпраці в рамках ОБСЄ опосередковано згадуються у стратегічних документах, то економіко-екологічний вимір усе ще потребує подальшої деталізації.

Діяльність

Упродовж 2016 р. тривала активна співпраця України з інституціями ОБСЄ. Найвищий рівень взаємодії спостерігається з БДПЛ/ОБСЄ (зокрема, через імплементацію низки проєктів у сфері демократизації, боротьби з корупцією та встановлення верховенства права, упровадження гендерної рівності, посилення громадської участі), Офісом Верховного комісара з прав нацменшин (парламентські слухання, які відбулися у березні 2016 р. з участю ВКНМ А. Торс, мають стимулювати розвиток інституційної бази для забезпечення нацменшин в Україні). Такий рівень взаємодії продовжує вирішувати поточні питання демократизації України, встановлення верховенства права, дотримання прав людини,

судової реформи, дотримання прав внутрішньо переміщених осіб. Вирішення ж безпекових питань у Європі у форматах, доступних в ОБСЄ (включно з участю у врегулюванні затяжних конфліктів, зокрема в придністровському врегулюванні), потребує більшої проактивності України.

Співробітництво зі спецпредставником ОБСЄ реалізується в складі Тристоронньої контактної групи щодо спільних кроків, спрямованих на імплементацію Мінських домовленостей, зустрічі в рамках якої продовжувалися в поточному році. Одним із пріоритетів обговорення, запропонованих українською стороною, залишалось відновлення безпеки на Донбасі, звільнення заручників, незаконно утримуваних в ОРДЛО, модальності виборів в окупованих районах Донецької та Луганської областей.

На стабільно високому рівні залишалась взаємодія з СММ ОБСЄ. Нового імпульсу набула дискусія щодо розгортання озброєної місії ОБСЄ на окупованому Донбасі.

Парламентська асамблея ОБСЄ продовжує залишатися майданчиком для дискусій щодо врегулювання ситуації на Донбасі. Крім того, в доповіді Загального комітету з політичних питань та безпеки, опублікованому під час сесії 1–5 липня, підкреслюється питання відновлення територіальної цілісності України, підкреслюється факт незаконної анексії Криму Російською Федерацією.

Результати

Звіти СММ ОБСЄ є підставою для ухвалення рішень і примушення Російської Федерації до припинення агресії на Сході України. Попереднє досягнення домовленостей у рамках Мінського процесу з участю Тристоронньої контактної групи та готовність до напрацювання так званої «дорожньої карти», яка регулюватиме процес відновлення безпеки та розширюватиме можливості спостереження СММ ОБСЄ на Донбасі, є певним опосередкованим прогресом у співробітництві України з ОБСЄ. Фрагментарні досягнення (зокрема моніторинговий візит спецпредставника ОБСЄ в гуманітарній підгрупі в ОРДЛО і зустріч із заручниками, які незаконно утримуються в місцях несвободи) можна вважати певним зрушенням у переговорному процесі. Водночас питання розведення важкого озброєння, демілітаризації Дебальцевого, розблокування пропускового пункту «Золоте», звільнення заручників, які утримуються в ОРДЛО (станом на 1 грудня 2016 р. — 109 осіб), загрози фізичній безпеці моніторів СММ, попри незалежні від України та ОБСЄ причини, залишають підґрунтя для використання потенціалу співпраці з ОБСЄ. Актуальним питанням залишається вироблення модальностей виборів в ОРДЛО після відновлення безпеки. Крім того, потребує активізації співпраці між Україною та ОБСЄ щодо дотримання прав людини в анексованому Криму та реінтеграції Криму.

ООН

A-

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3	4
Інституційна співпраця	4	5
Стратегічне бачення	4	4
Діяльність	4	5
Результати	5	5
Загальна оцінка	B	A-

Обрання України непостійним членом Ради Безпеки ООН на 2016–2017 рр. значною мірою активізувало роботу в цьому напрямі. Активна робота Постійного представництва, МЗС та участь народних депутатів України в різноманітних заходах під егідою ООН дало змогу як привернути увагу до українських питань, так і стати повноцінним активним учасником вирішення проблем світового порядку денного. У 2016 р. робота спостерігалась як на зовнішньополітичному напрямі, так і з метою активізації допомоги ООН всередині України.

Політичний інтерес/залученість

У 2016 р. приділялась значна увага як діяльності України в рамках ООН, так і співробітництву України та ООН для вирішення окремих питань протидії російській агресії, а також іншим сферам глобального розвитку. Водночас відсутнє згадування про співробітництво з ООН у Плані пріоритетних дій Уряду на 2016 рік як окремого напрямку, а існує лише коротке згадування як інструмента захисту прав людини та учасника фонду технічної допомоги. Своєю чергою, в Аналітичній доповіді приділено увагу головуванню України в РБ ООН, миротворчій діяльності та реагуванню на безпекові виклики в межах ООН. Варто відзначити виступ Президента України П. Порошенка на загальних дебатах 71-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Питання ООН здебільшого залишаються в сфері діяльності МЗС або спеціалізованих інституцій, які відповідають за окремі напрями діяльності. Ставлення до ООН не є контрверсійним серед різних політичних партій: зокрема, підтримується ідея необхідності реформування та обмеження права вето. ВРУ, насамперед Комітет у закордонних справах, приділяла достатню увагу як заходам під егідою ООН, так і зверненням до цієї організації у питаннях російської агресії, прав людини, визволення політичних в'язнів, проблем кримськотатарського населення тощо.

Інституційна співпраця

Питання порядку денного ООН та діяльності України в рамках системи ООН не викликають суперечностей у різних гілок влади. Фактично сьогодні забезпечена участь профільних інституцій, міністерств, а також у разі необхідності народних депутатів України в різноманітних зустрічах та конференціях під егідою ООН. Координація дій залишається за МЗС України із активним залученням АПУ. Значну роль у 2016 р. відіграє Постійне представництво України при ООН.

Стратегічне бачення

У 2016 р. стратегічне бачення роботи України в рамках ООН та співробітництва з цією організацією та системою афлійованих інституцій не зазнало зміни. У більшості поточних стратегічних документів України, окрім Закону «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», згадується ООН. У зв'язку з членством України в РБ ООН у 2016–2017 рр. стратегічне бачення було підсилено оголошеними пріоритетами діяльності, які водночас обмежуються лише пріоритетами роботи в рамках Радбезу. Серед них варто відзначити протидію російській агресії, посилення спроможностей ООН із запобігання конфліктам та посередництва, підтримання миру на Африканському континенті, просування порядку денного щодо жінок, миру і безпеки та відповідь на виклики щодо змін навколишнього середовища.

Діяльність

Діяльність України в рамках ООН отримує високий бал завдяки активній участі українського представництва в рамках РБ ООН, активності Верховної Ради України та участі в різноманітних заходах під егідою ООН представників відповідних міністерств. При цьому діяльність не обмежувалась лише зовнішньополітичним напрямом, а активно відбувалася всередині країни в рамках співробітництва з представництвами різних програм ООН в Україні. Серед різноманітної та різнорівневої діяльності у 2016 р. варто відзначити таке:

За ініціативи делегації України відбулося екстрене відкрите засідання РБ ООН (28 квітня 2016 р.), присвячене темі російської агресії проти нашої держави, та засідання РБ ООН у форматі Аррії щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури від терористичних атак (21 листопада 2016 р.). Українська делегація приділяє значну увагу вирішенню конфліктів в Африці, зокрема, Постійний представник України при ООН В. Єльченко є Головою Комітету РБ ООН 2127 (2013 р.), що відповідає за контроль за дотриманням санкційного режиму стосовно Центральноафриканської Республіки.

Президент України П. Порошенко очолив українську делегацію на саміті РБ ООН щодо ситуації в Сирії (21 вересня 2016 р.), перший заступник Голови ВРУ І. Геращенко очолила українську делегацію на відкритих дебатах РБ ООН з питання «Жінки, мир, безпека» (25 жовтня 2016 р.). Міністр ЗС України П. Клімкін взяв участь у міністерському засіданні РБ ООН на тему авіаційної безпеки в контексті протидії терористичним загрозам. Міністр молоді та спорту України І. Жданов провів робочу зустріч із посланцем Генерального секретаря ООН з питань молоді А. Альхендаві (3 лютого 2016 р.). Уповноважений Президента України з прав людей з інвалідністю В. Сушкевич та заступник Міністра соціалітики В. Іванкевич взяли участь у роботі 9-ї сесії Конференції держав-членів Конвенції про права інвалідів (14 червня 2016 р.). Українська делегація виступила в рамках пленарного засідання Форуму ООН з питань корінних народів (12 травня 2016 р.) тощо.

Сьогодні понад 500 військовослужбовців та поліцейських представляють Україну в семи операціях із підтримки миру в ДР Конго, Ліберії, Кот-д'Івуарі, Південному Судані, Косово, на Кіпрі, у провінції Аб'ей (Судан), що є одним із найнижчих показників за останні 10 років.

Результати

Більшість поставлених завдань та пріоритетів щодо діяльності України в рамках ООН у 2016 було виконано. Блокування прийняття окремих резолюцій з боку Росії не мало значного впливу на результативність привертання уваги до проблем, пов'язаних із незаконною окупацією Криму та безпековою ситуацією на Сході України. Важливим досягненням стало ухвалення в Третьюму комітеті ГА ООН

резолуції «Ситуація з правами людини в АР Крим та м. Севастополь (Україна)» (15 листопада 2016 р.), де вперше в офіційних документах ООН Росію визнано державою-окупантом.

Україна однією з перших підписала й ратифікувала Паризьку кліматичну угоду, підтвердивши пріоритет захисту навколишнього середовища у своїй роботі.

У 2016 р. Україна не лише концентрувалася на питаннях власної безпеки, а й активно долучилася до вирішення інших питань міжнародної безпеки, стала співавтором відповідних резолюцій РБ ООН тощо. Крім того, Україна разом з іншими країнами-котриб'юторами операцій ООН з підтримання миру (ОПМ) приєдналася до так званих «Принципів Кігалі» — документа, що має на меті забезпечити визнання центральної ролі захисту цивільних осіб під час здійснення операцій ООН.

Варто також відзначити підписання Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці між КМУ, ООН та Міжнародним банком реконструкції та розвитку стосовно Цільового фонду багатьох партнерів (28 жовтня 2016 р.), який акумулюватиме кошти міжнародних та українських донорів для підтримки проєктів із відновлення Донбасу.

РАДА ЄВРОПИ

В

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	5	3
Інституційна співпраця	4	4
Стратегічне бачення	4	3
Діяльність	4	5
Результати	4	5
Загальна оцінка	B+	B

Упродовж 2016 р. активність України в Раді Європи сягнула певного прогресу порівняно з попереднім роком. Зокрема, цьому сприяла активізація роботи Постійної делегації України при Раді Європі з призначенням нового постійного представника. Незаконна анексія Криму та порушення прав людини як її наслідок, звільнення українських громадян — політичних в'язнів та заручників залишалися предметом розгляду на більшості доступних майданчиків РЄ, результатом чого стало ухвалення низки резолюцій. Нового імпульсу набула реалізація Плану дій Ради Європи для України на 2015–2017 рр., зокрема завдяки збільшенню обсягів фінансування реформ в Україні, передбачених планом.

Політичний інтерес/залученість

Упродовж 2016 р. політичний інтерес до двосторонньої співпраці України з РЄ виявляли представники всіх парламентських фракцій. Одностайна позиція української делегації в ПАРЕ на вересневій сесії Асамблеї щодо можливості відмови від участі в роботі асамблеї у разі повернення до її складу делегації Російської Федерації певною мірою свідчить про наявність консолідації політичного інтересу щодо взаємодії з РЄ. Водночас виключення окремих депутатів зі складу делегацій у міжнародних організаціях, попри відсутність внутрішньопартійних дискусій, не дає підстав для підвищення оцінки за вказаним індикатором.

Інституційна співпраця

Залучення ширшого, ніж у 2015 р., кола інституцій (Міністерство юстиції, Міністерство екології та природних ресурсів, Комітет Верховної Ради України з прав людини, нацменшин та міжнаціональних відносин, Генеральна прокуратура України) у поєднанні з активною роботою Постійної делегації України при Раді Європи дає змогу оцінити цей напрям досить високо. Спостерігається стала співпраця між МЗС та Постійною делегацією України в Парламентській Асамблеї РЄ. Зокрема, МЗС продовжує підтримку внесення відповідних проектів резолюцій українською стороною.

Стратегічне бачення

Як і в попередньому оцінюваному році, Стратегія національної безпеки України, Закон України «Про основи внутрішньої і зовнішньої політики України», «Стратегія-2020» не містять прямі згадування стратегічної необхідності співробітництва з Радою Європи. Проте цілі, визначені у вказаних документах, достатньо відображаються через імплементацію Плану дій для України, ухваленого Комітетом Міністрів РЄ на 2015–2017 рр. (конституційна реформа, належне врядування, виборча реформа, боротьба з корупцією, відмиванням грошей, сприяння кібербезпеці, моніторинг та підтримка імплементації Національної стратегії у сфері прав людини та плану дій до неї, розробка всеосяжної Національної стратегії із захисту внутрішньо переміщених осіб та плану дій до неї; реформування системи суспільного телебачення і радіомовлення).

Діяльність

У поточному році активність України, у тому числі завдяки посиленій діяльності Постійної делегації України при Раді Європи, інтенсифікувалася. Широко використовувалися доступні майданчики організації, у роботі яких брали участь Міністр закордонних справ України, Голова Верховної Ради України, представники профільних міністерств. Із жовтня у штаб-квартирі Ради Європи відбувся День українських реформ, організований Постійним представництвом

України при Раді Європи у співробітництві з Секретаріатом РЄ та Естонським головуванням у Комітеті міністрів. Варто зазначити, що для самої РЄ такий захід відбувся вперше. Презентації і обговорення, які відбулися в робочих групах (стратегія з прав людини; реформа пенітенціарної системи та поліції; судова реформа; боротьба з корупцією), сприяли підвищенню інформування щодо імплементації Плану дій Ради Європи для України, а також подоланню негативних наслідків інформаційних кампаній Росії щодо кризи реформ в Україні. На постійно високому рівні залишається активність делегації України під час сесій Парламентської Асамблеї РЄ.

Результати

Одним із досягнень постійної делегації України в ПАРЕ є ухвалення резолюції № 2133, яка фактично передбачає покладення на Росію, яка здійснює де-факто владу в анексованому Криму, відповідальності щодо забезпечення прав людини в анексованому Криму та ОРДЛО. Додатковим чинником, який посилює успішність імплементації Плану дій РЄ для України, є виділення посольством Норвегії додаткових 1,3 млн євро. Крім того, одним із досягнень імплементації Плану впродовж 2016 р. є впровадження судової реформи, створення антикорупційних органів (НАБУ, САП, НАЗК).

У рамках 36-го засідання Постійного Комітету конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (CETS 104, Бернська конвенція) було ухвалено рішення, згідно з яким український глибоководний шлях у гирлі Бистре не становить загрози довкіллю. Крім того, директора Департаменту заповідної справи Міністерства екології і природних ресурсів України І. Іваненка було обрано заступником Голови Постійного комітету Ради Європи з питань Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (T-PVS).

Додатковим результатом поєднання інституційних зусиль стало підписання 10 листопада акта приєднання України до Європейського кодексу соціального забезпечення, який потребує ратифікації Верховною Радою України.

ІНІЦІАТИВИ БАГАТОСТОРОННЬОГО ХАРАКТЕРУ

ПРАВА ЛЮДИНИ

В

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	4
Інституційна співпраця	4	4
Стратегічне бачення	5	4
Діяльність	4	4
Результати	4	4
Загальна оцінка	B+	B

В 2016р. забезпечення прав людини, з одного боку, залишалося предметом переговорів та інструментом дипломатії, з іншого – міжнародне співробітництво і виконання міжнародних зобов'язань України щодо дотримання прав людини залишалися інструментом імплементації Національної стратегії з прав людини. Зберігався високий рівень активності офіційної та громадської дипломатії (особливо щодо порушення прав людини на окупованих територіях та зусиль із дотримання прав, які переважно використовувалися в мінському переговорному процесі). Основними інструментами, які використовувалися для просування питання дотримання прав людини в Україні, залишались інституції ОБСЄ, Сесії Генеральної Асамблеї ООН, Рада ООН з прав людини, Засідання Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Політичний інтерес

Як і в попередньому році, дотримання міжнародних зобов'язань України в галузі прав людини та забезпечення прав людини як інструмент дипломатії відображались в офіційних виступах Президента України, комітету Верховної Ради України з прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин. На попередньому рівні зберігається активність представників партії «БПП» (участь віце-спікера І.Геращенко в переговорних процесах в рамках Мінського формату та представницькі функції в рамках візитів на відповідні тематичні заходи до штаб-квартири ООН, Ради Європи, ОБСЄ) та партії «Батьківщина» (перебування її представника на посаді Голови профільного комітету ВР). В програмах інших партій і офіційних заявах їх представників немає високої інтенсивності прямого згадування питання прав людини, проте в 2016р. вони стали предметом дискусій неформальної парламентської групи з обговорення «Мінського процесу», що дозволяє дійти висновку про відносно підвищення уваги.

Інституційна співпраця

Рівень координації між різними міністерствами в процесі виконання міжнародних зобов'язань України щодо прав людини потребує посилення. Одним з прикладів є припинення візиту підкомітету ООН з попередження катувань у травні поточного року, яке, в певній мірі, стало наслідком відсутності інформаційної координації між міністерством юстиції та Службою безпеки України. Попри те, що ситуація була роз'яснена (в тому числі, за участю офісу Уповноваженого з прав людини) і перерваний візит підкомітету з попередження катувань відбувся у вересні 2016 року, завдання підвищення інформованості співробітників міністерств і відомств щодо міжнародних зобов'язань з прав людини зберігає актуальність. Водночас, активну позицію продовжує демонструвати міністерство закордонних справ. Активно включене до роботи в цьому напрямку створене в 2016р. міністерство з питань тимчасово окупованих територій. Показником інституційної взаємодії є залучення консультативної місії ЄС в Україні в процесі імплементації Плану дій з реалізації Національної стратегії з прав людини за рядом напрямків, підтримка з боку ПРООН в Україні, проектів Ради Європи. Особливої уваги заслуговує посилення в 2016р. міжнародного співробітництва у сфері прав людини як одного з напрямків діяльності Генеральної прокуратури України.

Стратегічне бачення

Основними документами, які відображають стратегічне бачення дотримання і захисту прав людини залишаються Національна стратегія з прав людини, стратегічний план співпраці Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з міжнародними організаціями на 2013-2017рр. , Стратегія «Україна – 2020». В той же час, за відсутності оновленої стратегії зовнішньої політики України, в якій дотримання прав людини розглядалося б в якості одного з інструментів української дипломатії, стратегічне бачення є неповним.

Діяльність

Забезпечення прав людини на окупованих територіях залишається пріоритетом як офіційної, так і неофіційної дипломатії в рамках гуманітарної, безпекової, політичної підгруп в мінському процесі. Зокрема, представники України продовжують докладати зусиль щодо звільнення заручників, утримуваних в ОРДЛО та Російській Федерації, попередження екологічної катастрофи на Донбасі, налагодження водопостачання та допуску міжнародних гуманітарних організацій.

Постійні представництва України при міжнародних організаціях продовжують тримати питання порушення прав людини на окупованих територіях в полі зору міжнародної спільноти, використовуючи в якості інструментів майданчики комітетів ООН, ПА ОБСЄ та РЕ. Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також окремі міністерства продовжують долучатися до ратифікації міжнародних конвенцій, покликаних зміцнити верховенство права в Україні (в т.ч. щодо запобігання та боротьби з насильством щодо жінок та домашнім насильством). Імплементация Національної стратегії з прав людини та плану дій на її виконання, в тому числі, відображає проактивність зовнішньої політики України. Водночас, потребують вирішення питання, пов'язані з відступом України від частини міжнародних зобов'язань в області прав людини. В значній мірі це зумовлено анексією Криму та військовою агресією РФ на Донбасі (забезпечення соціальних прав переселених осіб, громадян України, які проживають на окупованих територіях, діючих та демобілізованих учасників АТО).

Результати

Досягненням міністерства закордонних справ в цілому і, зокрема, Постійного представництва України при ООН є схвалення ГА ООН резолюції "Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь (Україна)" 19.12.2016р., проект якої був розроблений Україною і в якій Росія названа державою-окупантом, а АР Крим і м.Севастополь - тимчасово окупованими територіями. Водночас, розподіл голосів країн-учасниць ООН щодо резолюції дає підстави для висновків щодо геополітичних альянсів та двосторонніх відносин з багатьма країнами.

Частково досягненням української зовнішньої політики є спеціальні візити комісара Ради Європи Н.Муйжнієкса (в т.ч. до ОРДЛО) та посла Ж.Штудмана до окупованого Криму, які відбулися у березні та квітні поточного року відповідно. Однак звіт спеціальної місії РЕ, опублікований 14 квітня, викликав широку дискусію як серед українських правозахисників, так і з боку офісу Уповноваженого ВР з прав людини. Зокрема, контроверсійною є теза звіту щодо «випадків репресій більше спрямованих проти окремих опонентів» в Криму, ігнорування порушення колективних прав, в тому числі прав кримськотатарського народу. Попри зусилля в Мінському процесі, залишається заблокованою робота міжна-

родних гуманітарних організацій в окупованих районах Донецької та Луганської областей. МКЧХ не отримав доступ до окупованих територій для пошуку зниклих безвісти і до тюрем, де утримують заручників.

Опосередкованим досягненням громадської дипломатії України в є згадування у звіті Прокурора Міжнародного кримінального суду «Щодо дій із попереднього розслідування ситуації в Україні», в якому події в Криму, в Донецькій та Луганській областях визнаються такими, що надають можливість використання права міжнародних збройних конфліктів.

ЗМІНА КЛІМАТУ

D+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3,5	2
Інституційна співпраця	4	2
Стратегічне бачення	3	2
Діяльність	4	4
Результати	3	2
Загальна оцінка	C+	D+

2016 рік мав стати ключовим із позиції імплементації фінансових механізмів боротьби зі зміною клімату, проте через відсутність реальних практичних кроків усе обмежалося підписанням та ратифікацією Паризької кліматичної угоди, тобто взяттям нових зобов'язань зі скорочення викидів парникових газів.

Політичний інтерес/залученість

Політичні партії, на жаль, не приділяють у своїх програмних документах значної уваги питанням зміни клімату, оскільки із втраченою можливістю отримувати за Кіотським протоколом значні обсяги «зелених інвестицій» зник і інтерес до нього.

Відсутність належної уваги з боку бізнесу та суспільства до цієї проблеми привела до того, що перелік можливих шляхів виконання взятих за міжнародними договорами зобов'язань у сфері захисту клімату зводиться до перспективи запровадження й використання фіскальних інструментів. При цьому, навіть попри розуміння масштабів необхідних кліматичних фінансів і обмеженості можливостей фіскальних інструментів, спостерігається ігнорування передбачених Угодою про асоціацію з ЄС ринкових інструментів та механізмів, які дали б можливість залучити ресурси міжнародного фінансового ринку для скорочення споживання традиційних енергетичних ресурсів, викидів парникових газів, підвищення рівня енергоефективності економіки.

На жаль, відсутність зацікавленості з боку політичних сил до цього питання привела до зволікання з імплементацією та прийняттям необхідних нормативно-правових актів. У зв'язку з цим доступ до приватних фінансових ресурсів і досі залишається фактично закритим, а можливості для розвитку реальної економіки та фінансового сектора України залишаються лише в перспективі.

Інституційна співпраця

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та фінансовими інституціями, які відповідають за питання боротьби зі зміною клімату. Зокрема, мова йде про різноманітні підрозділи ООН (Секретаріат Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, Програма ООН з навколишнього середовища тощо), відповідні програми GIZ (Gesellschaft für die internationale Zusammenarbeit), Європейську Комісію, USAID, які надають як технічну, так і фінансову допомогу для розробки і стратегічних документів, і конкретних механізмів, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату.

Водночас можна констатувати низький рівень взаємодії між Міністерством екології та природних ресурсів України з іншими міністерствами та відомствами в процесі розробки стратегії низьковуглецевого розвитку країни. Особливо гостро брак такої взаємодії відчувається в частині формування інституційних умов для використання ринкових фінансових інструментів та механізмів, які дають змогу акумулювати ресурси, потрібні для досягнення визначених кліматичних та енергетичних цілей.

Стратегічне бачення

Підписання Паризької кліматичної угоди означає взяття Україною на себе чітких зобов'язань щодо утримання обсягів викидів парникових газів до 2030 р. в межах 60 % від рівня 1990 р. На жаль, ці показники поки не відбилися в стратегічних документах розвитку і не мають відповідного інструментарію для забезпечення їхнього виконання.

Ледве не єдиним документом, який містить конкретні кроки щодо створення потрібних інституційних умов для ефективної боротьби зі зміною клімату, залишається Угода про асоціацію з ЄС та відповідне Розпорядження Кабінету Міністрів України № 847-Р від 17 вересня 2014 р., де міститься план з імплементації положень угоди з ЄС. Проте імплементація пов'язаних із питанням зміни клімату нормативно-правових актів відкладається, і в деяких випадках порушено визначені для цього часові рамки.

Діяльність

Протягом 2016 р. Президент України, представники законодавчої та виконавчої влади активно долучилися до процесу підписання та ратифікації Паризької кліматичної угоди, яка має замінити Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Водночас робота над відповідною стратегією низьковуглецевого розвитку лише розпочинається і в разі відсутності взаємодії між усіма пов'язаними міністерствами та відомствами може стати недієздатною, що поставить під загрозу перспективу втримання обсягів викидів парникових газів на визначеному рівні.

Найбільшою загрозою для українських компаній та економіки можна вважати відсутність необхідної інфраструктури та умов для звітування за нефінансовими ризиками (зокрема екологічними), що у зв'язку із запровадженням у ЄС із 2017 р. обов'язку звітувати не тільки за власними ризиками, а й за ризиками контрагентів, може створити перепони для розвитку зовнішньоторговельних відносин із ЄС.

Співпраця між владою та громадськими організаціями через відсутність інформації про наявні можливості кліматичних фінансів не дає можливості розробити та запровадити дієві фінансові інструменти досягнення визначених у міжнародних договорах зобов'язань у сфері зміни клімату.

Результати

Підписання та ратифікація Паризької кліматичної угоди залишається єдиним видимим і значимим досягненням України у 2016 р. При цьому залишаються відкритими питання імплементації положень Угоди про асоціацію з ЄС, фінансового забезпечення заходів, необхідних для виконання взятих на себе Україною в межах різних міжнародних договорів зобов'язань. Ще одним негативним фактом є переважання фіскальних інструментів та грантової допомоги серед можливих джерел для акумулювання кліматичних фінансів. При цьому ігноруються вже наявні ринкові інструменти та можливості для залучення приватних фінансових ресурсів, а також необхідність створення інституційних умов для їхнього використання в Україні.

Замість створення умов для залучення міжнародних «зелених інвестицій» у розвиток реальної економіки та фінансового сектора в Україні доводиться констатувати відсутність справжньої політичної волі та зволікання з імплементацією необхідних нормативно-правових актів, що може привести до невиконання зобов'язань зі скорочення викидів парникових газів, обмеження доступу до міжнародних ринків капіталу та товарів, нівелювання національного внеску в обмеження темпів зростання температури на планеті.

РЕЖИМ НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ

C+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	4	3
Інституційна співпраця	4	3
Стратегічне бачення	3	3
Діяльність	4	4
Результати	4	3
Загальна оцінка	B-	C+

За звітній рік Україна продемонструвала свою прихильність наявним режимам нерозповсюдження, експортного контролю, ядерної захищеності та виконувала повною мірою взяті на себе міжнародні зобов'язання, хоча значної активності щодо посилення власних позицій на міжнародній арені, а також підвищення ефективності наявних політичних/стратегічних підходів не спостерігалось.

Політичний інтерес/залученість

Звітний рік ознаменувався відзначенням 25-ої річниці з моменту ухвалення Верховною Радою без'ядерного статусу України. Це спровокувало черговий раунд політичних дискусій щодо доцільності українського рішення щодо відмови від ядерного арсеналу. Найбільш активними адвокатами відновлення ядерного щита України на політичній арені залишаються представники «Радикальної партії» та ВО «Свобода», натомість позиція депутатів від коаліційних сил, зокрема, «Блоку Петра Порошенка», діаметрально протилежна.

Окремої уваги набуло обговорення Будапештського меморандуму як основного документа в цій сфері. Зокрема, Президент України під час свого виступу на Генеральній Асамблеї ООН у вересні 2016 р. відзначив, що «ми не змогли скласти іспит з Будапештського меморандуму» і що він залишився тільки «листом паперу». А на саміті з ядерної безпеки у Вашингтоні (квітень 2016 р.) виступив із закликом щодо створення нових механізмів надання ефективних гарантій із боку ядерних держав для неядерних унаслідок, зокрема, розміщення російськими військами в окупованому Криму ракетних комплексів і літаків, що здатні нести ядерну зброю. На відміну від минулого року, у Щорічному Посланні Президента до Верховної Ради від 2016 р. Будапештський меморандум або без'ядерний статус держави не було загадано.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця проходила без значних змін. Річною програмою співробітництва Україна–НАТО на 2016 р. було визначено пріоритетні завдання України у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення і засобів її доставки, зокрема, реалізацію державної політики в галузі державного експортного контролю. Проведення необхідних заходів щодо зазначених напрямів здійснювалося шляхом міжвідомчої співпраці відповідних органів — Міністерства оборони України, Міністерства закордонних справ України, Держприкордонслужби та ін.

Проблематика розповсюдження ядерних та радіоактивних матеріалів з невідконтрольованих Україні територій, а також окупованого Кримського півострова залишилася пріоритетом для Державної інспекції ядерного регулювання України (ДІЯРУ) та правоохоронних органів, які обговорили посилення міжвідомчого співробітництва в рамках XIII Української конференції з фізичного захисту, обліку та контролю ядерних матеріалів (3–7 жовтня 2016 р.).

Стратегічне бачення

Зміни в стратегічному баченні щодо політики України у сфері нерозповсюдження у 2016 р. не прослідковувалися. Зокрема, прийнята у 2016 р. Концепція розвитку сектору безпеки й оборони України посилається на Воєнну доктрину 2015 р., яка дотримується принципу без'ядерності.

Діяльність

У 2016 р. Україна активізувала співпрацю з Організацією Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ОДВЗЯВ). Так, 13 червня 2016 р. відбулась зустріч між Міністром закордонних справ України П. Клімкіним та Виконавчим секретарем ОДВЗЯВ Л. Зербо.

27 січня 2016 р. Посол України в США В. Чалий взяв участь у політичному засіданні експертів держав-учасниць Ініціативи з безпеки у галузі нерозповсюдження, яке відбулося у м. Вашингтон. Україна підтримала спільну позицію щодо визнання розповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки як реальної загрози міжнародному миру та безпеці, особливо на фоні останнього ядерного випробування, проведеного Північною Кореєю, і стала співавтором відповідної резолюції Ради Безпеки ООН.

Питання співпраці в рамках колективної безпеки було обговорено 19 січня 2016 р. Секретарем РНБО України О. Турчиновим та Заступником Державного Секретаря США з питань контролю над озброєнням, верифікації та дотримання міжнародних угод Ф. Роузом.

У 2016 р. продовжилась реалізація програми з питань експертного контролю та безпеки кордонів (ExBS) за підтримки Бюро з міжнародної безпеки і нерозповсюдження (БМБН) Держдепартаменту США; у листопаді відбулась зустріч між представниками Держприкордонслужби України та БМБН, на якій обговорювався поточний стан проекту та можливості співпраці у майбутньому.

Важливе значення мала участь України в низці міжнародних заходів, зокрема, саміті з ядерної безпеки у Вашингтоні та Генеральній Асамблеї ООН, конференціях НАТО з відповідної тематики, де українська сторона чітко продемонструвала свою позицію. Яскравим показником зниження довіри України до ідеології ДНЯЗ стала відмова Києва голосувати по Резолюції Комітету із роззброєння ООН (27 жовтня 2016 р.), яка санкціонувала початок переговорів для створення Договору про делегітимізацію ядерної зброї. Вбачається, що саме голосування проти резолюції ключових партнерів України по НАТО значною мірою зумовило позицію Києва утриматися від голосування.

Результати

Представлення національних позицій України у сфері нерозповсюдження за звітний період мали декларативний та програмний характер, що зумовило відсутність будь-яких значних досягнень у цьому напрямі. Однак були й певні секторальні результати.

У червні між Україною та ДВЗЯВ було досягнуто рішення щодо надання Україні технічної та фінансової допомоги з метою забезпечення ефективного функціо-

нування в Україні високотехнологічної станції Міжнародної системи моніторингу PS 45 у м. Малин. Таким чином, Україна зробить вагомий внесок у подальшу розбудову Міжнародної системи моніторингу, яка є важливим верифікаційним засобом за Договором.

Україна послідовно відстоювала позицію ДНЯЗ у рамках ООН, зокрема, ідею необхідності реформування Договору за рахунок надання додаткових гарантій неядерним державам. Однак утримання від голосування щодо резолюції за початок переговорів по Договору щодо делегітимізації ядерної зброї підтвердило певне розчарування Києва в ідеології без'ядерності. Вбачається, що причиною стала демонстрація Україною своїх симпатій духові колективної безпеки. Діяльність у рамках РБ ООН та прийняття резолюції щодо КНДР також є позитивними результатами.

ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

C+

	2015	2016
Політичний інтерес/залученість	3	3
Інституційна співпраця	4	3
Стратегічне бачення	2	3
Діяльність	3	4
Результати	3	3
Загальна оцінка	C	C+

У 2016 р. Україна підвищила свою активність у питаннях міжнародної безпеки, зокрема завдяки непостійному членству в Раді Безпеки ООН, посиленню двостороннього безпекового діалогу з багатьма країнами та посиленню кооперації з НАТО та іншими міжнародними організаціями. Водночас діяльність України є неоднозначною, оскільки під час активізації в таких напрямках, як африканські конфлікти або КНДР вона фактично втратила свої позиції в придністровському мирному врегулюванні та не звертала уваги на сирійську кризу та конфлікти на Кавказі.

Політичний інтерес/залученість

Представники політичних партій, які присутні в парламенті, приділяють незначну увагу питанням міжнародної безпеки, здебільшого лише пов'язаним із українським питанням та протидії гібридним загрозам. З одного боку, можна говорити про підвищення політичного інтересу до питань міжнародної безпеки завдяки участі української делегації в роботі РБ ООН та активізації співробітництва з НАТО, з іншого — цей інтерес залишається обмеженим. План пріоритетних дій Уряду на 2016 р. не приділяє уваги питанням міжнародної безпеки. Комітет у закордонних справах ВРУ приділяв увагу питанням ядерної безпеки, членства України в РБ ООН, сирійській кризі та міжнародній підтримці у врегулюванні кризи на Донбасі та захисті населення. Голова ВРУ під час своїх зустрічей неодноразово підіймав питання викликів міжнародної безпеки, а також можливих варіантів співробітництва, зокрема запропонував спікеру Литви і головам комітетів більший формат співпраці між тими державами, які межують з Росією, — формат Балто-Чорноморського союзу з участю Румунії, України, країн Балтії, Польщі.

Аналітична доповідь до Послання Президента до ВРУ приділяє значну увагу питанням міжнародної безпеки, але значно меншою мірою — ролі України в цьому процесі. Певна увага приділена питанням міжнародного тероризму, ядерного нерозповсюдження, гібридним загрозам для європейської безпеки. Окрема частина, присвячена Україні як контриб'ютору міжнародної безпеки, зупиняється лише на діяльності в рамках ООН та співробітництві з НАТО, а також можливостям передачі досвіду в боротьбі із гібридними загрозами. Основні заяви лунали від Президента України та голови МЗС під час міжнародних форумів.

Інституційна співпраця

Інституційна співпраця з питань міжнародної безпеки 2016 р. залишалась незмінною. Фактично ця сфера залишалася в координації МЗС та Президента України із поодиноким залученням Верховної Ради здебільшого з метою прийняття політичних заяв щодо міжнародної підтримки у вирішенні ситуації на Донбасі або ратифікації необхідних угод.

Стратегічне бачення

Стратегічне бачення питань міжнародної безпеки та участі України в їх вирішенні протягом 2016 р. не змінилось. Документи, прийняті в попередні роки, розглядають ці проблеми здебільшого у форматі субрегіональної безпеки або євроатлантичного курсу держави, де питання загальних загроз міжнародної безпеки в регіоні Близького Сходу та питання ядерного нерозповсюдження отримали окрему увагу. У 2016 р. Пріоритети діяльності України в рамках Ради Безпеки ООН також можуть бути віднесені до формування стратегії у зазначеному напрямі, де зокрема виділяються: посилення миротворчого потенціалу, посилення

спроможностей ООН із запобігання конфліктам та посередництва, підтримання миру на Африканському континенті, боротьба з тероризмом, підтримка процесів роззброєння та нерозповсюдження, просування порядку денного щодо жінок, миру і безпеки, а також дітей у збройних конфліктах.

Діяльність

Україна активізувала свою участь у вирішенні проблем міжнародної безпеки, однак, ця активізація фактично відбувалася лише за рахунок участі у Раді Безпеки ООН (див. відповідний розділ). Крім того, Україна представлена в сімох миротворчих операціях в рамках ООН, двох у рамках НАТО та в одній багатонаціональній — у Придністров'ї. Міністр ЗС П. Клімкін заявив на засіданні РБ ООН (7 листопада 2016 р.), що Україна має намір розширити географію участі своїх «блакитних касок» у місіях Міжнародної організації.

Другий рік поспіль спостерігається зменшення участі України у придністровському врегулюванні, незважаючи на призначення нового спецпредставника у березні 2016 р. Під час загострення нагірно-карабахського конфлікту у квітні 2016 р. Україна підтримала азербайджанську сторону, наполягаючи на вирішенні конфлікту за збереження територіальної цілісності Азербайджану.

Українські делегації брали участь у різноманітних заходах та ініціативах з питань ядерного нерозповсюдження (див. відповідний розділ) та у 21-й сесії Конференції держав-учасниць Конвенції про заборону хімічної зброї (28 листопада 2016 р., у Нідерландах).

Крім того, відбувалися консультації з питань міжнародної безпеки з партнерами по НАТО та ЄС, а також двосторонні консультації зі стратегічними партнерами та сусідами (див. відповідні розділи). Україна приєдналась до заяв ЄС в питаннях СЗБП.

Результати

Фактично результати України у сфері міжнародної безпеки дорівнюють лише її діяльності в рамках ООН та співробітництву з НАТО. Концентрація на власних кризових питаннях обмежила залучення до вирішення інших конфліктів або кооперацію щодо вирішення питань тероризму, кібербезпеки, безпеки судноплавства, міграції тощо, максимум обмежуючись політичними заявами. Увага до питань ядерного нерозповсюдження відобразилась у співавторстві України резолюції ООН про посилення санкцій проти КНДР (листопад 2016 р.).

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ

C+

Політичний інтерес/залученість
Інституційна співпраця
Стратегічне бачення
Діяльність
Результати
Загальна оцінка

2015	2016
4	4
4	3
5	3
5	4
4	3
B+	C+

У 2016 розробка та реалізація публічної дипломатії дещо втратила динаміку. З більшості заявлених у 2015 році стратегічних документів був погоджений лише один. Прогрес спостерігався у діяльності МЗС України, яке у співпраці з іншими партнерами провело низку ефективних заходів публічної та культурної дипломатії. Втім, ключовою проблемою лишається неналежне державне фінансування даної сфери та відсутність повноцінної координації зусиль всіх інституцій, задіяних у побудові публічної дипломатії.

Політичний інтерес/залученість

У 2016 році зберігався інтерес до сфери публічної дипломатії, проте рівень фактичної політичної залученості відчутно знизився. За результатами аналізу заяв голів фракцій чи лідерів політичних партій, представлених у ВРУ, маємо констатувати відсутність належного розуміння важливості даної сфери, особливо в ситуації гібридної війни проти України. Постійна залученість спостерігалася лише з боку комітету ВРУ у закордонних справах, який неодноразово піднімав дану тему на своїх засіданнях та публічних заходах. Значну увагу публічній дипломатії приділено і в Аналітичній доповіді до Щорічного Послання Президента України до ВРУ. Водночас само послання Президента та його заяви не містять жодного посилання на сферу публічної дипломатії.

Інституційна співпраця

Спостерігалася відчутне розбалансування діяльності: кожна установа впроваджувала переважно власні ініціативи та проекти. Можна лише відзначити високий ступінь координації між АПУ та окремими відповідальними міністерствами (МЗС, МІП, Мінкульт тощо). Окрім цього, як складова стратегічних комунікацій, публічна дипломатія з 2015 року є напрямом діяльності Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу. Незважаючи на створення у 2015 р. Міжвідомчої робочої групи з розроблення Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі у складі представників багатьох міністерств, Концепція була затверджена лише 11 жовтня 2016 р., а єдиним розробником вказане МІП.

Як позитивні приклади міжінституційної співпраці, в тому числі і з залученням громадськості, можна вказати публічні акції дипломатичних представництв, урядовців та парламентарів щодо підтримки Угоди про асоціацію між Україною та ЄС під час проведення референдуму в Нідерландах, а також акції на підтримку Н. Савченко. Можна також схвально відзначити співпрацю МЗС і Мінкульту в представленні України на Франкфуртському книжковому ярмарку.

Комітет у закордонних справах ВРУ протягом року неодноразово проводив заходи із залученням інституцій в сфері зовнішньої політики і національної безпеки, громадських експертів, що присячені питанням публічної, культурної та експертної дипломатії.

Стратегічне бачення

Після затвердження в 2015 р. Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», амбітної Програми популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, стратегічний контекст у сфері публічної дипломатії поповнився у 2016 р. лише одним документом: 11 жовтня 2016 р. схва-

лена Концепція популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі. Однак положення Концепції дуже слабко враховують сучасну ситуацію в Україні в умовах гібридної війни проти неї, а публічна дипломатія в якості одного з ключових інструментів просування державного іміджу не згадується взагалі. Єдиним державним документом, який містить поняття публічної дипломатії як складової частини стратегічних комунікацій, залишається Воєнна доктрина України. До жовтня 2016 р. портал Національної ради реформ містив посилання на розроблені наприкінці 2015 р. положення та план реалізації Програми популяризації України у світі. Однак на початку грудня дане посилання зникло.

Діяльність

Найбільш активну та ефективну діяльність у сфері публічної та культурної дипломатії, протягом 2016 р. продемонструвало МЗС. Після утворення наприкінці 2015 р. Управління публічної дипломатії, відомство дуже серйозно підійшло до питання кадрового забезпечення, були створені відповідні відділи. Міністерство продовжило активну кампанію з привернення світової уваги до актуальних для України питань через соціальні мережі, передусім Twitter, а також міжнародну онлайн-кампанію #myukraineis (Моя Україна — це) з популяризації країни за кордоном (у співробітництві з Мінінформполітики та організацією StratCom.UA).

Протягом року МЗС ефективно співпрацювало у реалізації проектів з культурної дипломатії з іншими українськими та іноземними партнерами. 27 квітня 2016 р. МЗС та Київський офіс Інституту Кеннана за фінансової підтримки Посольства США в Україні і Міжнародного фонду «Відродження» провели II Форум культурної дипломатії України. Проведення періодичних зустрічей дипломатів та представників сфери культури у форматі «Дипломатичого культурного клубу», участь незалежних фахівців в нараді керівників ЗДУ надали можливість обговорити можливі спільні проекти. Вже традиційним став щорічний формат концерту open air перед будівлею МЗС, присвячений важливим темам.

Незважаючи на негативний для України результат референдуму в Нідерландах, інформаційну кампанію напередодні нього можна вважати безпрецедентним прикладом втілення публічної дипломатії нашої держави.

Результати

Не зважаючи на певні практичні кроки в інституціалізації публічної дипломатії в 2015-2016 рр., результативність у цій сфері поки що досить помірна. Професійно укомплектовано Управління публічної дипломатії МЗС, яке вже продемонструвало значні здобутки. Однак система культурно-інформаційних центрів (КІЦ) МЗС залишається неготовою до нових завдань розвитку публічної та культурної дипломатії та потребує серйозного реформування.

Відсутність чіткої стратегії реалізації публічної дипломатії, а також культурної дипломатії, як однієї з найважливіших складових публічної, не дозволяє рухатись на більш системному скоординованому рівні. Нереалізованими залишилися у 2016 р. не менш амбітні плани щодо прийняття Закону України "Про Український інститут". У квітні законопроект був презентований у Комітеті ВРУ у закордонних справах. План дій КМУ від 16 березня 2016 р. ще містив дане положення, що планувалося до реалізації протягом року, але уже у наступному Плані пріоритетних дій Уряду на 2016 рік від 27 травня 2016 р. відсутня жодна згадка про даний напрямок.

Ключовою проблемою тут, як і раніше, виступає відсутність належного державного фінансування. Особливою проблемою є невідповідність реаліям сьогодення внутрішніх нормативних актів міністерства, які регламентують фінансову діяльність закордонних дипломатичних установ України, в тому числі і в питанні покращення іміджу нашої країни.

ЗВЕДЕНА ТАБЛИЦЯ ОЦІНКИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАПРЯМКІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В 2016 РОЦІ

ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В 2016 РОЦІ

Напрямки зовнішньої політики	Загальна оцінка	Політична залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
Зовнішня політика в 2016 році	C+	3+	3+	3	4+	3+

ОЦІНКИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАПРЯМКІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В 2016 РОЦІ

Напрямки зовнішньої політики	Загальна оцінка	Політична залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
Співпраця з країнами «Великої сімки»						
Велика Британія	B+	5	4	3	5	4
Італія	B-	3	3	4	4	4
Канада	B+	4	5	3	5	5
Німеччина	B+	4	4	4	5	4
США	A-	5	5	5	4	4
Франція	C+	4	4	2	4	3
Японія	B-	3	3	3	5	5
Європейська інтеграція						
Співпраця з ЄС	B+	5	4+	5-	5-	4
<i>Політичний діалог</i>	A-	5	4	5	5	4
<i>Економічна співпраця</i>	A-	5	5	5	5	4
<i>Безвізовий діалог</i>	B+	5	4	4	4	4
Східне партнерство	C+	2	4	2	4	4
Вишеградська група	B	4	3	5	4	4
Європейське енергетичне співтовариство	C-	3	3	3	3	2

Напрямки зовнішньої політики	Загальна оцінка	Політична залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
Євроатлантична інтеграція	A-	4	5	5	5	5
Формування міжнародної підтримки протидії російській агресії	B+	5	4	5	4	4
Економічна дипломатія	B-	4	3	3	4	4
Двосторонні відносини						
Білорусь	B-	3	4	4	4	3
Грузія	C-	2	3	3	3	3
Ізраїль	C	3	3	1	4	4
Іран	C-	3	3	1	4	2
Китай	C-	3	3	2	3	2
Литва	B	4	3	4	5	4
Молдова	C-	4	2	3	3	2
Польща	B+	5	4	3	5	4
Румунія	C+	3	3	3	4	3
Словаччина	B-	4	3	3	4	4
Туреччина	A-	5	4	5	5	4
Угорщина	C+	3	2	2	5	4
Російська Федерація	C-	3+	3+	3	3-	1+
<i>Політичні відносини</i>	B-	4	4	5	3	1
<i>Економічні відносини</i>	C-	4	4	2	3	1
<i>Енергетичні відносини</i>	D+	3	2	2	2	2

Напрямки зовнішньої політики	Загальна оцінка	Політична залученість	Інституційна співпраця	Стратегічне бачення	Діяльність	Результати
Регіональна співпраця						
АТР	C-	3	3	2	2	3
Близький Схід	C	3	3	2	4	3
Західні Балкани	C	2	3	2	4	4
Країни Балтії	B-	4	3	3	4	4
Північна Європа	C	3	2	2	4	4
Латинська Америка	D+	2	3	1	3	3
Південна Азія	C-	2	2	3	4	3
Субсахарська Африка	C-	3	3	2	3	3
Центральна Азія	D+	2	2	2	3	2
Чорноморський регіон	C-	3	3	2	3	3
Міжнародні організації						
ОБСЄ	B+	4	4	4	5	4
ООН	A-	4	5	4	5	5
Рада Європи	B	3	4	3	5	5
Ініціативи багатостороннього характеру						
Захист прав людини	B	4	4	4	4	4
Зміна клімату	D+	2	2	2	4	2
Нерозповсюдження ядерної зброї	C+	3	3	3	4	3
Питання міжнародної безпеки	C+	3	3	3	4	3
Публічна дипломатія	C+	4	3	3	4	3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПОРЯДКУ ДЕННОГО ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В 2017 РОЦІ

Більшість з рекомендацій була напрацьована експертами ще під час минулорічного дослідження зовнішньої політики України за результатами 2015 року. Переважна більшість з них утримують пріоритетну актуальність, в той же час, спостерігається низький рівень їх імплементації. Задля підвищення ефективності та результативності зовнішньої політики України в 2017 році пропонуємо звернути увагу на наступні пропозиції:

1. В Україні все ще відсутній єдиний стратегічний документ, який би визначав основні напрямки зовнішньої політики на середньострокову перспективу, її мету, завдання та ресурси, пов'язані з реалізацією українських інтересів на міжнародній арені. В даному контексті, вбачається доцільною розробка у міжінституційному та міжсекторному форматі окремого документу - Пріоритетів зовнішньої політики України на період до 2020 року (Концепції зовнішньої політики). Вказаний документ має враховувати завдання, що передбачені Стратегією національної безпеки України, Воєнною доктриною України, Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», положеннями Угоди про Асоціацію ЄС з Україною, Порядку денного Асоціації). Вказаний стратегічний документ набуває першочергової актуальності з огляду на стрімкі геополітичні та економічні трансформації, що відбуваються у світі та впливають на позиції міжнародних акторів у глобальному та регіональному вимірі (довготривалість конфлікту з Росією, результати виборів у США, Брекзїт, зростання популістичних та націоналістичних рухів в країнах Європи, економічна експансія Китаю, криза системи міжнародного права та міжнародних інституцій у сфері безпеки тощо).
2. Затверджені пріоритети зовнішньої політики повинні лягти в основу розробки окремих стратегій або планів дій щодо країн, регіонів, міжнародних організацій. Відповідний підхід має застосовуватись і у функціональному вимірі дипломатичної роботи.
3. При розробці Пріоритетів доцільно використати досвід застосування механізмів перегляду стратегічних документів та політик, що використовується Європейським Союзом. Заслужує на увагу консультативний механізм ЄС при перегляді Європейської політики сусідства чи розробці Глобальної стратегії зовнішньої політики та безпеки.
4. Має проходити щорічне публічне звітування МЗС щодо виконання Пріоритетів та інших короткострокових планів уряду, окремих завдань відповідно до указів Президента, рішень РНБОУ. Таке звітування може відбуватись в формі оприлюднення узагальненого звіту МЗС на офіційній сторінці міністерства в мережі Інтернет, брифінгу голови МЗС або виступу у Верховній Раді.

5. Міністерство закордонних справ України має підготувати та оприлюднити концепцію реформування дипломатичної служби, яка б пояснювала логіку кроків міністерства з оптимізації структури та визначення пріоритетних напрямків діяльності, що відбуваються з 2014 року. Вказаний концептуальний документ відповідно до пріоритетів зовнішньої політики мав би системно пов'язати трансформацію зовнішньополітичного відомства, починаючи від системи відбору та освіти та закінчуючи посиленням класичної дипломатії новими ефективними інструментами.

6. Міжінституційна співпраця потребує значного посилення в розрізі реалізації зовнішньої політики України, де значна увага має бути приділена створенню інституційних рамок координації зусиль, спрямованих на формування іміджу України за кордоном, використання інструментів економічної, публічної, культурної та експертної дипломатії.

7. Україні необхідно посилити напрямок участі у формуванні міжнародної безпеки, зайняти активну роль у просуванні порядку денного щодо реформування міжнародних організацій, пошуку нових регіональних безпекових архітектур, участі у миротворчих та посередницьких місіях. Важливим напрямком діяльності повинна стати робота щодо просування питання затвердження поняття «агресія» та «інтервенція» в рамках регіональних організацій.

8. Активізуючи співробітництво з НАТО, Україна має перспективи стати не лише реципієнтом допомоги або долучатися до спільних військових ініціатив. Варто ініціювати розгляд питання щодо розробки Стратегії НАТО у Чорноморському регіоні із залученням, як членів Альянсу, так і Грузії та України.

9. З метою ефективної імплементації пріоритету зовнішньої політики України щодо європейської інтеграції, потребує розділення функцій відповідне посольство України на окремо Посольство України при ЄС та Посольство України в Бельгії та Люксембурзі.

10. Залишаючи європейську та євроатлантичну інтеграцію серед головних пріоритетів зовнішньої політики України, тим не менш Україні важливо активізувати свою діяльність і присутність в інших регіонах, зокрема на Близькому Сході, в Африці, Південній Азії, які є перспективними з точки зору ринків збуту української продукції, залучення інвестицій, запровадження спільних проєктів, а також в контексті формування активної проукраїнської позиції при голосуванні в ООН.

11. Потребує завершення розпочата інституціоналізація публічної дипломатії, формування та утримання фахової команди. Беручи до уваги комплексність поставлених завдань, доцільно створити внутрішню інституційну вертикаль, де очільником на пряму є заступник міністра, якому підпорядковується підрозділ публічної дипломатії, а також розбудова системи Українських інститутів в ключових країнах чи регіонах. Для вертикально інтегрованого інструменту публічної дипломатії має бути властивим характер відкритості, цілеспрямованості та

підзвітності. Середньостроковий горизонт планування (до 3 років) та щорічне звітування мають стати звичайною практикою.

12. Має бути доопрацьований законопроект про створення Інституту Шевченка, при цьому формальна координація питань створення та подальшої діяльності вказаних інститутів має бути передана до МЗС.

13. Мають бути приведені у відповідність до нових реалій зовнішньополітичної діяльності внутрішні нормативні акти МЗС, які регламентують фінансову діяльність закордонних дипломатичних установ України, в тому числі і в питанні покращення іміджу нашої країни.

14. В окремих країнах варто посилити діяльність посольств у сфері боротьби з російською пропагандою, зокрема через активізацію публічних виступів послів, участь у публічних заходах, крім того, через посилення діяльності культурних аташе, можливе просування планів створення українських кафедр на базі університетів, підтримка регулярних контактів із ЗМІ.

15. Особливої уваги потребують країни Вишеградської Четвірки, які з одного боку, перебувають у складній внутрішньополітичній ситуації, яка впливає на визначення позиції щодо українського напрямку, а з іншого, вже дійшли розуміння щодо рівня гібридних загроз для їх національної безпеки, де вивчення українського досвіду та запровадження спільних проектів набуває особливої ваги.

16. Подальша систематизація активності в напрямку розвитку економічної дипломатії має опиратись на давно аносовані кроки, які не вдалося реалізувати в 2016 році: прийняття Національної експортної стратегії, створення експортно-кредитного агентства, створення торгових місій, а також інтенсифікація укладення угоди про вільну торгівлю з Туреччиною та Ізраїлем, ратифікація відповідної угоди між Україною та Канадою.

17. Довгостроковим завданням зовнішньої політики щодо окремих ключових країн має стати реалізація диференційованих стратегій щодо заохочення міжнародних та іноземних бізнес-спільнот економічними стимулами до виходу на український ринок, створення умов для залучення європейського бізнесу, в тому числі і в сфері оборонної промисловості. В цьому контексті доцільно вивчити також досвід інших держав щодо координації співпраці з ТНК, наприклад, запровадити посаду посла з особливих доручень щодо співробітництва з технологічними компаніями (за прикладом Данії) або ширше – щодо співробітництва з великими корпораціями.

18. Відновлення повноцінної роботи експертної ради при МЗС на протидію малоефективній наразі громадській раді заслуговує окремої уваги. Експертний підхід має стати домінуючим в порівнянні з широкою громадською представленистю непрофільних громадських інституцій. Поточне нормативне поле діяльно-

сті МЗС дає змогу створювати експертні ради при міністерстві, однак на даний час в цьому напрямку не вистачає політичної волі.

19. Спільно з українськими неурядовими центрами МЗС має виробити механізм проведення експертних обмінів, ознайомчих візитів для закордонних експертів, які цікавляться подіями в Україні.

20. Потребує негайного вирішення питання призначення першого заступника міністра закордонних справ Україна, посада яка є вакантною з серпня 2015 року.

21. Питання відсутності послів України в ключових країнах, зокрема Румунії, Казахстані, Білорусі, при НАТО та ін. має бути негайно розглянуте, оскільки відсутність більше року посла в кожній ці країні та міжнародній організації сприймається вкрай негативно, призводить до зниження рівня комунікацій та призводить до погіршення двосторонніх відносин.

22. Прагматизм зовнішньої політики України повинен полягати не лише у визначенні країн, які мають можливість надати Україні політичну або фінансову допомогу, а й у визначенні переліку сфер та спільних інтересів, де Україна може бути цікава нашим партнерам. Розуміючи різний підхід окремих країн до питання прав людини, територіальної цілісності, права націй на самовизначення, співвідношення людських цінностей до національних інтересів, та не відмовляючись від власних принципів, Україна повинна збалансувати власні інтереси та інтереси наших партнерів.

Автори

- Борділовська Олена, д.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Т.Г. Шевченка (**Південна Азія**)
- Вдовенко Юрій, к.екоп.н., доцент, керівник Програми дослідження економічної інтеграції України до ЄС Ради зовнішньої політики «Українська призма», член Керівного комітету Форуму Громадянського Суспільства Східного Партнерства, координатор Робочої групи № 2 «Економічна інтеграція та зближення з політиками ЄС», (**Європейський Союз. Економічна співпраця, Російська Федерація. Економічні відносини, Східне партнерство**).
- Воротнюк Марина, к.політ.н., керівник Програми дослідження безпеки в Чорноморському регіоні Ради зовнішньої політики «Українська призма», запрошений лектор на кафедрі політичних наук Університету Коменського в Братиславі, Словаччина (**Туреччина, Словаччина**).
- Велика Ольга, старший викладач кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (**Японія**).
- Герасимчук Сергій, заступник голови, керівник Програми дослідження Південно-Східної Європи Ради зовнішньої політики «Українська призма», член правління Групи стратегічних та безпекових студій, (**Румунія, Молдова**).
- Герасимчук Анастасія, аспірант кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (**Близький Схід, Ізраїль**).
- Гичка Олег, заступник голови Center for Blended Value Studies, асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Зміна клімату**)
- Глебов Сергій, к.політ.н, декан відділення міжнародних відносин Інституту соціальних наук Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Чорноморський регіон**).
- Гуцал Світлана, керівник Програми дослідження публічної дипломатії та стратегічних комунікацій Ради зовнішньої політики «Українська призма», завідувач сектору міжнародного співробітництва та протокольних заходів Національного інституту стратегічних досліджень (**Публічна дипломатія**).

- Зубко Діана, експерт з питань демократичного врядування Програми розвитку ООН в Україні (**Литва, країни Балтії**).
- Кияк Максим, к.філософ.н, співзасновник «Global Ukraine» (**Північна Європа**).
- Коваль Надія, керівник Програми дослідження країн Центральної Європи Ради зовнішньої політики «Українська призма», експерт з питань національної безпеки Українського інституту майбутнього (**Польща, Великобританія, Франція**).
- Коваль Марія, проектний координатор Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, член правління Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Німеччина**).
- Крисенко Олексій, к. політ. н., керівник Програми дослідження Росії та країн СНД Ради зовнішньої політики «Українська призма», доцент кафедри політології ХНУ ім. В.Н. Каразіна (**Російська Федерація. Політичні аспекти, Центральна Азія, формування міжнародної підтримки протидії російській агресії**).
- Курнишова Юлія, к.іст.н., керівник Програми дослідження українсько-американських відносин Ради зовнішньої політики «Українська призма», менеджер досліджень Пакт, експерт Інституту суспільно-економічних досліджень (**США, КНР, Азійсько-Тихоокеанський регіон**).
- Максак Геннадій, голова правління, керівник Програми дослідження політики Східного партнерства Ради зовнішньої політики «Українська призма», співголова Керівного комітету Форуму громадянського суспільства Східного партнерства, координатор Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (**Білорусь, Канада**).
- Мартинюк Віталій, аналітик із зовнішньої і безпекової політики, асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Західні Балкани**).
- Мінаков Михайло, д.філософ.н., доцент, кафедра філософії та релігієзнавства Національного університету «Києво-Могилянська академія»; візит-професор Європейського університету Віадріна; головний редактор журналу «Ідеологія і політика» (**Італія**).
- Мішин Олександр, к.політ.н., співзасновник Центру досліджень Африки (**Субсахарська Африка**).
- Кузьо Мар'яна, координатор проекту Democracy Reporting International в Україні (м. Берлін), асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Безвізовий діалог**).

- Сербіна Юлія, керівник Програми дослідження міжнародних зобов'язань України з прав людини, голова соціально-політичних програм ГО «Сприяння міжкультурному співробітництву», Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Рада Європи, ОБСЄ, захист прав людини**).
- Сіновець Поліна, к.політ.н., директор Одеського центру з питань нерозповсюдження, асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Нерозповсюдження ядерної зброї**).
- Ус Іван, старший консультант сектору зовнішньоекономічної безпеки відділу економічної безпеки Національного інституту стратегічних досліджень, асоційований експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» (**Економічна дипломатія**).
- Чебан Олександр, к.політ.н., науковий співробітник Одеського центру з питань нерозповсюдження (**Іран**).
- Чорногор Ярослав, к.іст.н., заступник голови Ради зовнішньої політики «Українська призма», старший науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень ДУ «Інститут всевітньої історії НАН України» (**Вишеградська четвірка, Угорщина**).
- Чубик Андрій, керівник програми енергетичних досліджень Ради зовнішньої політики «Українська призма», виконавчий директор Центру глобалістики «Стратегія XXI», (**Європейське енергетичне співтовариство, Зміна клімату, Російська Федерація. Енергетичні відносини**).
- Чумак Дмитро, науковий консультант Одеського центру з питань нерозповсюдження (**Нерозповсюдження ядерної зброї**).
- Шевченко Наталія, к.іст.н., доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (**Латинська Америка**).
- Шелест Ганна, к. політ. н., керівник Програми дослідження проблем міжнародної безпеки Ради зовнішньої політики «Українська призма», головний редактор журналу UA: Ukraine Analytica, (**НАТО, ООН, питання міжнародної безпеки**).
- Ярошевич Марина, керівник Програми дослідження групи Бенілюкс Ради зовнішньої політики «Українська призма», представник Світового Конгресу Українців у Європейському Союзі (**Європейський Союз. Політичний діалог**).

Про Раду зовнішньої політики «Українська призма»

Рада зовнішньої політики «Українська призма» є мережевим неурядовим аналітичним центром, метою якого є участь у запровадженні демократичних основ вироблення та реалізації зовнішньої та безпекової політик органами державної влади України, здійснення міжнародних та загальнодержавних проєктів і програм, спрямованих на поліпшення зовнішньополітичного аналізу та експертизи, посилення участі експертної спільноти у процесі прийняття рішень у сфер зовнішньої політики, міжнародних відносин, публічної дипломатії.

Основними напрямками діяльності «Української призми» є:

- Запровадження сталої співпраці експертної спільноти та органів виконавчої, законодавчої влади України, які долучені до розробки та реалізації зовнішньої політики України;
- Дослідження проблематики зовнішньої політики, дипломатичної служби, міжнародних відносин та безпеки, напрацювання та оприлюднення відповідних рекомендацій;
- Допомога органам влади України у поширенні достовірної інформації про Україну за кордоном, налагодження каналів публічної дипломатії.
- Сприяння покращенню нормативно-правового поля, що регулює основи зовнішньої та безпекової політики України, основ дипломатичної служби та публічної дипломатії.
- Інформаційна, організаційна та консультативна підтримка органів державної влади, організацій громадянського суспільства, освітніх закладів та інших суб'єктів з питань зовнішньої політики та безпеки.

Рада зовнішньої політики «Українська призма» офіційно зареєстрована як організація громадянського суспільства в 2015 році, в той час як аналітико-дослідницька діяльність вже здійснювалась в рамках мережі експертів у сфері зовнішньої політики «Українська призма» з 2012 року. Наразі організація об'єднує більш ніж 15 експертів у сфері зовнішньої політики, міжнародних відносин, міжнародної безпеки з різних аналітичних та академічних інституцій Києва, Одеси, Харкова, Чернігова та Чернівців.

Про Фонд ім. Фрідріха Еберта

Фонд імені Фрідріха Еберта є найстарішим політичним фондом Німеччини, що володіє багатими соціал-демократичними традиціями зі дня свого заснування в 1925 році. Фонд був заснований як політичний заповіт Фрідріха Еберта, першого президента Німеччини, що був обраний демократичним шляхом, та іменем якого був названий Фонд.

Ключовою діяльністю нашого політичного Фонду є втілення в життя основоположних ідеалів та цінностей соціал-демократії: свободи, справедливості, солідарності. Фонд працює в тісному зв'язку з соціал-демократами та організаціями вільних профспілок. Як некомерційна установа, Фонд організує свою діяльність на принципах самостійності та незалежності.

Цілі:

Фонд сприяє розвитку:

- вільного суспільства, що ґрунтується на принципах солідарності, та надає всім своїм громадянам можливість брати участь в політичному, економічному, соціальному та культурному житті, незалежно від свого походження, статі чи релігійних переконань;
- активної та сильної демократії, сталого економічного росту та наявності для всіх громадян гідної роботи;
- соціально-орієнтованої держави з розвиненою системою освіти та охорони здоров'я, яка одночасно прагне подолати бідність й забезпечує захист від тяжких випробувань та труднощів, з якими доводиться стикатися громадянам в житті;
- держави, що несе відповідальність за мир та соціальний прогрес в Європі та світі в цілому.

Діяльність:

Фонд підтримує та зміцнює ідеали соціал-демократії, зокрема, завдяки:

- **політико-просвітницькій роботі** з метою зміцнення громадянського суспільства. Політико-просвітницькі програми Фонду в Німеччині спрямовані на мотивування громадян, розвиток їх самостійності, інформування та навчання практиці активної участі в політичному житті, діяльності профспілок та громадянського суспільства. Ми сприяємо підвищенню рівня участі громадян в дискусіях з соціальних питань и процесів прийняття рішень;

- **політичним консультаціям:** Фонд проводить стратегічні дослідження з основних питань економічної, соціальної та освітньої політики, а також з основних напрямків подальшого розвитку демократії. Завдяки залученню до досліджень Центру наукових кіл, чинних політиків, Фонд створює умови для широкого обговорення питань формування справедливого та сталого економічного та соціального ладу в окремих країнах, Європі та світі в цілому;
- міжнародній співпраці: за допомогою міжнародних представництв Фонду, що здійснюють свою діяльність у більш ніж 100 країнах світу, Фонд підтримує політику мирної співпраці та захисту прав людини, сприяє створенню і зміцненню демократичних, соціальних і конституційних структур. Ми є прибічниками вільних профспілок і сильного громадянського суспільства. В рамках європейського інтеграційного процесу Фонд активно сприяє розвитку соціально-орієнтованої, демократичної, конкурентоздатної Європи;
- наданню підтримки обдарованій молоді шляхом надання стипендій, зокрема, студентам та аспірантам з малозабезпечених родин та з числа мігрантів;
- збереженню колективної пам'яті соціал-демократії: архіви та бібліотеки Фонду, а також праці з сучасної історії дозволяють зберегти коріння історії соціал-демократії та профспілок, при цьому вони є джерелом інформації при проведенні соціально-політичних та історичних досліджень.

В даний час головні офіси Фонду знаходяться в Бонні і Берліні. Крім того, у Федеративній Республіці Німеччина Фонд має 6 освітніх центрів, а також 12 земельних і регіональних офісів. Крім того, Фонд імені Фрідріха Еберта має в Бонні власну бібліотеку, де зібрано більше 650.000 томів. «Архів соціальної демократії» Фонду імені Фрідріха Еберта в Бонні містить найбільшу в світі колекцію матеріалів з історії європейського робочого руху.

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

**УКРАЇНСЬКА ПРИЗМА:
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА 2016**

Редакційна колегія:

Максак Г. (загальна редакція), к.політ.н. Шелест Г., Коваль Н., Коваль М.

Наклад: 600

ЗА РЕД. Г. МАКСАК | Г. ШЕЛЕСТ | Н. КОВАЛЬ | М. КОВАЛЬ

Погляди, висловлені в даній публікації, не обов'язково відображають погляди Фонду ім. Фрідріха Еберта або організацій, де працюють автори.
Комерційне використання будь-яких матеріалів, надрукованих Фондом ім. Фрідріха Еберта, без письмового дозволу ФФЕ заборонено.

Контакти

Фонд ім. Фрідріха Еберта. Представництво в Україні
вул. Пушкінська, 34, м. Київ, 01004, Україна
Тел.: +38 044 234 00 38 | факс: +38 044 451 40 31
Всі тексти доступні за веб адресою:
<http://www.fes.kiev.ua>
Замовлення/ контакти: mail@fes.kiev.ua

Рада зовнішньої політики «Українська призма»
<http://www.prismua.org>
info@prismua.org